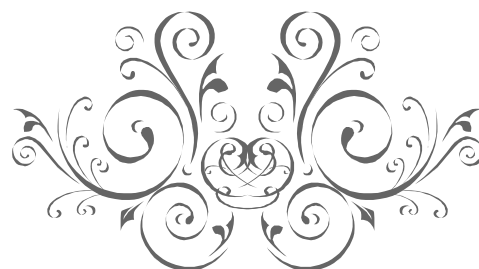

גמרא סדורה מסכת יבמות

פרק שישי - "הַבָּא עַל יְבָמָתוֹ"

לימוד פרק זה לרפואת אוהב ה' תורתו עמו וארצו
המסור כולו בעבודת ה' בחסד תורה ובפעילות למען בית ה'
האוהב את כולם ואהוב על כל

הרב יהודה יהושע בן איטה ברנדה גליק
שהקב"ה יחזירו לאיתנו הראשון ויוסיף עליו כהנה וכהנה

מהדורה מנוקדת, מפוסקת,
מחולקת לסוגיות ולפסקאות

עם רש"י

ו' כסליו תשע"ה

בהצלחה - יגעת ומצאת - תאמין!!!

להארות והערות
דניאל ברק ווינט
טל' - 0526071122
דוא"ל vinetdb81@gmail.com
עתניאל ד.ג. הר חברון 90407

©

כל הזכויות על הטקסט, ניקוד ופיסוק
שמורות למכון הישראלי לפרסומים תלמודיים.
כל הזכויות על החלוקה לסוגיות ופסקאות
שמורות לעמותת "וכל בנייך לימודי ה'" ולדניאל ברק ווינט.

ניתן לצלם ולהדפיס לשם לימוד לצורך אישי וללא מטרת רווח.

מסכת יבמות פרק ו' - "הָבָא עַל יְבָמָתוֹ"

1. נד, א

ר"ט

מתני'
הבא על יבמתו שוגג. כסבור שהיא אשתו או אשה אחרת: **מזיד.** לשם זנות ולא לשום מצוה:
אפי'. מפרש בגמרא: **המערה.** שלא גמר ביאתו: **קנה.** זוכה בנחלה ויוציאה בגט אם בא להוציאה:
בין ביאה לביאה. [בין ביאה כדרכה לשלא כדרכה ובין העראה לגמר ביאה]:
וכן הבא על אחת מכל העריות. באחת מכל הביאות הללו: **או פסולות.** לכהונה כגון אלמנה כו':
פסלה לכהונה. משום זונה [וגרושה מיפסלא מתרומה דבי נשא אם היא בת כהן דשויה חללה] ודוקא עריות או פסולות אבל ביאת זנות דפנויה לא משויה לה זונה ולא פסלה מן הכהונה דלא אשכחנא תנא דפסל אלא רבי אלעזר דאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה לקמן בפירקין:
ממזרת ונתינה. לאו אפסולה לכהונה קאי דהא פסולה וקיימא ולענין תרומה דבי נשא נמי ליכא למימר ועוד ביאת כשר מאי מגרעא לה אלא לענין העראה נקטה ולמילקי עליה האי ישראל בהעראה כגמר ביאה:

גמ'
אלא אפילו הוא שוגג. כסבור אשה אחרת היא: **והיא מזידה.** לביאת זנות מכוונת:
דתרווייהו לא מיכווני למצוה. אפילו הכי קני:

משנה

הבא על יבמתו:
בין בשוגג,
בין במזיד,
בין באונס,
בין ברצון,
אפילו הוא שוגג והיא מזידה,
הוא מזיד והיא שוגגת,
הוא אנוס והיא לא אנוסה,
היא אנוסה והוא לא אנוס.
אחד המערה,
ואחד הגומר -
קנה.
ולא חילק בין ביאה לביאה.

וכן הבא על אחת מכל העריות שבתורה,
או פסולות, כגון:
אלמנה לכהן גדול,
גרושה וחלוצה לכהן הדיוט,
ממזרת ונתינה לישראל,
בת ישראל לממזר ולנתיני -
פסלה.
ולא חילק בין ביאה לביאה.

גמרא

מאי "אפילו"?

לא מיבעיא קאמר,
 לא מיבעיא: הוא שוגג והיא קמכוונה למצוה,
 אי נמי הוא מזיד והיא קמכוונה למצוה,
 אלא אפילו: הוא שוגג והיא מזידה, דתרווייהו לא קמכווני לשם מצוה - אפילו הכי קנה.

תני רבי תימא:

"אפילו שניהם שוגגים,
 שניהם מזידים,
 שניהם אנוסים".

2. נג, ב - נד, א

רפ"י

אלא בישן. שנתקשה כשהוא
ישן:
ישן לא קנה. דישן לאו בר דעת
ולא הוה קנינו קנין:
בנתקע. שנתקשה לאשתו ונפל
מן הגג ונתקע ביבמתו:
חייב בד' דברים. בנזק וצער
ורפוי ושבת כדאמר בהחובל
(ב"ק דף פה:): פצע תחת פצע
לרבות השוגג כמזיד ואונס
כרצון אבל בבושת לא כדמפרש
לקמן:
וביבמתו לא קנה. דלא אכזיב
לביאה:
שנתכוון לאשתו. ונתקשה לה:

"אָנוּס" דמתניתין - היכי דמי?

אילימא כשאנסוהו גוים ובא עליה - והאמר רבא: אין אונס לערוה! לפי שאין קישוי אלא לדעת.

אלא, בישן.

והאמר רב יהודה:

נד, א ישן לא קנה ביבמתו!

אלא, בנתקע.

והאמר רבה:

נפל מן הגג ונתקע - חייב בארבעה דברים,

וביבמתו לא קנה!

אלא, כגון שנתכוון לאשתו,

ותקפתו יבמתו, ובא עליה.

"שניהם אנוסים" דבי רבי חייא - היכי דמי?

כגון שנתכוון לאשתו, ותקפוהו גוים ודבקום זה בזה, ובא עליה.

3. נד, א

רש"י

מצוה. כלומר בביאה יותר מבחליצה:
 הא חפץ. מצוה ליבומי:
 ולקחה שלא כדרכה. לרבות שאם בא עליה שלא כדרכה קנה: במקום שמקים שם גרסינו:

[הבא על יבמתו:]

בין בשוגג,

בין במזיד,

בין באונס,

בין ברצון,

... - קנה"].

מנא הני מילי?

דתנו רבנן:

"יבמה יבא עליה"⁸³ (דברים כה, ה) - מצוה.

דבר אחר: "יבמה יבא עליה" - בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון".

והא אפיקתיה "מצוה"!

ל"מצוה" "ואם לא יחפץ האיש"⁸⁴ (דברים כה, ה) נפקא.

הא חפץ - יבם.

וכי אתא קרא - בין בשוגג בין במזיד, בין באונס בין ברצון.

תניא איך:

"יבמה יבא עליה" - בדרבה,

"ולקחה" - שלא בדרבה.

"ויבם" - ביאה גומרת בה, ואין בסף ושטר גומרין בה.

"ויבמה" - בעל ברהה.

דבר אחר:

"יבמה יבא עליה" - בין בשוגג [בין במזיד, בין באונס בין ברצון].

והא אפיקתיה ל"בדרבה"!

ההוא מ"להקים לאחיו שם" (דברים כה, ז) נפקא, במקום שמקים שם.

וכי אתא קרא - בין בשוגג, בין במזיד, בין באונס, בין ברצון.

⁸³ ה כ- ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם וכן אין-לו לא-תהיה אשת-המת החוצה לאיש זר. יבמה יבא עליה ולקחה לו לאשה ויבמה. ו. והיה הבכור אשר תלד יקום על-שם אחיו המת ולא-ימחה שמו מיישראל. ז. ואם-לא יחפץ האיש לקחת את-יבמתו ועלתה יבמתו השערה אל-הזקנים ואמרה מאן יבמי להקים לאחיו שם ביישראל לא אבה יבמי. ח. וקראו-לו זקני-עירו ודברו אליו ועמד ואמר לא חפצתי לקחתה. ט. ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים וחלצה נעלו מעל רגלו וקרה בפניו וענתה ואמרה ככה יעשה לאיש אשר לא-יבנה את-בית אחיו. י. ונקרא שמו ביישראל בית חלוץ הנעל.
⁸⁴

רש"י

עד דמכוין לה. לשם ביאה
בעולם:

4. נד, א

גופא:

"אמר רב יהודה:

ישן - לא קנה ביבמתו,

דאמר קרא: "יבמה יבא עליה" (דברים כה, ה)

עד דמכוין לה לשם ביאה".

והתניא:

"בין ער בין ישן!"

אימא: בין ערה בין ישנה.

והתניא:

"בין ער הוא בין ישן הוא, בין ערה היא בין ישנה היא!"

הכא במאי עסקינן:

במתנמים.

היכי דמי "מתנמים"?

אמר רב אשי:

נים ולא נים,

תיר ולא תיר,

כגון דקרו ליה ועני,

ולא ידע לאהדורי סברא,

וכי מדכרו ליה מדכר.

5. נד, א

רש"י

נזק. שמין אותה כאילו היא שפחה נמכרת כמה היתה יפה וכמה היא יפה:
להטיח בכותל. לאו לשום ביאה מיכוין:
שכן מטמאה את בועלה. להיות כמותה טמא ז' דכתיב ותהי נדתה עליו וטמא שבעת ימים (ויקרא טו):

גופא:

"אמר רבה:

נפל מן הגג ונתקע - חייב בארבעה דברים, וביבמתו - לא קנה".

בנזק, בצער, בשבת, ברפוי.

אבל בושת - לא מיחייב.

דאמר מר:

"אין חייב על הבושת עד שיתכוון" (בבא קמא פו:).

אמר רבא:

נתכוון להטיח בכותל, והטיח ביבמתו - לא קנה.

להטיח בבהמה והטיח ביבמה - קנה,

דהא קמכוין לשם ביאה בעולם.

6. נד, א-ב

רפ"י

וכי אשת אחיו לעולם נדה היא. ואינה פוסקת: שכן בידו. של אדם לרבות נשים הרבה על אחיו באיסור אשת אח: דאי בעי מקדש ואזיל כי אלפא. ותפשוט מינה כל עריות הנאסרות עליו מחמת אישות כגון אשת אב וכלתו וחמותו ואחות אשתו אבל אמו ואחותו ובתו וכיוצא בהן דאין בידו לרבות מנלן: שכן איסור הבא מאליו. ופשוט מינה אמו ואחותו ובתו וכיוצא בהן ולא תפשוט מינה עריות הנאסרות לו מחמת קידושין: מאשת אח ואחות אב ואם. דכי פרכת מה לאחות אב ואם שכן איסור הבא מאליו אשת אח תוכיח מה לאשת אח שכן בידו לרבות אחות אב ואם תוכיח וחזר הדין הצד השווה שבהן שהן אסורות עליו משום ערוה ועשה בהן העראה כגמר ביאה אף אני אביא כל העריות בדין הזה: שכן איסורן משום שאר. ותפשוט כל האסורות משום שאר אבל אשת איש דלאו משום שאר מנא תיתי: בחיי אוסרן. כל זמן שאדם חי והיא שופעת וכן אשת אח אין היתר בחיי אחיו שאפילו הוא מגרשה אסורה לזה אשת איש יש לה היתר בחייו על ידי גט: ביומי תליא מילתא. אפי' אם מת האסורה שפסקה דם בראייה ראשונה אסורה כל שבעה: בבנים תליא. אם יש לה בנים אפילו מת אחיו: אין אוסרן מתירן. אין כח באוסר להתיר אלא דבר אחר מתירה ימים מתירין את הנדה ואשת אח כשהוא ערירי: הוקשו כל העריות לנדה. שהרי כאן הוקשו כולן זו לזו ונדה כתובה בפרשת עריות הלכך בהעראה ילפינן כולהו מנדה:

"אָחָד הַמַּעֲרָה [וְאָחָד הַגּוֹמֵר -קְנָה]."

אָמַר עוּלָא:

מַנִּין לְהַעֲרָאָה מִן הַתּוֹרָה?

שָׁנָאמַר: "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֵת אִשְׁהוֹ דְּנָה וְגַלְהָ אֵת עֵרְוַתָּהּ אֵת מִקְרָהּ הַעֲרָה" (ויקרא כ, יח), מִכָּאן לְהַעֲרָאָה מִן הַתּוֹרָה.

אֲשַׁכַּחנָּה נְדָה, שְׁאָר עֲרִיּוֹת - מַנִּין?

וְכִי תִימָא: נִילֵף מִנְדָה,

מַה לְנְדָה שְׁכֵן מְטַמְּאָה אֵת בּוֹעֵלָה!

אֵלָא אֲתִיָּא: מֵאִשְׁתֵּי אָח,

דְּכַתְיֵב: "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֵת אִשְׁתֵּי אָחִיו נְדָה הִיא" (ויקרא כ, כא).

וְכִי אֲשֶׁתֵּי אָחִיו לְעוֹלָם נְדָה הִיא?!

אֵלָא כְּנְדָה,

מַה נְדָה בְּהַעֲרָאָה - אִף אֲשֶׁתֵּי אָח בְּהַעֲרָאָה.

מַה לְאֲשֶׁתֵּי אָח שְׁכֵן בְּיָדוֹ לְרִבּוּת,

דְּאִי בְּעֵי מִקְדֵּשׁ וְאִזְלֵי כִי אֵלְפָא!

אֵלָא אֲתִיָּא מֵאֲחוֹתֵי אָב וְאֲחוֹתֵי אָם,

דְּכַתְיֵב: "וְעֵרְוַת אֲחוֹתֵי אִמְךָ וְאֲחוֹתֵי אָבִיךָ לֹא תִגְלַח כִּי אֵת שְׂאֵרוֹ הַעֲרָה" (ויקרא כ, ט).

אִיכָּא לְמִיפְרָךְ:

מַה לְאֲחוֹתֵי אָב וְאֲחוֹתֵי אָם שְׁכֵן אִיסוּר הַבָּא מֵאֲלִיּוֹ!

מִחְדָּא - לֹא אֲתִיָּא,

תִּיתִי חֲדָא מִתְרַתִּי.

מַהִי תִיתִי?

תִּיתִי מֵאִשְׁתֵּי אָח וְאֲחוֹתֵי אָב וְאֲחוֹתֵי אָם - מַה לְהִנְךָ שְׁכֵן אִיסוּרִין מִשּׁוּם שְׂאֵר!

אֵלָא תִיתִי מִנְדָה וְאֲחוֹתֵי אָב וְאֲחוֹתֵי אָם - מַה לְהִנְךָ שְׁכֵן אִיסוּר הַבָּא מֵאֲלִיּוֹ!

אֵלָא תִיתִי מִנְדָה וְאִשְׁתֵּי אָח.

דְּמֵאֵי פְרַכְתָּ?!

מִתְקִיף לָהּ רַב אַחָא בְּרִיהַ דְּרַב אִיקָא:

מַה לְנְדָה וְאִשְׁתֵּי אָח, שְׁכֵן אִין לָהֶם הִיתֵר בְּחַיֵּי אוֹסְרָן,

תֵּאמַר בְּאִשְׁתֵּי אִישׁ, שְׁכֵן יֵשׁ לָהּ הִיתֵר בְּחַיֵּי אוֹסְרָה!

אָמַר לִיהַ רַב אַחָא מִדְּפִתִי לְרַבִּינָא:

אֲטוֹ נְדָה וְאִשְׁתֵּי אָח בְּחַיֵּי אוֹסְרָן הוּא דְּאִין לָהֶם הִיתֵר, אֲבָל לְאַחַר מִכָּאן יֵשׁ לָהֶם הִיתֵר?

נְדָה - אֲבִיּוּמֵי תְלִיא מִילְתָא,

אֲשֶׁתֵּי אָח - בְּבָנִים תְּלִיא רַחֲמָנָא!

אֵלָא פְרִידָה הִכִּי:

מַה לְנְדָה וְאִשְׁתֵּי אָח שְׁכֵן אִין אוֹסְרָן מִתְרִין,

תֵּאמַר בְּאִשְׁתֵּי אִישׁ שְׂאוּסְרָה מִתְרָה!

אֵלָא, אָמַר רַבִּי יוֹנָה וְאִיתִימָא רַב הוּנָא בְּרִיהַ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ:

אָמַר קְרָא: "כִּי כָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכָּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה וְנִמְרְתוּ הַנְּפִשׁוֹת הַעֲשִׂי" (ויקרא יח, כט),

הוֹקֵשׁוּ כָּל הָעֲרִיּוֹת כּוֹלֵן לְנְדָה.

מַה נְדָה בְּהַעֲרָאָה - אִף כָּל בְּהַעֲרָאָה.

נד, ב

7. נד, ב

רש"י

נדה דכתיב גבי אשת אח.
 דילפינן מיניה לעיל העראה
 לאשת אח מנדה:
 בחיי בעלה. אם גירשה אחיו:
 ולאו הבא מכלל עשה עשה.
 אבל כרת ליכא:
 משכבי אשה. וכיון דבאשה הוי
 העראה משכב ממילא איתסרא
 בזכור דהא בזכור כתיב משכבי
 אשה:
 המערה בבהמה. שלא גמר
 ביאתו:
 ואחות אב ואחות אם. לאו
 מחייבי מיתות הן דלא כתיבא
 בהו מיתה:
 ליכתבה במיתת בית דין. כגון
 באמו וחמותו ולימא נמי אם
 אינו ענין להו דאתיא בהיקישא
 דרי יונה תנהו ענין לבהמה:
 איידי זכוליה קרא. דכתיב
 באחות אב ואחות אם בפרשת
 קדושים תהיו לדרשא אתא
 כדתניא לקמן כתיב ביה נמי
 העראה בלא צורך לדרשא
 דבהמה:
 ערות אחות אביך. קרא דאחרי
 מות קמא נקט:

ואלא "נדה" דכתיבא גבי אשת אח למה לי?

לכדרב הונא,

דאמר רב הונא:

רמז ליבמה מן התורה מנין?

מנין?!

הא פתיב: "יבמה ובא עליה" (דברים כה, ה)!

אלא: רמז ליבמה שאסורה בחיי בעלה - מנין?

האי סברא היא,

מדאמר רחמנא: לאחר מיתת בעלה שריא,

מקלל דבחי בעלה אסורה!

ודלמא לאחר מיתת בעלה מצוה,

בחי בעלה רשות?

אי נמי, לאחר מיתת בעלה - אין,

בחי בעלה - לא.

ולאו הבא מכלל עשה - עשה.

אמר קרא: "ואיש אשר יקח את אשת אחיו נדה היא" (ויקרא כ, כא),

וכי אשת אחיו נדה היא?!

אלא כנדה, מה נדה אף על פי שיש לה היתר לאחר מכאן, בשעת איסורא בכרת,

אף אשת אח נמי, אף על פי שיש לה היתר לאחר מכאן, בחיי בעלה בכרת.

אלא העראה דכתיבא גבי אחות אב ואחות אם, למה לי?

לכדבעא מיניה רבינא מרבא:

המערה בזכור - מהו?

בזכור?!" "משכבי אשה" (ויקרא כ, יג) פתיבא!

אלא, המערה בבהמה - מהו?

אמר ליה:

אם אינו ענין, להעראה, דכתיבא גבי אחות אב ואחות אם, דאתיא בהקישא מדרבי יונה,

תנהו ענין להעראה דבהמה.

מכדי בהמה חייבי מיתות בית דין היא,

מאי טעמא פתיב להעראה דידה גבי חייבי כריתות?

לכתוב גבי מיתת בית דין.

ונילף מיתת בית דין ממיתת בית דין!

איידי דכוליה קרא לדרשא אתי,

פתיב ביה נמי הא מילתא לדרשא.

מאי דרשא?

דתנא:

"ערות אחות אביך לא תגלה" (ויקרא יח, יב),

בין מן האב, בין מן האם.

רפ"י

בין שהיא אחות אביך. מן האב בין מן האם:
מה אחותו בין מן האב בין מן האם. דכתיב בת אביך או בת אמך:
מה דודתו מן האב ולא מן האם. שאם היה דודו אחי אביו מן האם ולא מן האב אין אשתו עליו ערוה ולקמן בעי מנלן: **דודתו אין איסורה בא עליו מאלין.** אלא על ידי קדושי דודו: **ולא תוכיח אחותו.** וכיון דלא נפקא לן מדינא תלמוד לומר מקרא שני בפרשת קדושים תהיו ערות אחות אביך ואחות אמך לא תגלה ואין צריך להזהיר שכבר הזהיר ולא הוה ליה לאשמועינן אלא עונש כדעבד באשת אח ובאחותו איש כי יקח אחות אביו ואחות אמו עונם ישאו וקרא יתירא הוא לרבות אחות אביו מן האם ואחות אמו מן האם:

למה לי למכתב. האי קרא יתירא בתרוייהו לכתוב בחדא ותיתי אידך מינה:

יש לה חייס. דמשפחת אב קרויה משפחה דכתיב ויתילדו על משפחותם לבית אבותם (במדבר א):

אחות אם ודאי. קרובתו אבל אחות אב שמא ח"ו אין זה אביו: **מה להלן מן האב.** אם אחי אביו מן האב הוא הוי קרוב לענין גאולה יותר ומצות גאולה מוטל עליו יותר מקרובי האם אף כאן מן האב ולא מן האם: ה"ג ממשפחתו יגאלנו משפחת אב קרויה משפחה כו':

והא דתנן אמרו לו מתה אשתך כו'. כגון דינה בת לאה מיעקב ויוכבד בת לאה מחצרון ושרה בת חצרון מקטורה ורבקה בת קטורה מבתואל ומלכה בת בתואל מחנה וראובן נשא את מלכה והלך למדינת הים אמרו לו מתה אשתך ונשא את רבקה שהיא אחותה מאביה חזרו ואמרו לו מתה רבקה ונשא את שרה אחותה מאמה אמרו לו מתה שרה ונשא את יוכבד אחותה מאביה אמרו לו מתה יוכבד ונשא את דינה אחותה מאמה חזרו ואמרו לו כולן קיימות:

מותר בראשונה. במלכה אשתו: **ובשלישית.** שרה לפי שרבקה לא היו קדושה קידושין וביאתה באונס הוא ומותר בשרה אחותה דתנן (לקמן דף צז.) נושאין על האנוסה: **ובחמישית.** דינה ואע"פ שהיא אחות יוכבד הרביעית לפי שביאת יוכבד פיתוי היא ואינה קידושין מפני שהשלישית היו קידושה קידושין:

ופוטרות צרותיהן. אם מת וחלצו האחין לאחת מהן פוטרות צרותיהן:

ואסור בשניה. מפני הראשונה וברביעית מפני השלישית:

אלמא אחות אשה בין מן האב בין מן האם. דהא שלישית אחותה של שניה מאמה היא וטעמא דשניה לאו אשתו היא משום הכי מותר בשלישית הא אם הוו קידושי שניה קידושין הוה אסור בשלישית: אחות אשה קרובי עצמו חשיב לה שמחמת עצמו נאסרה עליו ולא מחמת אביו ולאפוקי דודתו דקרובת אביו היא: ה"ג הכא ת"ל ערות אחיך היא:

אתה אומר בין מן האב בין מן האם, או אינו אלא מן האב ולא מן האם. ודין הוא: חייב כאן, וחיוב באחותו, מה אחותו - בין מן האב בין מן האם, אף כאן - בין מן האב בין מן האם. או פלך לדרך זו:

חייב כאן וחיוב בדודתו, מה דודתו מן האב ולא מן האם, אף כאן - מן האב ולא מן האם! נראה למי דומה?
 דנין איסור הבא מאלין, מאיסור הבא מאלין, ואל תוכיח דודתו, שאין איסור הבא מאלין. או פלך לדרך זה:
 דנין קרובי האב מקרובי האב, ואל תוכיח אחותו שקרובי עצמו. תלמוד לומר: **"ערוה אחות אביך לא תגלה"** (ויקרא כ, יט) - בין מן האב בין מן האם. **"ערוה אחות אמך לא תגלה"** (ויקרא כ, יג) - בין מן האב בין מן האם.

למה לי למכתב באחות אב, למה לי למכתב באחות אם?

אמר רבי אבהו:

צריכי, דאי כתב רחמנא באחות אב, שכן יש לה חייס, אכל אחות אם - אימא לא. ואי כתב רחמנא באחות אם, שכן ודאית, אכל אחות אב - אימא לא. צריכא.

ודודתו דפשיטא ליה לתנא מן האב ולא מן האם מנא ליה?

אמר רבא:

איתי' "דודו" "דודו".
 כתיב הכא: **"ערוה דודו גלה"** (ויקרא כ, כ), וכתיב התם: **"או דודו או בן דודו יגאלנו"** (ויקרא כה, מט), מה להלן מן האב ולא מן האם, אף כאן מן האב ולא מן האם.

והתם מנלן?

אמר קרא: **"ממשפחתו יגאלנו"** - משפחת אב קרויה משפחה, משפחת אם אינה קרויה משפחה.

והדתנן:

"אמרו לו: מתה אשתך, ונשא אחותה מאביה, מתה, ונשא אחותה מאמה. מתה, ונשא אחותה מאביה, מתה, ונשא אחותה מאמה, מותר בראשונה ובשלישית, ובחמישית, ופוטרות צרותיהן, אסור בשניה וברביעית, ואין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה. ואם בא על השניה לאחר מיתת הראשונה, מותר בשניה, וברביעית, ופוטרות צרותיהן, ואסור בשלישית ובחמישית" (יבמות צו.).

נהא, אלמא: אחות אשתו בין מן האב בין מן האם - אסורות. מנלן?

רש"י

בחיי בעלה. אם גירשה:
 מדרב הונא. דכתיב אשת אחיו
 נדה היא כדלעיל (דף נד):

יליף מאחותו.

מה אחותו בין מן האב בין מן האם - אף כאן בין מן האב בין מן האם.

ולילף מדודתו,

מה דודתו מן האב ולא מן האם,
 אף כאן מן האב ולא מן האם!

מסתברא מאחותו הנה ליה למילף,
 שכן קרובי עצמו מקרובי עצמו.

אדרבה, מדודתו הנה ליה למילף שכן דבר על ידי קדושין,
 מדבר שעל ידי קדושין!

אלא, מאשת אח ולפינו, דשכן דבר על ידי קדושין,
 וקרובי עצמו.

ואשת אח גופה מנא לן?

דתנא:

"ערוות אשת אחיך לא תגלה" (ויקרא יח, טז) - בין מן האב בין מן האם."

אמה אומר: בין מן האב בין מן האם,

או אינו אלא מן האב ולא מן האם?

ודין הוא: חייב כאן, וחייב באחותו,

מה אחותו - בין מן האב בין מן האם,

אף כאן - בין מן האב בין מן האם.

או, בלך לדרך זו:

חייב כאן וחייב בדודתו,

מה דודתו - מן האב ולא מן האם,

אף כאן - מן האב ולא מן האם?

נראה למי דומה,

דנין קרובי עצמו מקרובי עצמו,

ואל תוכיח דודתו שקרובי האב.

או בלך לדרך זו: דנין דבר שעל ידי קדושין מדבר שעל ידי קדושין,

ואל תוכיח אחותו, שאישור הבא מאליו.

תלמוד לומר: "ערוות אחיך היא" - בין מן האב בין מן האם."

ואימא אידי ואידי באשת אח מן האב:

חדא דיש לה בנים בחיי בעלה,

וחדא דאין לה בנים בחיי בעלה!

אין לה בנים בחיי בעלה מדרב הונא נפקא.

ואימא אידי ואידי באשת אח מן האב,

חדא דיש לה בנים בחיי בעלה,

וחדא דיש לה בנים לאחר מיתת בעלה!

יש לה בנים לאחר מיתת בעלה - לא צריכה קרא.

מדאמר רחמנא שאין לה בנים - מותרת,

הא יש לה בנים - אסורה.

ודלמא: אין לה בנים אסורה לעלמא ושריא ליבם,

יש לה בנים שריא לעלמא ושריא ליבם!

אי נמי,

רפ"י

ולאו הבא מכלל עשה עשה.
 יבמה יבא עליה אבל כרת ליכא:
 הכי גרסינן כתיב קרא אחרינא
 ערות אחיו גלה:
 אף אשת אח מן האם לאחר
 מיתת בעלה. בלא בנים שריא
 וא"ת הא ילפינן (לעיל דף יז):
 אחוה אחוה מבני יעקב איכא
 למימר אחים מן האב מצוה מן
 האם רשות:
 ערות אחיך היא. ומהאי קרא
 מרבינן אשת אח מן האם:

אין לה בנים - מצוה,
 יש לה בנים - רשות!

אי נמי,
 אין לה בנים - אין,
 יש לה בנים - לא,
 ולאו הבא מכלל עשה - עשה!

כתב קרא אחרינא: "ערוה אחיו גלה" (ויקרא כ, כא).

ואימא: אשת אח מן האם - כאשת אח מן האב,
 מה אשת אח מן האב לאחר מיתת בעלה שריא,
 אף אשת אח מן האם, לאחר מיתת בעלה שריא!

אמר קרא: "היא" - בהוייתה תהא.

8. נה, א

רפ"י

אחותו דפתב בה פרת - למה לי?
 כיון דדרשת העראה וקראי יתירי דכולהו כרת דאחותו מאי תדרוש ביה הא כבר נכתב בכל העריות ונכרתו הנפשות העושות:

חייב על כל אחת ואחת. ואי לא כתב אלא חד כרת אכולהו הוי אמינא היכא דעבדינהו לכולהו בהעלם אחד לא מחייב אלא חדא השתא הוי דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו דמה אחותו מיוחדת שהיא ערוה וחייבין עליה בפני עצמה אף כל שהיא ערוה חייבין עליה בפני עצמה:

לכרת נתנה ולא למלקות. דאי התרו בו למלקות אינו לוקה דלאו שניתן לאזהרת כרת הוא לפיכך אין לוקין עליו דלא הוה ליה לעונשו כרת אא"כ הזהיר עליה הלכך אזהרה לאו למלקות נתנה:

מואל אשה. לחלק על כל אשה ואשה שבפרשה זו דהוה ליה למכתב ולגדה לא תקרב:
עריצים. היינו נמי כרת שזרעו נכרת:

עריצים יהיו. לשעת מיתתן משמע סופן לבא לידי עירי דאם יש לו בנים קוברין:
עריצים ימותו. משמע דאם הן עכשיו עריצים כן ימותו ואפי' יולדו להם לאחר מעשה:

דאי כתב רחמנא עריצים יהיו הוי אמינא דהווי ליה עד חטאיה. והכי משמע סופם להיות עריצים שימותו בניהם שיש להם עתה ויהיו עריצים אבל בשעת מיתתם לא ימותו עריצים דבנים דהווי ליה מחטאיה ואילך לא מייתי:

ואי כתב רחמנא עריצים ימותו הווי אמינא מחטאיה ואילך. דהכי משמע מחטאם ישאו ואילך עריצים ימותו אבל בנים דמעיקרא לא מייתי כתב רחמנא עריצים יהיו סופן לבא לידי עריצים דמדכתב עריצים יהיו מכלל דהשתא לאו עריצים נינהו:

אחותו דפתב בה פרת - למה לי?

לכדרי יחנן,
 דאמר רבי יוחנן:

שאם עשאן פולס בהעלם אחת - חייב על כל אחת ואחת.

ולרבי יצחק, דאמר: כל חייבי כריתות בכלל היו⁸⁵ - ולמה יצתה פרת באחותו? לדונו בכרת ולא במלקות. לחלק - מנלן?

נפקא ליה מ'**ואל אשה בנדת טמאתה** (ויקרא יח, ט) - לחייב על כל אשה ואשה.

דודתו דכתב בה רחמנא **עריצים יהיו** (ויקרא כ, כב) - למה לי?

לכדריה,

דרבה רמי: פתיב: **עריצים יהיו** (ויקרא כ, כא),
 וקתיב: **עריצים ימותו** (ויקרא כ, כ) - הא כיצד?

יש לו בנים - קוברין,
 אין לו בנים - הולך עירי.

ואיצטריך למכתב: **עריצים יהיו**,

ואיצטריך למכתב: **עריצים ימותו**.

דאי כתב רחמנא: **עריצים יהיו**, הוה אמינא: עד חטאיה, אבל מחטאיה ואילך - לא, כתב רחמנא: **עריצים ימותו**.

ואי כתב רחמנא **עריצים ימותו**, הוה אמינא מחטאיה ואילך,
 אבל מעיקרא - לא, צריכא.

9. נה, א-ב

רש"י

שפחה חייבי לאוין היא. דכתיב בה לא יהיה קדש (דברים כג) וגלי בה רחמנא דלא מייתי אשם עד שיגמור בה ביאתו דכתיב שכבת זרע מכלל דחייבי מלקות דלאו דאשם כגון ממזר ושפחה שאין חרופה בהעראה מיחייב:

שפחה חרופה. שפחה כנענית המאורסת לעבד עבדי שמוטר בה כדכתיב (שמות כא) אם אדוניו יתן לו אשה:

לשתוק קרא. דלא לגלי שכבת זרע בשפחה חרופה ואנא אמינא כשאר חייבי לאוין בגמר ביאה:

דכהונה מנלן. דמשפחה לא גמרינן אלא לאו השוה בכל דומיא דשפחה חרופה:

קיחה קיחה. כתיב גבי חייבי כריתות (ויקרא כ) איש אשר יקח את אחותו וכתוב בחייבי לאוין דכהונה לא יקחו (שם כא):

דחייבי עשה. כגון מצרי ואדומי עד דור שלישי מנלן דאסירא העראה דידהו בישראל וקאי בעשה כדכתיב דור שלישי יבא (דברים כג) ולא שני ולא הבא מכלל עשה עשה:

ביאה ביאה. מחייבי לאוין דכתיב בהו לא יבא ממזר: **יבמה לשוק.** בלא חליצה מנין דהעראה דידה כגמר ביאה:

אי למאן דאמר לאו. דכתיב לא תהיה אשת המת (דברים כה) ילפינן העראה לחייבי לאוין:

אי למאן דאמר עשה. דכתיב (שם) יבמה יבא עליה ולא אחר ולא הבא מכלל עשה עשה והאי לא תהיה מפיק לה לאין קידושין תופסין בה וה"ק לא יהא בה הויה לזר ופלוגתא דרב ושמואל היא בהאשה קמא (לקמן צב.):

אלא יבמה ליבם מנלן. דקני לה בהעראה:

אשה לבעלה. לענין מקדש בביאה מנלן דבהעראה מקדשה:

קיחה קיחה. כי יקח איש אשה ובעלה (דברים כד) ומהכא ילפינן קידושי ביאה כתיב הכא קיחה וכתוב התם בחייבי כריתות קיחה (ויקרא כ):

העראה דחייבי לאוין - מנלן?

מדגלי רחמנא **"שכבת זרע"** גבי שפחה חרופה⁸⁶ (ויקרא יט, כ), מכלל דחייבי לאוין בהעראה.

אדרבה! מדגלי רחמנא העראה בחייבי כריתות, מכלל דחייבי לאוין - בגמר ביאה!

אמר רב אשי:

אם כן, לשתוק קרא משפחה חרופה.

העראה דחייבי לאוין דכהונה - מנלן?

אתיא 'קיחה'⁸⁷ 'קיחה'⁸⁸.

דחייבי עשה - מנא לן?

נה, **ב** אתיא 'ביאה'⁸⁹ 'ביאה'⁹⁰.

יבמה שוק - מנלן?

אי למאן דאמר: 'לאו' - לאו.
אי למאן דאמר: 'עשה' - עשה.

אלא: יבמה ליבם מנלן?

אתיא 'ביאה' 'ביאה'.

אשה לבעלה - מנלן?

אתיא 'קיחה' 'קיחה'.

⁸⁶ ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע והיא שפחה נחרפת לאיש

⁸⁷ "ואיש אשר יקח את אחותו" (ויקרא כ, ז)

⁸⁸ "לא יקחו" (ויקרא כא, ז)

⁸⁹ "לא יבוא ממזר" (דברים כג, ג)

⁹⁰ "דור שלישי יבוא להם" (דברים כג, ט)

10. נה, ב

רָשׁ"י

למה לי למיכתב שכבת זרע
 באשת איש. ואל אשת עמיתך
 לא תתן שכבתך לזרע (ויקרא
 יח) והא איתרבי בה העראה
 מהקישא דר' יונה:
שכבת זרע בסוטה. הנסתרה
 דנאסרת מספק כתיב ושכב איש
 אותה שכבת זרע (במדבר ה):
כדאמרן. דבעינן גמר ביאה דלא
 תימא כי היכי דמחייב מלקות
 בהעראה ליחייב נמי אשם
 בהעראה:
למשמש מת. באבר מת בלא
 קישוי דאין ראוי להזריע:
הניחא למ"ד. בשבועות בפרק
 ידיעות הטומאה:
למשמש מתה. אשת איש לאחר
 מיתתה:
סד"א הואיל ולאחר מיתתה
שארזו. דבעלה מיקרי דכתיב גבי
 טומאה כי אם לשארזו (ויקרא
 כא) ואמריי שארזו זו אשתו
 ליחייב עליה:
לשקינא לה שלא כדרכה. שהיה
 חושדה עמו בכך וכשאמר אל
 תסתרי עמו ידוע לכל דלדעת כן
 הזהירה דלא היה חושדה עמו
 בביאה אחרת לישנא אחרת
 לשקינא לה שלא כדרכה אל
 תסתרי עמו ליבעל לו שלא
 כדרכה:
משכבי אשה כתיב. הוקשו
 שניהן:
דרך אברים. מיעוך דדיים ודש
 מבחוץ בשאר אברים:
פריצותא קאסר רחמנא. בתמיה
 כלומר פשיטא דלאו קינוי הוא
 דמשום פריצותא לא מיתסרא
 עליה:
בנשיקה. אבר נושק במקום
 תשמיש:
הניחא למ"ד. לקמן בשמעתין
 העראה זו הכנסת עטרה אבל
 נשיקה לאו העראה היא ולא
 מיתסרא לבעלה בהכי שפיר
 קאמרת (דלא מיתסרא לבעלה)
 דלאו קינוי הוא:
אלא למ"ד נשיקה העראה
היא. היכי ממעט לה:

אָמַר רַבָּא:

לְמָה לִי דְכַתְּב רַחֲמָנָא:

"שְׁכַבְת זָרַע" בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה⁹¹ ?

"שְׁכַבְת זָרַע" בְּאִשְׁת אִישׁ⁹² ?

"שְׁכַבְת זָרַע" בְּסוֹטָה⁹³ ?

ד"שִׁפְחָה חֲרוּפָה" - כְּדֶאֱמָרֵן.

ד"אִשְׁת אִישׁ" - פֶּרֶט לְמִשְׁמֹשׁ מֵת.

הַנִּיחָא לְמָאן דְאָמַר: מִשְׁמֹשׁ מֵת בְּעֵרְיוֹת - פֶּטוּר,

אֵלָא לְמָאן דְאָמַר: חַיִּיב - מָאֵי אִיכָא לְמִימַר ?

אֵלָא: פֶּרֶט לְמִשְׁמֹשׁ מֵתָה.

דְסִלְקָא דְעֵתְךָ אֲמִינָא: הוּאִיל לְאַחַר מִיתָה נְמִי אִיכָרִי "שְׂאֵרֵי", אִימָא לִיחַיִּיב עֲלָהּ בְּאִשְׁת אִישׁ,

קָא מִשְׁמַע לָן.

ד"סוֹטָה" - לְמָה לִי ?

לְכַדְתִּינָא:

"שְׁכַבְת זָרַע" - פֶּרֶט לְדָבָר אַחֵר.

מָאֵי "דָבָר אַחֵר" ?

אָמַר רַב שִׁשְׁת:

פֶּרֶט לְשִׁקְינָא לָהּ שְׁלֵא כְדָרְפָה.

אָמַר לִיה רַבָּא:

"מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה" כְּתִיב!

אֵלָא אָמַר רַבָּא:

פֶּרֶט לְשִׁקְינָא לָהּ דֶּרֶךְ אַבְרָם.

אָמַר לִיה אַבְיִי:

פְּרִיצוּתָא אָסַר רַחֲמָנָא ! ?

אֵלָא אָמַר אַבְיִי:

פֶּרֶט לְשִׁקְינָא לָהּ בְּנִשְׁקָה.

הַנִּיחָא לְמָאן דְאָמַר: הַעֲרָאָה זֹו הַכְּנַסְת עֶטְרָה,

אֵלָא לְמָאן דְאָמַר: זֹו נְשִׁיקָה - מָאֵי אִיכָא לְמִימַר ?

אֵלָא, לְעוֹלָם לְשִׁקְינָא לָהּ דֶּרֶךְ אַבְרָם,

וְאִיצְטְרִיד,

סִלְקָא דְעֵתְךָ אֲמִינָא: בְּקַפִּידָא דְבַעַל תְּלָה רַחֲמָנָא,

וְהָא קָא קְפִיד,

קָא מִשְׁמַע לָן.

⁹¹ ואיש אשר ישכב את אשה שכבת זרע והיא שפחה נחרפת לאיש" (ויקרא יט. ט)

⁹² ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע (ויקרא יח. ט)

⁹³ ושכב איש אותה שכבת זרע (במדבר ה. ג)

11. נה, ב - נו, א

רַק"י

גמר ביאה זו הכנסת עטרה.
מכלל דנשיקה העראה היא
כשמואל:
שכבת זרע. בשפחה חרופה
קאי:
עטרה. ראש הגיד היא ואינה מן
הגיד אלא בשר:
מירוק. שמוזריע:
ודאי פליגא. דהא אמר הכנסת
עטרה זו היא גמר ביאה והכא
קרי לה העראה:
אדשמואל. דאמר נשיקה הוי
העראה:
מי לימא פליג. דלשמואל הוי
הכנסת עטרה גמר ביאה ולרבין
נשיקה לאו כלום היא או דלמא
תרוייהו בין לרבין בין לשמואל
העראה נינהו ומר אמר חדא
ומר אמר חדא ולא פליגי:
מכאן ואילך. מהכנסת עטרה
ולמטה אינו אלא נשיקה ופטור
ומדפטור בנשיקה ודאי פליג
אדשמואל דנשיקה קרי לה
העראה והעראה רבין לה
לחיובי:

אָמַר שְׁמוּאֵל:

הֶעֱרָאָה זֹו נְשִׁיקָה,

מְשַׁל לְאָדָם שְׁמָנִיחַ אֶצְבְּעוֹ עַל פִּיּוֹ, אִי אֶפְשֵׁר שְׁלֵא יְדַחוּק הַבֶּשֶׂר.

כִּי אַתָּא רַבָּה בַר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

גָּמַר בִּיאָה בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה זֹו הַכְּנָסַת עֵטְרָה.

מְתִיב רַב שֵׁשֶׁת:

"שְׁכֵבֶת זֶרַע" - אֵינוֹ חַיִּיב אֶלָּא עַל בִּיאַת הַמִּירוּק."

מֵאִי לָאוּ מִירוּק גֵּיד.

לֹא, מִירוּק עֵטְרָה.

כִּי אַתָּא רַב דִּימִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

הֶעֱרָאָה זֹו הַכְּנָסַת עֵטְרָה.

אָמְרוּ לִיהִ:

וְהָא רַבָּה בַר בַּר חֲנָה לֹא אָמַר הָכִי!

אָמַר לְהוּ:

אוֹ אִיהוּ שְׁקֵרָאֵי אוֹ אֲנָא שְׁקֵרִי.

כִּי אַתָּא רַבִּין אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

הֶעֱרָאָה זֹו הַכְּנָסַת עֵטְרָה.

אֲדַרְבֵּה רַבָּה בַר בַּר חֲנָה וְדָאֵי פְּלִיג,

אֲדַשְׁמוּאֵל מִי לִימָא פְּלִיג?

לֹא, מִנְשִׁיקָה וְעַד הַכְּנָסַת עֵטְרָה - הֶעֱרָאָה קָרִי לָהּ.

כִּי אַתָּא רַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

הֶעֱרָאָה זֹו הַכְּנָסַת עֵטְרָה,

גָּמַר בִּיאָה - גָּמַר בִּיאָה מִמֶּשׁ.

נֹו, א מִכָּאֵן וְאֵילָךְ - אֵינוֹ אֶלָּא נְשִׁיקָה, וּפְטוּר עֲלֶיהָ.

וּפְלִיג אֲדַשְׁמוּאֵל.

12. נו, א

רָש"י

קנה לכל. באחד מן הביאות גרועות הללו קנה לה לכל דבר ואוכלת בתרומה מיד אם כהן הוא אפי' הלך למדינת הים ולא בא עליה ביאה גמורה: **האמורים בפרשה.** בפרשת יבמים שכתב בה מקרא זה יבמה יבא עליה דדרשינן ליה בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון: **לירש.** דכתיב יקום על שם אחיו (דברים כה): **ולפוטרה מייבום.** דאם מת ולו בנים מאשה אחרת מותרת לשוק או אם הוציאה בגט לא בעיא חליצה או אם היתה לה צרה נפטרה בביאתו של זו: **מן הנשואין.** היכא דנפלה לפניו מן הנשואין שכבר היתה אוכלת בימי אחיו וכשמת ובטל קנינו פסקה מלאכול דכ"ע לא פליגי דקניא לה הך ביאה גרועה להאכילה: **לאוקמיה במקום בעל.** שאם היתה אוכלת בחייו תאכל בשביל זה אבל לאלומי מבעל דבחי הבעל לא היתה אוכלת דאין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה האי נמי לא אלים מיניה ודוקא בביאה בלא דעת קנין אבל בביאה גמורה אשתו גמורה היא ואוכלת אפי' לשמואל: **אין היבם מאכיל.** בביאה גרועה: **אינה אוכלת.** (דהך חופה לאו חופה היא) דגזרינן נשואי חרש אטו קידושי חרש כדאמרין לקמן: **מת.** חרש זה לאחר שכנסה ונפלה לפני יבם חרש: **אוכלת.** דלא גרעה ביאת חרש מביאת שוגג וזנות ואונס שאין מתכוין לקנות ורבייה רחמנא לגבי יבם: **לשמואל קשיא.** דהא לא הוה אכלה מעיקרא וקאכלה השתא: **אימא כנסה ואח"כ נתחרש אוכלת.** מת אחר שכנסה ונתחרש ונפלה כו' אוכלת דהא אכלה מעיקרא: **ומאי בזו.** יפה כחו ומאי ייפוי כח איכא הא בעל נמי חרש הוא ומאכילה: **חרש מעיקרא.** קודם שכנסה: **דהא אכלה מעיקרא.** והשתא הדרא בהך ביאה דהא רחמנא רבייה:

"אָחַד הַמְעַרָה וְאָחַד הַגּוֹמֵר - קְנָה."

מאי "קנה"?

רב אמר:

קנה לכל.

ושמואל אמר:

לא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה: לירש בנכסי אחיו, ולפוטרה מן הייבום.

מן הנשואין לדברי הכל: אכלה.

דהא הוה קאכלה מעיקרא.

כי פליגי מן האירוסין.

רב אמר:

אוכלת,

דהא רבי רחמנא: ביאת שוגג כמזיד.

ושמואל אמר:

כי רבי רחמנא, לאוקמיה, במקום בעל,

לאלומי מן בעל - לא.

ואודא שמואל לטעמיה,

דאמר רב נחמן אמר שמואל:

כל שהבעל מאכיל - יבם מאכיל,

וכל שאין הבעל מאכיל - יבם אינו מאכיל.

מיתבי:

"בית ישראל פקחת,

שנתאדסה לכהן פקח, ולא הספיק לכונסה עד שנתחרש - אינה אוכלת.

מת ונפלה לפני יבם חרש - אוכלת,

ובזו יפה כח היבם מנח הבעל."

בשלקמא לרב - ניחא, אלא לשמואל - קשיא!

אמר לך שמואל:

אימא הכי: ולא הספיק לכונסה עד שנתחרש - אינה אוכלת בתרומה,

כנס ואחר כך נתחרש - אוכלת.

מת ונפלה לפני יבם חרש - אוכלת.

ומאי "בזו"?

דאילו בעל חרש מעיקרא - לא אוכלת.

ואילו יבם חרש מעיקרא - אכלה.

ואיכא דאמרי:

מן האירוסין - דברי הכל לא אכלה,

דהא לא אכלה בחיי בעל.

כי פליגי מן הנשואין:

רב אמר:

אוכלת,

דהא הוה אכלה מעיקרא.

ושמואל אמר:

אינה אוכלת.

כי רבי רחמנא ביאת שוגג כמזיד - לדברים האמורים בפרשה,

רַשִׁי

כל ביאה שהבעל מאכיל. כגון
 ביאת חופה:
בשלמא לרב. אע"ג דהא מתני'
 פריכא ליה דקתני אכלה ואע"ג
 דלא אכלה מעיקרא והויא
 כנופלת מן האירוסין דאמרן לא
 אכלה אפמי לרב:
מתרץ לה כדמתרצינן מעיקרא.
 אליבא דשמואל חסורי מחסרא
 והכי קתני כנסה ואח"כ נתחרש
 אוכלת מת ונפלה לפני יבם חרש
 אוכלת דהא אכלה מעיקרא:
אלא לשמואל. דאפי' האוכלת
 בחיי בעלה אינה אוכלת בשביל
 היבם בביאה גרועה:
קשיא. דהא ביאת חרש כביאת
 שוגג ואונס היא בלא כוונת קנין
 ואכלה:

אבל לכל מילי - לא.

והאמר רב נחמן אמר שמואל:
 כל שהבעל מאכיל - יבם מאכיל!

אימא: כל ביאה שהבעל מאכיל בה - יבם מאכיל בה,
 וכל ביאה שאין הבעל מאכיל בה - אין היבם מאכיל בה.

מיתבי:

"בית ישראל פקחת שנתארסה לכהן פקח,
 ולא הספיק לכונסה עד שנתחרש - אינה אוכלת.
 מת, ונפלה לפני יבם חרש - אוכלת,
 ובזו יפה נח יבם מנח בעל".
 בשלמא לרב מתרין כדתרין מעיקרא.
 אלא לשמואל - קשיא!

קשיא.

13. נו, א

רס"י

נולד לה בן אוכלת. בשביל בנה כדכתיב ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו (ויקרא כב) קרי ביה יאכילו:

מת הבן. והאב קיים:

ר' נתן אומר אוכלת. בשביל בעלה:

ומית ליה. בלא בן:

קסבר

ר' נתן נשואי חרש. דקדשה כשהוא פקח מאכילין בתרומה דמדאורייתא משעת אירוסין אוכלת דכתיב (שם) וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו מיד ורבנן הוא דגזרי עד שתכנס לחופה משום גזירה שמא ימזגו לה כוס בבית אביה ותשקה לאחיה ולאחותה כדאמרינן בכתובות באע"פ (דף נו:) הלכך כיון דהאי בשעת קנין הוי בן דעת והשתא הכניסה לחופה ולכא למיגזר שמא תשקה אכלה אבל לא גזרינן נשואי חרש אטו קידושי חרש דלאו בר קנין הוא ורבנן דאסרי גזרי נשואי חרש דהוי בן דעת בשעת קידושין אטו היכא דקדשה כשהוא חרש דקנינו לאו קנין:

נולד לה בן למה לי. בלא בן נמי אכלה לרבי נתן:

משום רבנן. לאשמועינן היכא דנולד לה בן מודו:

והדר פליג עלייהו. ואוכלת דקאמר רבי נתן אכלה מילתא קאי בין אסיפא דמת הבן בין ארישא קודם שנולד לה בן דקאמרי רבנן אינה אוכלת:

אי הכי. דרבי נתן ארישא נמי פליג ומנטר הוא דנטר לרבנן עד סיומא:

ליתני מת הבן אינה אוכלת רבי נתן אומר אוכלת. דתיהוי כולה מילתא דרבנן כחדא והדר ליפלוג רבי נתן אכלה אבל השתא ליכא למימר דנטר להו אסיומא ובמת הבן לחודא פליג:

תנו רבנן:

"בית ישראל פקחת שנתארסה לכהן פקח, ולא הספיק לבנוסה עד שנתחרש - אינה אוכלת. נולד לה בן - אוכלת.

מת הבן:

רבי נתן אומר: אוכלת,

וחכמים אומרים: אינה אוכלת."

מאי טעמא דרבי נתן?

אמר רבה:

הואיל שפכר אכלה.

אמר ליה אב"י:

אלא מעתה, בת ישראל שניסת לכהן ומית ליה - תיכול שפכר אכלה! אלא, כיון דמית ליה, פקע ליה קדושתיה מינה, הכא נמי, כיון דמית ליה פקע קדושתיה מינה!

אלא אמר רב יוסף:

קסבר רבי נתן: נשואי חרש מאכילין בתרומה, ולא גזרינן נשואי חרש אטו קדושי חרש.

אמר ליה אב"י:

אי הכי, **"נולד לה בן" - למה לי?**

משום רבנן.

ולפלוג רבי נתן עליהו ברישא!

שביק להו לרבנן עד דמסיימי מילתיהו, והדר פליג עלייהו.

אי הכי, ליתני מת הבן אינה אוכלת,

רבי נתן אומר: אוכלת!

קשיא.

14. נו, א-ב

רס"י

ואנהרינהו לעיינין ממתניתין.
 ממשנתנו הביא רביה לדבריו
 והאיר עיינינו בה:
אע"פ שמוותרת לבעלה. דכתיב
 (במדבר ה) והיא לא נתפשה
 אסורה הא נתפשה מותרת:
פסולה לכהונה. אם מת בעלה
 לא תנשא לכהן:
ותנא תונא. תנא דידן כמו
 אבונא אחונא:
מאי וכן. לאו אאונס ואשוגג
 דלעיל קאי וקתני הבא על אחת
 מכל העריות פסלה לכהונה
 ואשת איש בכלל עריות היא:
לא אהעראה. וברצון דהוא
 זונה:
ופרכינן עיקר העראה בעריות
כתיבא. והיכי מדמה לה מתני'
 ליבמה כאילו מיבמה גמר לה:
אשלא כדרכה. דקתני גבי יבמה
 ולא חילק בין ביאה לביאה
 דהיינו בין כדרכה לשלא כדרכה
 ועלה תני וכן הבא על אחת מכל
 העריות פסלה לכהונה משום
 זונה ולעולם ברצון וגמר ביאה
 ביאה מיבמה דרבינן בה ולקחה
 שלא כדרכה:
ה"ג אלא מאי וכן אשלא
כדרכה דחייבי לאוין. אלמנה
 לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן
 הדיוט דלא כתיב בהו משכבי
 אשה אבל משום העראה לא
 איצטריך למיתנייה דהא רבינן
 לעיל העראה דחייבי לאוין
 מקיחה קיחה דעריות:

"וכן הבא על אחת מכל העריות [שבתורה]".

אמר רב עמרם:

נב, היא מלתא אמר לן רב שישת, ואנהרינהו לעיינין ממתניתין:

אשת ישראל שנאנסה,

אף על פי שמוותרת לבעלה - פסולה לכהונה.

ותנא תונא:

"וכן הבא על אחת מכל העריות האמורות בתורה, או פסולות".

מאי "וכן"?

מאי לאו - לא שנא בשוגג, ולא שנא במזיד, ולא שנא באונס, ולא שנא ברצון,

וקתני: "פסולה".

לא,

מאי "וכן"? העראה.

העראה דמאן?

אילימא דעריות, למימרא: דעריות ילפינן מיבמה!?

אדרבה יבמה ילפינן מעריות, דעיקר העראה בעריות כתיב!

אלא,

מאי "וכן"? אשלא כדרכה דעריות.

אדרבה, עיקר "משכבי אשה" בעריות כתיב!

אלא, מאי "וכן"? אשלא כדרכה דחייבי לאוין.

15. נו, ב

רש"י

בעלה לוקה עליה משום זונה. דכתיב זונה לא יקחו (ויקרא כא) וסתם זונה היינו מנאפת תחת בעלה שטעתה מאחר בעלה לזרים וזו אע"ג דנאנסה גבי כהן לא פליג רחמנא בין אונס בין רצון כדגמרי מוהיא לא נתפשה דהיא מיעוטא משמע היא אשת ישראל הוא דיש חילוק בין נתפשה ללא נתפשה אבל אשת כהן אין חילוק:

משום טומאה לא. בתמיהה הא אמרי בפ"ק (דף יא:): הא מה אני מקיים אחרי אשר הוטמאה לרבות סוטה שנבעלה דכתיב לא יוכל בעלה (דברים כד):

הכל היו בכלל זונה. כל הנבעלות תחת בעליהן בין באונס בין ברצון בכלל זונה לא יקחו הן שהרי כולן נבעלו בעילת זנות והוציא לך הכתוב אשת ישראל אנוסה מן הכלל אבל אשת כהן כדקיימא קיימא:

משום טומאה. אחרי אשר הוטמאה לרבות סוטה שנבעלה:

אמר רבא:

אשת כהן שנאנסה, בעלה - לוקה עליה משום 'זונה'.

משום "זונה" - אין, משום טומאה לא!?

אימא: אף משום 'זונה'.

מתלב רבי זירא:

"**והיא לא נתפשה**" (במדבר ה, יג) - אסורה,

הא נתפשה - מותרת.

ויש לה אחרת שאף על פי שנתפשה - אסורה.

ואי זו? זו אשת כהן.

ולאו הבא מכלל עשה-עשה!

אמר רבא:

הכל, היו בכלל 'זונה'.

כשפרט לה הכתוב גבי אשת ישראל: "**והיא לא נתפשה**" - אסורה,

הא נתפשה - מותרת.

מכלל דאשת כהן כדקיימא קיימא.

ואיכא דאמרי:

אמר רבה:

אשת כהן שנאנסה,

בעלה - לוקה עליה משום טומאה.

משום "טומאה" - אין, משום 'זונה' לא.

אלמא באונס לא קרינא ביה 'זונה'.

מתלב רבי זירא:

"**והיא לא נתפשה**" (במדבר ה, יג) - אסורה,

הא נתפשה - מותרת.

ויש לה אחרת שאף על פי שנתפשה - אסורה.

ואי זו? זו אשת כהן.

ולאו הבא מכלל עשה-עשה!

אמר רבא⁹⁴:

הכל, היו בכלל "**אחרי אשר הטמאה**"⁹⁵ (דברים כד, ד),

כשפרט לה הכתוב גבי אשת ישראל "**והיא לא נתפשה**" - אסורה,

הא נתפשה - מותרת,

מכלל דאשת כהן כדקיימא קיימא.

⁹⁴ הגהות הב"ח גורס: רבה

⁹⁵ לא יוכל בעלה... לשוב לקחתה... אחרי אשר הטמאה

16. נו, ב

רש"י

מתני'

מן האירוסין לא יאכלו בתרומה. משעה שנתקדשו לאלו קדושי עבירה נפסלה מלאכול בתרומה דבי נשא אם בת כהן היא:
 ר' אלעזר ור"ש מכשירין. עד שתבעל לו ותעשה חללה כדכתיב לא יחלל שני חולין אחד לה ואחד לזרעה:
 נתארמלו או נתגרשו. מן הכהנים הללו:
 מן הנשואין פסולות. דשויה חללה בביאתו:
 מן האירוסין כשרות. דאפילו ר"מ לא פסיל מן האירוסין אלא בחייהן דמשתמרת לביאה פסולה אבל מתו לא:

גמ'

מה קידושי רשות. כגון ישראל שקידש בת כהן שאין קידושיה עבירה:
 אין מאכילין. כלומר אין מניחין אותן לאכול דתנן לקמן האירוסין פוסלין בפ' אלמנה לכה"ג (דף סז):
 תאמר בקידושי עבירה שיש לו. לכהן זה להאכיל במקום אחר בראויה לו כך שמעתי ולבי מגמגם חדא דאין זה לשון השי"ס והכי איבעיא ליה למימר ומה קידושי רשות פוסלין כו' ועוד מדקאמר ר' אושעיא פצוע דכא כהן שקדש בת ישראל באנו למחלוקת ר"מ ור"א ולא קתני פצוע דכא כהן שקידש בת כהן ש"מ דפלוגתא דמתני' לאו בבת כהן לחודה היא דא"כ היכי מצי רבי אושעיא למימר לרבי אליעזר ור' שמעון אכלה אימר דאמרי ר' אלעזר ור"ש בבת כהן בבת ישראל מי אמרי: לשון אחר והוא עיקר אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט מן האירוסין לא יאכלו בתרומה בין בבת כהן בין בבת ישראל קמיירי בבת כהן כדפרישית בבת ישראל ואלביא דמשנה ראשונה דאמר בכתובות (דף נז.) הגיע זמן ולא נישאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה וקאמר ר' מאיר אלמנה לכ"ג אע"פ דקדושי קדושין וקנין כספו היא לא תאכל בתרומה כשאר הארוסות לכהן שאוכלות מן התורה מ"ט דמשתמרת לביאת עבירה ור' אלעזר ור"ש מכשירין דהא קנין כספו היא ואי משום חללה הרי כל זמן שלא בא עליה לא נתחללה:
 נתארמלו או נתגרשו. מן הכהנים הללו מן הארוסין כשרות לינשא לכהנים אם נתאלמנו וגבי גרושה אם בת כהן היא כשרה לתרומה:
 מן הנשואין פסולה. דשויה חללה:
 ומה קדושי רשות. ישראל שקדש בת ישראל אין מאכילה בתרומה:
 קדושי עבירה. כגון אלו לכ"ש: במקום אחר. אפילו נשאת תאמר בקדושי עבירה שיש לו להאכיל בראויה לו:

משנה

אלמנה לכהן גדול,
 גרושה וחלוצה לכהן הדיוט,
 מן האירוסין - לא יאכלו בתרומה.
 רבי אלעזר ורבי שמעון: מכשירין.

נתארמלו או נתגרשו:
 מן הנשואין - פסולות.
 מן האירוסין - כשרות.

גמרא

תניא:

"אמר רבי מאיר:

קל וחומר,

ומה קדושי רשות - אין מאכילין,

קדושי עבירה - לא פל שפן?

אמרו לו: לא,

אם אמרת בקידושי רשות שפן אין לו להאכיל במקום אחר,
 תאמר בקדושי עבירה, שפן יש לו להאכיל במקום אחר."

17. נו, ב - נו, א

רָשׁ"י

פצוע דכא. משתמרת לביאה פסולה דאורייתא היא: **הא נמי אכלה.** דקנין כספו היא ואוכלת דבר תורה ועד דבעיל לה דשווייה חללה אכלה: **הכא אין לו להאכיל במקום אחר.** שאין לך אשה שמתרת לו: **בבת גרים.** דקסבר קהל גרים לא אקרי קהל ואינו בכלל לא יבא פצוע דכא ונושאה בהיתר ומאכילה תרומה: **והא בעי מיניה ר' יוחנן מרבי אושעיא.** לקמן בשמעתין ולא פשיט ליה אי מאכילה בתרומה או לא: **איתמר.** לשנויי קושיין אתא: **הואיל ומאכילה בלא ידעה.** היה נשוי כהן אשה ואוכלת בתרומה ונעשה פצוע דכא ובא עליה לא תאכל בתרומה דשווייה חללה דנבעלה לפסול לה ואם לא ידעה משנעשה פצוע דכא הרי זו אוכלת משנה היא בפי הערל (לקמן ע.) אלמא מצינו פצוע דכא כהן מאכיל במקום אחר הלכך בקידושי עבירה נמי מאכיל כל זמן שלא עשאה חללה: **שכבר אכלה.** כשהוא בריא:

אמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא:

פצוע דכא⁹⁶ כהן, שקדש בת ישראל,

באנו למחלוקת רבי מאיר ורבי אלעזר ורבי שמעון.

לרבי מאיר דאמר: משתמרת⁹⁷ לביאה פסולה דאורייתא - לא אכלה.

הא נמי לא אכלה.

לרבי אלעזר ורבי שמעון דאמרי: משתמרת לביאה פסולה דאורייתא - אכלה,

נא, הא נמי אכלה.

ממאי?

דלמא עד כאן לא קאמרי רבי אלעזר ורבי שמעון התם אלא דיש לו להאכיל במקום אחר,

אבל הכא דאין לו להאכיל במקום אחר - לא.

וכי תמא: הכא נמי יש לו להאכיל בבת גרים -

והא מיבעיא בעי ליה רבי יוחנן מרבי אושעיא ולא פשיט ליה!

איתמר:

אבוי אמר:

הואיל ומאכילה ב"לא ידעה".

רבא אמר:

הואיל ומאכיל בעבדיו ושפחותיו הפנענים.

אבוי לא אמר כרבא:

קנין דאישות מקנין דאישות ילפינו,

ולא ילפינו: קנין דאישות מקנין דעבדים.

ורבא לא אמר כאבוי:

שאני התם, שכבר אכלה.

ואבוי?

"שכבר אכלה" - לא אמרינו.

דאי לא תימא הכי, בת ישראל שניסת לכהן ומית תיכול שפבר אכלה.

ורבא?

התם - פקע קניניה,

הכא - לא פקע קניניה.

⁹⁶ לא יבוא פצוע דכה... בקהל ה' (דברים כג, ב)

⁹⁷ רמב"ן, רשב"א, ריטבא ועוד גורסים "משמרת" שפרשו ממתינה.

18. נז, א

רפ"י

דלית ליה פתרי. שאין יודע לפרשה: **למאן אי לר' יהודה כו'.** השי"ס הוא דקא בעי לה ומפרש ואזיל עד סיפא ופשטה אבל ר' אושעיא לא פשט בה מידי כדאמרן לעיל הא בעא מיניה כו' ואית דמפרשי דלית ליה פתרי אינה צריכה לפרש דלמאן קבעי לה אי לר' יהודה כו' ושבוש הוא מפני שני דברים חדא דאמרן לעיל ולא פשט ליה ואם כן דרבי אושעיא קאמר לה לכולה מילתא הא פשטה במסקנא ועוד דקנסיב ואזיל לפרושי דלא צריכה ליה למיבעיא לן וקא נסיב בסיפא תא שמע אלמא צריכה רבה:

בין בקדושתיה קאי כו'. לקמן בפרק הערל (דף עו.) מיבעיא לן כהן פצוע דכא מהו בגיורת בקדושתיה קאי ואסור כו' והכא בין בקדושתיה קאי כהן הנעשה פצוע דכא בין בקדושת כהן קאי ואסור בכל האסורות לכהונה בין לאו בקדושתיה קאי ואינו מוזהר מלישא אשה פגומה לא אכלה:

אי בקדושתיה קאי לא אכלה דהא אמר מו בת גר זכר כבת חלל זכר. ובת חלל פסולה לכהונה בפרק עשרה יוחסין וכיון דבקדושתיה קאי לא אכלה דאמרין הרי זו פסולה לו ועשאה חללה בביאתו:

ואי לאו בקדושתיה קאי. ואינה אסורה לו משום קדושת כהן אפי הכי לא אכלה שאסורה לו משום פצוע דכא דהאמרת קהל גרים איקרי קהל פלוגתא דר' יהודה ור' יוסי בפרק עשרה יוחסין:

אליבא דהאי תנא קמיבעיא ליה. לר' יוחנן וכגון דאמה מישראל:

כשרות איתוספא בה. וראויה לכהונה ולא קדושה לאקרויי קהל ומותרת לפצוע דכא ואוכלת ממה נפשך דאי נמי בקדושתיה קאי הרי זו מותרת לו ומשום פצוע דכא לא מיתסר בה דהא לא איקרי קהל:

או דלמא קדושה נמי איתוספא בה. וקהל איקרי ואסורה לפצוע דכא ולא אכלה לישנא אחרינא מפי המורה בת גר וגירות קמיבעיא ליה אליבא דראב"י מאי כשרות איתוספא בהך דאמה מישראל לאקרויי קהל אבל בת גר וגירות לאו קהל היא ואכלה שמותרת לפצוע דכא והאי לאו בקדושה קאי דתיתסר עליה משום כהונה:

או דלמא קדושה איתוספא בה. לינשא לכהונה והך דאין אמה מישראל נהי דקדושה לית בה כשרות מיהא אית בה ובכלל קהל היא ואסורה לפצוע דכא ולא אכלה ולשון ראשון נראה עיקר:

לרבי יוסי. לא איצטריך נפש יתירא כדאמר לעיל דממה נפשך אכלה:

גופא:

"בְּעֵא מִיְנֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן מִרַבִּי אוֹשְׁעִיא: פְּצוּעַ דְּכָא כְּהֵן שְׁנַשְׂא בַת גְּרָיִם. מַהוּ שְׂאִיכְלִינָה בְּתֵרוּמָה?"

אִישְׁתִּיק וְלֹא אָמַר לִיהּ וְלֹא מִיְדֵי.

לְסוּף אֲתָא גְבֵרָא רַבָּה אַחְרִינָא וּבְעֵא מִיְנֵיהּ מִלְתָּא אַחְרִיתָא וּפְשִׁט לִיהּ. וּמַנּוּ? רִישׁ לְקִישׁ.

אָמַר לִיהּ רַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה לְרַבִּי אוֹשְׁעִיא: אֲטוּ רַבִּי יוֹחָנָן לָאוּ גְבֵרָא רַבָּה הוּא?

אָמַר לִיהּ: דְּקָבְעֵי מִינְיָא מִלְתָּא דְלִית לָהּ פְּתֵרִי.

לְמָאן?

אִי לְרַבִּי יְהוּדָה - בֵּין בְּקִדּוּשְׁתֵּיהּ קָאִי, בֵּין לָאוּ בְּקִדּוּשְׁתֵּיהּ קָאִי - לֹא אֶכְלָה!

אִי בְּקִדּוּשְׁתֵּיהּ קָאִי - לֹא אֶכְלָה,

דְּהָא אָמַר מוֹ: בַּת גֵּר זָכָר כְּבַת חָלָל זָכָר.

אִי לָאוּ בְּקִדּוּשְׁתֵּיהּ קָאִי - לֹא אֶכְלָה, דְּהָא אָמְרִינן: קְהַל גְּרָיִם אִיקְרִי קְהֵל.

וְאִי לְרַבִּי יוֹסִי - בֵּין בְּקִדּוּשְׁתֵּיהּ קָאִי בֵּין לָאוּ בְּקִדּוּשְׁתֵּיהּ קָאִי - אֶכְלָה,

בְּקִדּוּשְׁתֵּיהּ קָאִי - אֶכְלָה, דְּהָא אָמַר: אִף גֵּר שְׁנַשְׂא גֵּיזֵרְתָּ בְּתוּ פִּשְׁרָה לְכַהוֹנָה.

אִי לָאוּ בְּקִדּוּשְׁתֵּיהּ קָאִי - אֶכְלָה, דְּהָא אָמַר: קְהַל גְּרָיִם לֹא אִיקְרִי קְהֵל.

אֵלָא אֵלִיבָא דְּהָאִי תֵּנָא,

דְּתֵּנן:

"דְּבֵי אֵלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמַר:

אִשָּׁה בַת גְּרָיִם לֹא תִנְשָׂא לְכַהוֹנָה עַד שְׂתֵּהָא אִמָּה מִיִּשְׂרָאֵל" (ביכורים א, ה).

וְהִכִּי קָמִיבְעִיא לִיהּ:

כְּשֵׁרוֹת מִיתוּסְפָא בְּהּ, וְאֶכְלָה,

אוּ דְלָמָּא: קְדוּשָׁה מִיתוּסְפָא בְּהּ, וְלֹא אֶכְלָה?

תא שמע:

כִּי אֲתָא רַבִּי אֶהָא בַר חִינְנָא מִדְּרוּמָא, אֲתָא וְאִיִּתִּי מִתְנִיתָא בִּידֵיהּ:

"מִנִּין לְפָצוּעַ דְּכָא כְּהֵן שְׁנַשְׂא בַת גְּרָיִם שְׂמַאֲכִילָה בְּתֵרוּמָה?

שְׂמַאֲמַר: "זָכָהְנִי יְקֵנָה נְפִשִׁי קִנְיִן כִּסְפוֹ הוּא יֹאכֵל בּוֹ" (ויקרא כב, יא).

לְמָאן?

אִילִימָא: לְרַבִּי יְהוּדָה - הָאֵמַר בֵּין בְּקִדּוּשְׁתֵּיהּ קָאִי בֵּין לָאוּ בְּקִדּוּשְׁתֵּיהּ קָאִי לֹא אֶכְלָה!

וְאִי לְרַבִּי יוֹסִי, לְמָה לִי קְרָא - הָאֵמַר בֵּין בְּקִדּוּשְׁתֵּיהּ קָאִי בֵּין לָאוּ בְּקִדּוּשְׁתֵּיהּ קָאִי אֶכְלָה!

אֵלָא לָאוּ לְרַבִּי אֵלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב,

וְשָׁמַע מִיְנָה: כְּשֵׁרוֹת מִיתוּסְפָא בְּהּ וְאֶכְלָה.

שְׁמַע מִיְנָה.

19. נז, א - נח, ב

רפ"י

יש חופה לפסולות. כה"ג שהכניס אלמנה בת כהן לחופה ולא בא עליה ומעיקרא נמי לא קידשה אפילו הכי פסלה מתרומה דבי נשא דחופה ככניסת בעילה דמיא:

ומודה לי אבא. משום דקשיש מיניה קרי ליה אבא כמו לשון נשיאי ורבי:

הואיל ואין לה ביאה. אין ביאתה פוסלתה מתרומת אביה אין חופתה פוסלתה:

אף אנו נמי תנינא. דאין ביאתה פוסלתה וכיון דאין ביאתה פוסלתה כ"ש דאין חופתה פוסלתה דהא חשיבות חופה אינה אלא משום שהיא קרובה לביאה והיכא דביאה לא חשיבא כל שכן חופה:

ומטמאה את בועלה. אם נדה היא לטמא בועלה משכב תחתון כעליון במסכת נדה מפרש לה שיהא תחתון של בועל נדה כעליונו של זב שטמא אוכלין ומשקין ואין מטמא אדם וכלים כתחתון של נדה עצמה שהוא קרוי מדרס ואב הטומאה:

מן הפסולין. כגון חלל נתין וממזר או אלמנה לכהן גדול: **פסלה.** מתרומת בית אביה:

לרבי מאיר דאמר קידושין פסלי. חופה בלא קידושין נמי פסלה:

חופה. אינה קונה בלא כסף או שטר או קידושי ביאה כדאיתא בפ"ק דקדושין (דף ה:):

נישאו. לכהן זו וזו ומאי זו וזו כשרות ופסולות:

מכלל דנישאו ממש. בבעילה בתמיה וכי ביאה בפסולה מי איכא למייד דלא פסלה מתרומה דבי נשא אלא פירושי קא מפרש נישאו כיצד כגון שנכנסו לחופה ולא נבעלו:

אוכלות משלו כו'. דחופה לא פסלה:

אין חופתה מאכילתה. אם בת ישראל היא ואלבא דמשנה אחרונה דתנן (כתובות דף נז.). ב"ד של אחריהם אמרו אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה ואמר ר' ישמעאל חופה פסולה אינה מאכלת וה"ה ביאה מדמקיש חופה לביאה משמע דאם בת כהן היא חופה פוסלתה כביאתה:

איתמר:

רב אמר:

נז, ב יש חופה לפסולות.

ושמואל אמר:

אין חופה לפסולות.

אמר שמואל:

ומודה לי אבא בתינוקת פחותה מבת שלש שנים ויום אחד, הואיל ואין לה ביאה, אין לה חופה.

אמר רבא:

אף אנו נמי תנינא:

"בת שלש שנים ויום אחד - מתקדשת בביאה,

ואם בא עליה יבם - קנאה,

וחיבין עליה - משום אשת איש,

ומטמאה את בועלה - לטמא משכב תחתון כעליון.

נשאת לכהן - אוכלת בתרומה.

בא עליה אחד מכל הפסולין - פסלה" (נדה מד:).

"בת שלש שנים ויום אחד" - הוא דמפסלה בביאה, מפסלה בחופה.

הא: 'פחותה מבת שלש שנים ויום אחד', דלא מפסלה בביאה - לא מפסלה נמי בחופה.

שמע מינה.

אמר רמי בר חמא:

יש חופה לפסולות,

באנו למחלוקת רבי מאיר ורבי אלעזר ורבי שמעון.

נח, א לרבי מאיר דאמר: קדושין פסלי - חופה נמי פסלה.

לרבי אלעזר ורבי שמעון דאמרי: קדושין לא פסלי - חופה נמי לא פסלה.

וממאי?

דלמא עד כאן לא קאמר רבי מאיר התם אלא בקדושין, דקני לה, אכל חופה דלא קנה לה - לא.

אי נמי,

עד כאן לא קאמרי רבי אלעזר ורבי שמעון התם אלא בקדושין,

דלא קריבי לביאה,

אכל חופה דקריבא לביאה, הכי נמי דפסלה!

אלא אי איכא למימר בפלוגתא, דהני תנאי,

דתנינא:

"נישאו זו וזו,

בשרות ופסולות,

או שנכנסו לחופה ולא נבעלו - אוכלות משלו, ואוכלות בתרומה.

"ונכנסו", מכלל ש"נישאו" - נישאו ממש?!

אלא לאו כגון שנכנסו לחופה ולא נבעלו.

וקתני: **"אוכלות משלו ואוכלות בתרומה".**

רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר:

כל שביאתה מאכילתה - חופתה מאכילתה,

וכל שאין ביאתה מאכילתה - אין חופתה מאכילתה."

ממאי?

דלמא רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה פרי מאיר סבירא ליה,

דאמר, קדושין לא אכלה!

האי "כל שאין ביאתה מאכילתה - אין חופתה מאכילתה",

כָּל שְׂאִין בִּיאָתָה מֵאֲכִילְתָּהּ אֵין כִּסְפָה מֵאֲכִילְתָּהּ מִיְבֵעֵי לִיהּ!

דְּלָמָא, אִיִּדֵי דְאָמַר תְּנָא קָמָא חוּפָה, אָמַר אִיהוּ נְמִי חוּפָה!

אָמַר רַב עֲמֶרֶם:

הָא מִילְתָּא אָמַר לֵן רַב שֵׁשֶׁת, וְאִנְהִירִנְהוּ לְעִינֵין מִמַּתְנִיתִין.

יֵשׁ חוּפָה לְפִסּוּלוֹת.

וְתֵנָא תְּנִינָא:

"אָמַר, שְׂלֵא שְׂטִיטִי אַרוּסָה, וְנִשְׂוָאָה, שׁוֹמֵרֵת יָבִם, וְכַנּוּסָה" (סוטה יח.:-).

הָאִי אַרוּסָה הִיכִי דְמִי?

אִילִימָא: דְקִנִּי לָהּ כְּשֶׁהִיא אַרוּסָה, וְקָא מְשַׁקָּה לָהּ כְּשֶׁהִיא אַרוּסָה אַרוּסָה בֵּת מִשְׁתֵּיָא הֵּ

וְהָא תְּנִין:

"אַרוּסָה שׁוֹמֵרֵת יָבִם - לֹא שׁוֹתוֹת,

וְלֹא נוֹטְלוֹת בְּתוּבָה" (סוטה כג.!).

אֵלֵא, דְקִנִּי לָהּ כְּשֶׁהִיא אַרוּסָה וְאִיסְתַּתְרָה,

וְקָמְשַׁקָּה לָהּ כְּשֶׁהִיא נִשְׂוָאָה? מִי בְּדָקִי לָהּ מִיָּא?

וְהִתְנִינָא:

"וְנִקְהָ הָאִישׁ מַעֲוֹן"⁹⁸ (במדבר ה, לא) -

בְּזִמְנוּ שְׁהָאִישׁ מְנוּקָה מַעֲוֹן - הַמִּים בּוֹדְקִין אֶת אִשְׁתּוֹ,

אֵין הָאִישׁ מְנוּקָה מַעֲוֹן - אֵין הַמִּים בּוֹדְקִין אֶת אִשְׁתּוֹ!"

אֵלֵא, דְקִנִּי לָהּ כְּשֶׁהִיא אַרוּסָה, וְאִיסְתַּתְרָה וְנִכְנְסָה לְחוּפָה וְלֹא נִבְעָלָה.

שְׁמַע מִיָּנָה: יֵשׁ חוּפָה לְפִסּוּלוֹת.

אָמַר רַבָּא:

וְתִסְבְּרָא דְהָא מְתַרְצָתָא הִיא?

וְהָא כִּי אֶתָּא רַבִּי אַחָא בַר חֲנִינְיָא מְדַרְוּמָא,

אֶתָּא וְאִיִּתִי מְתַנִּיתָא בִּידֵיהּ:

"מִבְּלַעֲדֵי אִישׁוֹ"⁹⁹ (במדבר ה, כ) - מִי שֶׁקָּדְמָה שְׁכִיבַת בְּעַל לְבוּעֵל,

וְלֹא שֶׁקָּדְמָה שְׁכִיבַת בּוֹעֵל לְבַעַל!

אָמַר רַבִּי בַר חֲמָא:

מִשְׁכַּחַת לָהּ: כְּגוֹן שְׁבָא עָלֶיהָ אַרוּסָה בְּבֵית אַבִּיהָ.

דְּכוּוּתָהּ גְבִי שׁוֹמֵרֵת יָבִם, שְׁבָא עָלֶיהָ יָבִם בְּבֵית חֲמִיָּה.

נַח, שׁוֹמֵרֵת יָבִם קָרִית לָהּ? אִשְׁתּוֹ מַעֲלִיא הִיא!

דְּהָא אָמַר רַב: קִנְיָה לְכָל!

כְּשִׁמוּאֵל, דְאָמַר: לֹא קִנְיָה אֱלָא לְדַבְרִים הָאֲמוּרִים בְּפִרְשָׁה.

מִיָּדִי הוּא טַעֲמָא אֱלָא לְרַב,

הָא אָמַר רַב: קִנְיָה לְכָל!

הִכָּא בְּמֵאֵי עֲסָקִינָן:

כְּגוֹן דְּעֵבֵד בְּהַ מְאָמַר,

וְבֵית שְׂמַאי הִיא, דְאָמְרִי: מְאָמַר קוֹנָה קִנְיָן גְּמוּר.

אִי הִכִּי,

הִינְיָו אַרוּסָה!

וְלִטְעָמֵיהּ, נִשְׂוָאָה וְכַנּוּסָה לָאו חֲדָא מִילְתָּא הִיא?!

רַבִּי

מַמְתַּנִּי'. דַּמְסַכְתָּ סוּטָה:

אָמַר. אָמַן תִּרִי זִימְנִי לְרִבּוּת כֹּל הַנִּי:

שׁוֹמֵרֵת יָבִם וְכַנּוּסָה. כְּלוּמַר וְאִם הִיתָה יְבִמְתּוֹ וְכַנּוּסָה הִיבִם מִשְׁקָה אוֹתָהּ וּמִשְׁבִּיעָה אָף עַל סְתִירָה שֶׁנִּסְתַּרָה בְּעוֹדָה שׁוֹמֵרֵת יָבִם וּמִים בּוֹדְקִין אוֹתָהּ עַל שְׁתִּיחָן דְהָא אִי זְנָאִי בְּעוֹדָה שׁוֹמֵרֵת יָבִם אִסּוּרָה עֲלֵיו וְכִי עֲקִיבָא מוֹקְמִינָן לָהּ בַּמְסַכְתָּ סוּטָה (דף יח.:-) דְאָמַר אֵין קִידוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּחִיבֵי לְאוּיָן דְמִשׁוּי לָהּ יְבִמָה שְׁלוֹק כְּאִשְׁתּוֹ אִישׁ וְכִי הִיכִי דְאִשְׁתּוֹ אִישׁ מִיתְסַרָא אֲגַבְרָא בּוֹנוֹת שׁוֹמֵרֵת יָבִם נְמִי מִיתְסַרָא אִיבְמָה וְכוּן דְמִיתְסַרָא עֲלֵיהּ בֵּת קִינֵי הִיא:

דְקִנִּי לָהּ. קִינָא לָהּ וְהִתְרָה בַּה אֵל תְּסַתְרִי עִם אִישׁ פְּלוּנִי. לֹא שׁוֹתוֹת. דְבַעֲיָן תַּחַת אִישׁ:

וְלֹא נוֹטְלוֹת בְּתוּבָה. אִם קִינָא לָהּ וְנִסְתַּרָה שְׁהִיא גְרַמָּה לְאִסּוּר אֶת עֲצָמָה עֲלֵיו:

אֵלֵא דְקִנִּי לָהּ כְּשֶׁהִיא אַרוּסָה וְקָא אִיסְתַּתְרָה. בְּאִירוּסִיָּה וְנִשְׂוָאָה וּמִשְׁקָה לָהּ:

וְנִי בְדָקִי לָהּ. וְהִתְנִינָא כּוּי:

מְנוּקָה מַעֲוֹן. שְׂלֵא בֹא עֲלֵיהּ לְאַחַר שֶׁנִּסְתַּרָה שְׁהִתּוּרָה אִסְרָה עֲלֵיו דְכַתִּיב (במדבר ה) וְהִיא נְטִמָּה: **וְשׁ"מ.** מִדְּמִשְׁקָה לָהּ יֵשׁ חוּפָה לְפִסּוּלוֹת וְקָרִינָן בֵּיהּ תַּחַת אִישׁ דְקִנִּי לָהּ חוּפָה וְאָף עַל גַּב דְלֹא חֲזִיא לְבִיאָה דְהָא אִסּוּרָה לוֹ מִשְׁנִסְתַּרָה:

אָמַר רַבָּא. וְתִסְבְּרָא דְהָא מוֹתַנִּי מְתַרְצָתָא הִיא וְהָא כִּי אֶתָּא כּוּי:

שְׁבָא עֲלֵיהּ אַרוּסָה בְּבֵית אַבִּיהּ. קוֹדֵם סְתִירָה וְלַעֲלוֹם מְתַרְצָתָא הִיא:

וּפְרִכִּינָן דְכוּוּתָהּ גְבִי שׁוֹמֵרֵת יָבִם שְׁבָא עֲלֵיהּ. לְשֵׁם זְנוּת בְּבֵית חֲמִיָּה בְּאִלְמְנוּתָהּ וְהָדָר קִינָא לָהּ וְאִיסְתַּתְרָה וְהַכְנִיסָה לְחוּפָה וְלֹא נִבְעָלָה וּמִשְׁקָה לָהּ וּמִשְׁבִּיעָה שְׂלֵא שְׁטִית בְּסְתִירָה הָרְאוּנָה:

שׁוֹמֵרֵת יָבִם. קָרִית לָהּ:

קִנְיָה לְכָל. בְּבִיאַת שׁוּגָו וּמִזִּיד:

מִיָּדִי הוּא טַעֲמָא אֱלָא לְרַב. הָא דְמִיִּתִּינָן יֵשׁ חוּפָה לְפִסּוּלוֹת לְסִיּוּעָה לְרַב מִיִּתִּינָן לָהּ דְאָמַר לְעִיל יֵשׁ חוּפָה לְפִסּוּלוֹת וְרַב הָאֲמַר לְעִיל קִנְיָה לְכָל וְלִדְיִדָּהּ לֹא מִיתְרַצָּתָא הִיא:

כְּגוֹן דְּעֵבֵד מְאָמַר. וְאֲחִיכִּי בֹא עֲלֵיהּ בּוֹנוֹת בְּבֵית חֲמִיָּה:

וּבִישׁ הִיא דְאֲמַרִי. בְּפִרְקֵי דִי אַחִין (לְעִיל דָּף כט.:-) מֵאֲמַר קוֹנָה קִנְיָן גְּמוּר לִיעֲשׂוֹת אַרוּסָה גְמוּרָה וְהַפְרִיחַ אֶת זִיקַת הַיָּבִם וְתוֹ לֹא מְקַנֵּיא לִיהּ בְּבִיאַת מִזִּיד אֵלֵא בְּמִסִּירַת חוּפָה כְּאִשָּׁה בְּעֵלְמָא כְּדִאֲמַרִּין בְּדִי אַחִין (שם) וּמִשׁוּם הַכִּי קָרִי לָהּ שׁוֹמֵרֵת יָבִם אֲפִילוּ לְאַחַר בִּיאָה דְאִי לְבִיָּהּ לֹא אֵלִים מֵאֲמַר לְהַפְרִיחַ זִיקַת יְבִמִין וְלִיחּוֹל זִיקַת אִירוּסִין וְנִשְׂוָאִין וְהוּי קִנִּי לָהּ בְּבִיאַת זְנוּת לְגַמְרִי:

אִי הִכִּי הִינְיָו אַרוּסָה. גְמוּרָה וְאִירוּסָה הִיא תְּנָא לָהּ:

נִשְׂוָאָה דִּידָּהּ. אִשְׁתּוֹ שְׂלֵא הִיתָה יְבִמְתּוֹ: **דְחַבְרִיָּה.** אַחִיו דְבִיבְמִתּוֹ שִׁיךְ לְשׁוֹן כְּנִיסָה לִישְׁנָא אַחֲרִינָא וְעִיקַר דְכוּוּתָהּ גְבִי שׁוֹמֵרֵת יָבִם דְקִשִּׂיא לָךְ נְמִי בַּה הָא לָאו בֵּת אֲשִׁקּוּיִי הִיא מוֹקְמַת לָהּ נְמִי כְּגוֹן שְׁבָא עֲלֵיהּ דְהָא כְּשֶׁנִּכְנְסָה לְחוּפָה לִיכָא לְאוֹקוּמָה דְהָא חוּפָה בִיבְמָה לֹא שִׁיכָא:

שׁוֹמֵרֵת יָבִם קָרִית כּוּי. אֵלֵא לֹא תוֹקְמָה לְשׁוֹמֵרֵת יָבִם כְּשֶׁבֵּא עֲלֵיהּ אֵלֵא כְּגוֹן דְּעֵבֵד בַּה מְאָמַר וְלִשְׁקַדְמָה שְׁכִיבַת בְּעַל לֹא קְפִדִּין דְהָא קְדָמָה שְׁכִיבַת בְּעַל הָרִאשׁוֹן שְׁהִיא בָּאָה מִכַּחוּ וּמֵאֲמַר קוֹנָה קִנְיָן גְּמוּר וְקָרִינָן בַּה תַּחַת אִישׁ:

⁹⁸ וְנִקְהָ הָאִישׁ מַעֲוֹן וְהָאִשָּׁה הִיא תִשָּׂא אֶת עוֹנָהּ

⁹⁹ וְיָתֵן אִישׁ בְּךָ אֶת שְׁכֵבְתוֹ מִבְּלַעֲדֵי אִישׁוֹ

רַש"י

רב פפא אמר. לעולם לא תדוק מינה דיש חופה והכא כגון דקינא לה כשהיא ארוסה ונשאה ובא עליה והדר איסתתרה ומשקה לה על ידי אותו קינוי והאי תנא הוא כו': לישנא אחרינא אמר רב פפא לעולם דקינא לה כשהיא ארוסה ואיסתתרה ומשקה לה כשהיא נשואה [נהג"ה עד שלא נבעלה ודקשיא לך משקדמה שכיבת בעל לבועל האי תנא וכו' עכ"ה] ודקשיא לך אין מנוקה מעון האי תנא הוא דלית ליה תדיר דרשא וזה הוא לשון מורי והוא נראה עיקר דללישנא קמא איכא למיפרך אם כן מאי לא שטיתי ארוסה ואדרבה הא לא כשהיא ארוסה איסתתרה: **רב נחמן אמר.** מתניתין בדלא קינא ולא איסתתרה כשהיא ארוסה אלא קינא לה משנשאה ואיסתתרה ומשקה לה ע"י קינוי של עכשיו ומגלגל עליה שבועה כל ימים שהיתה תחתיו משנתארסה ונבדקה ומכאן לגלגול שבועה מן התורה:

אַלְא, נְשׂוּאָה דִּידֵיהּ, וְכַנּוּסָה דְחַבְרִיהּ.
הָכָא נְמִי, אַרוּסָה דִּידֵיהּ, וְשׂוּמְרַת יָבָם דְחַבְרִיהּ.

רַב פַּפְא אָמַר:

הַאי תְּנָא הוּא,

דְּתַנְיָא:

"אִין מְקַנִּין לַה לְאַרוּסָה לְהַשְׁקוּתָהּ בְּשֵׁהִיא אַרוּסָה,
אַבְל מְקַנִּין אוּתָהּ לְהַשְׁקוּתָהּ בְּשֵׁהִיא נְשׂוּאָה".

רַב נַחְמָן בְּרִי יֶצְחָק אָמַר:

עַל יְדֵי גְלַגּוּל.

20. נח, ב

רפ"י

פסלה מן התרומה. עד שיכנוס: **משתמרת לביאה פסולה.** שיש ביד אחיו לבא עליה וביאתו ביאה וכי היכי דהיא משתמרת לביאתו כך היא משתמרת לביאת אחיו שהיא פסולה מדרבנן דיש ביאה אחר מאמר כדתנן (לעיל דף נ:). מאמר לזו ובעל לזו כו' וכן בבי' יבמין ויבמה אחת:

דאורייתא. ביאה שהיא פסולה דאורייתא כגון אלמנה לכהן גדול:

דברי הכל. בין לרבי יוחנן בין לריש לקיש אכלה בתרומה דבי נשא דהא אפילו לרבי מאיר לא פסיל אלא במשתמרת לביאה פסולה דאורייתא: **יש.** לזה היבם אח חלל:

לדברי הכל לא אכלה. אפי' היא בת כהן ואע"ג דעבד בה מאמר כהן כשר אכתי משתמרת לביאה פסולה היא לביאת החלל דהויה פסולה דאורייתא ולא אכלה ואפי' לרבי אלעזר ורבי שמעון כי מכשרי באלמנה לכ"ג קמכשרי שיש לו להאכיל במקום אחר אבל משתמרת ליבם חלל דאין לו להאכיל דהא כהן חלל זר הוא פסל לה ולא אכלה:

אלא שנתן לה גט. כהן ליבמתו כהנת ואכתי לביאתו היא משתמרת וביאתה פסולה מדרבנן היא דגט מהני בה מדרבנן:

אפילו לרבי אלעזר דאמר אוכלת. הני מילי על ידי קידושין דיש לו להאכיל כי האי גוונא במקום אחר:

אבל על ידי גירושין. דאין לו להאכיל על ידי גירושין במקום אחר לא:

ואם תאמר. הכא נמי יש לו להאכיל על ידי גירושין גמורים בחזרת דאם היה מגרשה לגמרי היתה חוזרת לבית אביה ואוכלת בתרומה:

שְׁלַח רַב חֲנִינָא מִשְׁמִייה דְּרַבִּי יוֹחָנָן:

הַעוֹשֶׂה מֵאָמֵר בִּיבְמֵתוֹ, וְיֵשׁ לוֹ אַח, אֶפִּילוּ הוּא כְּהֵן, וְהִיא כְּהֵנֶת - פְּסוּלָה מִן הַתְּרוּמָה.

לְמַאֵן?

אֵילִימָא לְרַבִּי מְאִיר - אֵימֵר דְּאָמֵר רַבִּי מְאִיר מִשְׁתַּמְרֵת לְבִיָּאָה פְּסוּלָה לֹא אֶכְלָה מְדֹאֲרֵייתָא, דְּרַבְּנָן מִי אָמֵר?!

וְאֵלָא לְרַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן?!

הַשְׁתָּא מִשְׁתַּמְרֵת לְבִיָּאָה פְּסוּלָה דְּאֲוֲרֵייתָא, אֶכְלָה דְּרַבְּנָן מִיבְעִיא?!

אֵלָא, כִּי אֶתָּא רַבִּין אָמֵר:

עֲשֶׂה בְּהַ מֵאָמֵר בִּיבְמֵתוֹ - דְּבִרִּי הַכֹּל אֶכְלָה, יֵשׁ לוֹ אַח חָלַל - דְּבִרִּי הַכֹּל אֵינָה אוֹכְלֵת, לֹא נִחְלְקוּ אֵלָא שְׁנֵתָן לָהּ גֵּט.

רַבִּי יוֹחָנָן אָמֵר: אוֹכְלֵת.

רִישׁ לְקִישׁ אָמֵר: אֵינָה אוֹכְלֵת.

"רַבִּי יוֹחָנָן אָמֵר: אוֹכְלֵת" -

אֶפִּילוּ לְרַבִּי מְאִיר, דְּאָמֵר אֵינָה אוֹכְלֵת הֵינִי מִיְלֵי מִשְׁתַּמְרֵת לְבִיָּאָה פְּסוּלָה דְּאֲוֲרֵייתָא, אֶבֶל דְּרַבְּנָן - אֶכְלָה.

"וְרִישׁ לְקִישׁ אָמֵר: אֵינָה אוֹכְלֵת" -

אֶפִּילוּ לְרַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן,

דְּאָמְרִי: אוֹכְלֵת, הֵינִי מִיְלֵי דִישׁ לוֹ לְהֶאֱכִיל בְּמִקוֹם אַחֵר, אֶבֶל הָכָא, בֵּין דְּאֵין לוֹ לְהֶאֱכִיל בְּמִקוֹם אַחֵר, לֹא.

וְכִי תִמָּא: הָכָא נָמִי, יֵשׁ לוֹ לְהֶאֱכִילָהּ בְּחֻזְרָתָא,

חֻזְרָתָא - פְּסֻקָה מִיָּנִיָּה, וְקָרוּבָה לְבִי נִשְׂא,

אֶבֶל הָא - אֲגִידָא בֵּיהּ!!

21. נח, ב - נט, א

כ"י

ובגרה תחתיו. בימי אירוסין וכ"ג אסור בבגרת כדאמרינן במתניתין ומצותו בקטנה או בנערה:

מהו. לכונסה משבגרה או לא:

בתר קיחה דאירוסין אזלינן. ושריא ליה או בתר נישואין אזלינן וכיון דבגרה אסירא ליה:

מן האירוסין כשרות. אלמא בפסול כהונה בתר נישואין אזלינן מדלא פסיל אלמנה שנתארסה לכ"ג ומת:

יכנוס. אלמא בתר אירוסין אזלינן:

שאני התם דכתיב אשה. כי אם בתולה מעמיו יקח אשה והאי אשה קרא יתירא הוא ומיניה מרבינן לקמן בפירקין (דף סא.) דאם אירס אלמנה ונתמנה להיות כהן גדול יכנוס:

אחת ולא שתיים. תירוצא הוא אחת יש לך לרבות ולא שתיים:

הא אישתני גופה. בוגרת נשתנה גופה מן אירוסין לנישואין אלמנה לא נשתנית:

"נתארמלו או נתגרשו:

[מן הנישואין - פסולות.

מן האירוסין - כשרות"].

בעא מיניה רבי חייה בר יוסף משמואל:

נטא, כהן גדול שקדש את הקטנה ובגרה תחתיו - אמהו?

בתר נישואין אזלינן,

או בתר אירוסין אזלינן?

אמר ליה:

תניתיה:

"נתארמלו או נתגרשו:

מן הנישואין - פסולות,

מן האירוסין - כשרות" (יבמות נו:).

אמר ליה:

לשוויה חללה לא קמיבעיא לי,

דביאה היא דמשווייה חללה.

כי קמיבעיא לי: **"והוא אשה בבתוליה יקח"** (ויקרא כא, יג) - מאי?

'קייחה' דקדושין בעינן,

או קיחה דנישואין בעינן?

אמר ליה:

הא נמי תניתיה:

"אירס את האלמנה ונתמנה להיות כהן גדול - יכנוס" (יבמות סא.).

שאני התם - דכתיב: **"יקח אשה"**¹⁰⁰ (ויקרא כא, יד).

הכא נמי, כתיב: **"אשה"!**

אחת, ולא שתיים.

ומה ראית?

הא - אישתני גופה.

והא - לא אישתני גופה.

22. נט, א

רפ"י

מתני'
ולא ישא את הבוגרת.
פלוגתייהו מפרש בגמ':

גמ'
פשיטא. אלמנה סתמא משמע:
מתמור. שבי אלמנה (בראשית
לח):
דומיא דגרושה. ובגרושה
פשיטא ליה דסתמא היא דלית
לך למילף כדילפינן ג"ש
באלמנה:

משנה

בהו גדול:
לא ישא אלמנה:
בין אלמנה מן האירוסין.
בין אלמנה מן הנשואין.
ולא ישא את הבוגרת.
רבי אלעזר ורבי שמעון:
מכשירין בבוגרת.
ולא ישא את מוכת עץ.

גמרא

תנו רבנן:
"אלמנה... לא יקה"¹⁰¹ (ויקרא כא, יד),
בין אלמנה מן האירוסין.
בין אלמנה מן הנשואין.

פשיטא!

מהו דתימא: לילף "אלמנה" "אלמנה"¹⁰² (בראשית לח, יא) מתמר, מזה להלן מן הנשואין, אף כאן מן הנשואין, קא משמע לן.

ואימא: הכי נמי?

דומיא דגרושה,
מה גרושה בין מן הנשואין בין מן האירוסין,
אף אלמנה בין מן האירוסין בין מן הנשואין.

¹⁰¹ אלמנה וגרושה וחללה ונה את-אלה לא יקה כי אם-בתולה מעמיו יקה אשה
¹⁰² ויאמר יהודה לתמר כלתו שבי אלמנה בית אביך

23. נט, א-ב

רפ"י

בתולה. אי הוה כתיב בתולה יקח מקצת בתולים משמע והוא מישתרי בוגרת השתא דכתיב בתולה מיתסרא בוגרת דמשמע דבעינן כל בתוליה:

בבתוליה. ביי"ת יתירא דמשמע הכי למדרש במקום בתוליה דהיינו כדרכה אם נבעלה נפטלה לכ"ג אבל בבעילה שלא כדרכה לא דלמיסר בעולה שלא כדרכה ליכא למימר מהאי קרא ולמידרש עד שיהו כל בתוליה קיימין ואפילו שלא כדרכה כדדרשינן ליה אליבא דרבי אלעזר כיון דבתולה ממעט בוגרת כ"ש בעולה שלא כדרכה הלכך כי אתא קרא למישרי אתא וכדרשינן:

ורבי אלעזר ורבי שמעון סברי. אי הוה כתיב בתולה שלימה משמע ומיתסרא בוגרת השתא דכתיב בתולה אפילו מקצת בתולים משמע לרבות בוגרת:

בבתוליה. ב' יתירא משמע שתהא בבתוליה שלא אבדה מהם כלום על ידי בעילה בין כדרכה בין שלא כדרכה וכיון דאיתרביי בוגרת להיתירא איצטריך למיסר בעולה שלא כדרכה:

פסולה לכהונה. לכ"ג שמצווה על הבתולה אבל להדיט אפילו כדרכה כשרה ואין זונה אלא הנבעלת לאסור לה:

ולו תהיה לאשה. במאנס נערה בתולה כתיב:

פרט לאלמנה. מן האירוסין וזה המאנס כ"ג הוא או גרושה או חלוצה מן האירוסין היא אם כהן הדיוט הוא:

היכי דמי. הך ביאת אונס שבא עליה כהן גדול זה:

תיפוק ליה דהויא לה בעולה. ותניא לקמן אנוסת עצמו ומפותת עצמו לא ישא:

הא מני ר"מ. דאמר בתולה עד שיהו כל בתוליה קיימין פרט לבוגרת ואיתר ליה בבתוליה למעוטי בעולה שלא כדרכה דשריא:

ורב. דאמר פסולה כרבי אלעזר דאמר לעיל בתוליה מקצת בתולים לרביי בוגרת ואתא בבתוליה למעוטי בעולה שלא כדרכה כדלעיל:

דהויא לה זונה. ואפי' לכהן הדיוט אסורה:

דהא אמר רבי אלעזר כו'. לקמן בפירקין (דף טא ב):

איסור זונה ליכא. דילפינן לקמן בשמעתין אין זנות לבהמה:

אי זונה לא הויא. א"כ לאו ביאה היא ואפי' לכהן גדול תשתרי:

וכ"ת מידי דהויא אמוכת עץ.

דהא רבי אלעזר קאמר במתני' לא ישא את מוכת עץ ותיבעי למימר דאפי' במוכת עץ שלא כדרכה פסולה: א"כ אין לך אשה שכשרה לכהונה גדולה שלא נעשית מוכת עץ על ידי צרור. של קינוח בית הכסא:

אלא א"ר זירא. משכחת לה להא דרב אליבא דרבי אלעזר דהויא בעולה ולא זונה ולא אלמנה ולא גרושי בקטנה יתומה הנישאת לבעל ובעלה שלא כדרכה ומיאנה בו דאין כאן פסול זנות ואלמנות וגירושין ואשמעינן רב דיש כאן פסול בעולה לכהן גדול:

"ולא ישא את הבוגרת".

תנו רבנן:

"וזהו אשה בבתוליה יקה" (ויקרא כא, יג) - **פרט לבוגרת, שפלו לה בתוליה,**

דברי רבי מאיר.

רבי אלעזר ורבי שמעון:

מכשירין בבוגרת".

במאי קא מיפלגי?

רבי מאיר סבר:

'בתולה' - אפילו מקצת בתולים משמע,

"בתוליה" - עד דאיכא כל הבתולים.

"בבתוליה" - כדרכה - אין, שלא כדרכה - לא.

ורבי אלעזר ורבי שמעון סברי:

'בתולה' - בתולה שלימה משמע,

"בתוליה" - ואפילו מקצת בתולים.

"בבתוליה" - עד שיהיו כל בתוליה קיימין, בין כדרכה, בין שלא כדרכה.

אמר רב יהודה אמר רב:

נבעלה שלא כדרכה - פסולה לכהונה.

מתירב רבא:

"ולו תהיה לאשה" (דברים כב, יט) - **באשה הראיה לו,**

פרט לאלמנה - לכהן גדול,

גרושה וחלוצה - לכהן הדיוט".

היכי דמי?

אילימא: בכדרכה מאי איריא משום **"אלמנה"**? תיפוק ליה משום דהויא לה בעולה!
אלא לאו שלא כדרכה, ומשום אלמנה - אין, משום בעולה - לא!

נטב, הא מני? רבי מאיר היא,

ורב דאמר, כרבי אלעזר.

אי כרבי אלעזר,

מאי איריא משום בעולה? תיפוק ליה דהויא לה זונה!

דהא אמר רבי אלעזר: פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות - עשאה זונה.

אמר רב יוסף:

כגון שנבעלה לבהמה,

דהתם משום בעולה - איכא,

משום זונה - ליכא.

אמר ליה אביי:

ממה נפשך,

אי בעולה הויא - זונה נמי הויא,

ואי זונה לא הויא - בעולה נמי לא הויא!

וכי תימא: מידי דהויא אמוכת עץ שלא כדרכה,

אם כן, אין לך אשה שכשרה לכהונה, שלא נעשית מוכת עץ על ידי צרור!

אלא, אמר רבי זירא:

בממאנת.

24. נט, ב

רש"י

כשרה לכהונה. אפי' לכהן גדול דמוכת עץ בעלמא היא ומאן דשרי במוכת עץ שרי בה: **למי שאינו איש.** בהמה: **שבסקילה.** אם יש עדים והתראה היכא דליכא עדים והתראה כשרה לכהונה: **בהיתלו.** שם מקום: **נופרי.** כלבים גדולים שצדין בהן חיות: **מאחריה.** שלא כדרכה דאי כדרכה לא גרעה ממוכת עץ: רבי לאחר חורבן הבית היה כמה דורות שהוא סוף התנאים ובימי רבן יוחנן בן זכאי חרב הבית דתנן (ר"ה דף כט:). משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי וכו': **אתנן כלב.** שאם אמר אדם לזונה הילך טלה זה והבעלי לכלבי ומחיר זונה שהחליף זונה בטלה מותרים למזבח ומדשרי אתנן כלב אלמא לאו זנות הוא:

אמר רב שימי בר חייא:
נבעלה לכהמה - כשרה לכהונה.

תניא נמי הכי:
"נבעלה למי שאינו איש,
אף על פי שבסקילה,
בשרה לכהונה".

כי אתא רב דימי אמר:
מעשה ברביה אחת בהיתלו שהיתה מכבדת את הבית,
ורבעה כלב כופרי מאחריה,
והכשירה רבי לכהונה.

אמר שמואל:
ולכהן גדול.

בימי רבי כהן גדול מי הוה?!

אלא ראוייה לכהן גדול.

אמר ליה רבא מפריזקיא¹⁰³ לרב אשי:
מנא הא מילתא דאמור רבנן: שאין זנות לכהמה?

דקתיב: "לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב"¹⁰⁴ (דברים כג, יט),
ותנן: אתנן כלב, ומחיר זונה - מותרין,
שנאמר: "גם שניהם" - שנים ולא ארבעה" (תמורה ל).

¹⁰³ ע"פ מסורת הש"ס והגמרות המקבילות.

¹⁰⁴ לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' אלהיך לכל נדר כי תועבת ה' אלהיך גם שניהם

25. נט, ב - ס, א

כ"י

לא ישא. כהן גדול דכתיב בתולה יקח (ויקרא כא) בשעת ליקוחין תהיה בתולה: שאין משלם קנס במפותה. שאם מפותה היא אהנו ליה נשואין למפטריה מקנסא שהמפתה אין משלם קנס אלא כשאין כונסה דכתיב אם מאן ימאן (שמות כב) אבל אם מהור ימהרנה לו לאשה לא יתן כלום אבל אונס נותן מיד אפילו הוא כונסה דכתיב (דברים כב) ונתן האיש השוכב עמה ולו תהיה לאשה: אמרה לשמעתא. להא דרב הונא דאמר ומוציאה בגט: סופה להיות מוכת עץ תחתיו. כלומר סופה ליבעל לו ולאבד בתוליה: סופה להיות בעולה תחתיו. ואם נשא נשוי דקתני לגמרי קאמר דמותר לקיימה הואיל ולעצמו נבעלה וסופה להיות בעולה לו:

תנו רבנן:

"אנוסת עצמו ומפותת עצמו - לא ישא.

ואם נשא - נשוי.

אנוסת חבירו ומפותת חבירו - לא ישא,

ואם נשא:

רבי אליעזר בן יעקב אומר:

הולד חלל.

וחקמים אומרים:

הולד בשר."

"אם נשא - נשוי".

אמר רב הונא אמר רב:

ומוציא בגט.

ואלא הא דקתני: "אם נשא נשוי"!

אמר רב אחא בר יעקב:

ס, א לומר שאין משלם קנס במפותה.

אזל רב גביהה מבי בתיל, אמרה לשמעתא קמיה דרב אשי.

אמר ליה:

והא רב ורבי יוחנן דאמרי תרוייהו:

בוגרת ומופת עץ - לא ישא,

ואם נשא - נשוי.

אלמא: סופה להיות בוגרת תחתיו, סופה להיות מוכת עץ תחתיו.

הכא נמי, סופה להיות בעולה תחתיו.

קשיא.

26. ט, א

ר"ז

סבר לה כר' אלעזר. דאמר (לקמן דף סא:): פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה וקיימה עליה בלאו ומחייבי לאוין דכהונה הוי הולד חלל:

דב עמרם. לקמן בפירקין (שם):

ביש חלל מחייבי עשה. ר' אליעזר ב"י לא כר' אלעזר סבירא ליה ולא זונה היא ולא קיימא עליה בלאו אלא בעשה דכתיב בתולה יקח ולא בעולה ולא הבא מכלל עשה עשה:

וכתיב לא יחלל אכולהו. ואפי' אבתולה יקח ולא בעולה דעשה הוא:

אלה הפסיק הענין. דכתיב אלה בתר חייבי לאוין לאשמועין אלה שהן חייבי לאוין חלוקין מדין חייבי עשה:

למעוטי נדה. שאם בא כהן על אשתו נדה אין הולד חלל:

ולכתביה לבסוף. הואיל ולא לפלוגינהו אתי:

קשיא לרב אשי דמוקי פלוגתייהו בטעמא דהני קראי:

"אָנוּסַת חֲבִירוֹ וּמְפוּתַת חֲבִירוֹ - לֹא יִשָּׂא."

וְאִם נִשָּׂא:

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר: הַוָּלֵד חָלָל.

וְחַנְמִים אָמְרִים: הַוָּלֵד נָשֵׁר."

אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב:

הַלְכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב.

וְכֵן אָמַר רַב גִּידֵל אָמַר רַב:

הַלְכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב.

אִיכָּא דְאָמְרִי:

אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב:

מֵאִי טַעְמָא דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב?

סָבַר לָהּ כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר.

וּמִי סָבַר לָהּ כְּנִתְיָה?

וְהָא קְוִימָא לֵן: מִשְׁנַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב קַב וְנָקִי,

וְאִילוּ בָּהָא אָמַר רַב עֲמֶרֶם אָמַר רַב:

אִין הַלְכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר.

קִשְׁיָא.

רַב אֲשִׁי אָמַר:

בִּיש חָלָל מַחֲיִיבֵי עֵשֶׂה קַמִּיפְלָגִי.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב סָבַר: יֵשׁ חָלָל מַחֲיִיבֵי עֵשֶׂה,

וְרַבְּנָן סָבְרִי: אִין חָלָל מַחֲיִיבֵי עֵשֶׂה.

מֵאִי טַעְמָא דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב?

דְּכָתִיב: "אַלְמֶנָה וּגְרוּשָׁה וְחַלְלָה זָנָה אֵת אֱלֹהֵי לֹא יִקַּח מִי אִם בְּתוּלָה"¹⁰⁵ (ויקרא כא, יד),

וְכָתִיב: "וְלֹא יַחַלֵּל זָרְעוֹ בְּעַמּוּיוֹ" (ויקרא כא, טו) - אַכּוּלְהוּ.

וְרַבְּנָן?

"אֱלֹהֵי" - הַפְּסִיק הָעִנְיָן.

וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב?

אָמַר: "אֱלֹהֵי" - לְמַעוּטֵי נָדָה.

כְּמֵאן אֲזַלָּא הָא דְתַנְיָא:

"מִן אֱלֹהֵי" - אֵתָּה עוֹשֶׂה חָלָל, וְאִי אֵתָּה עוֹשֶׂה חָלָל מִנְדָּה."

כְּמֵאן?

כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב.

וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב נִכְתְּבִיהָ לְ"אֱלֹהֵי" לְבִסּוּף!

קִשְׁיָא.

¹⁰⁵ אַלְמֶנָה וּגְרוּשָׁה וְחַלְלָה זָנָה אֵת אֱלֹהֵי לֹא יִקַּח מִי אִם בְּתוּלָה מַעֲמִיו יִקַּח אִשָּׁה

27. ס, א-ב

כ"י

אחותו ארוסה. של כהן הדיוט
אבל נשואה פשיטא לן דאין
מטמא דכתיב ולאחותו
הבתולה:
אנוסה ומפותה. אחותו
שנאנסה או שנתפתתה:
דברי הכל אין מטמא לה.
וטעמא דכולהו מפרש לקמן:
ומוכת עץ אין מטמא לה דברי
ר"ש. ר"ש לטעמיה דאמר
במתניתין מוכת עץ אסורה לכ"ג
אלמא לאו בכלל בתולה היא:
שאינה ראויה לכ"ג אין מטמא
לה. דהכא והכא בתולה כתיב:
דברי כל אדם. ואפי' רבי מאיר
דפסיל בוגרת לכהן גדול הכא
לענין טומאה איתרבי כדלקמן:
פרט לאנוסה ומפותה. שאינה
בתולה:
יכול שאני מוציא אף מוכת עץ.
שאינה בתולה:
לרבות את הארוסה. ואיצטריך
לרבויה דלא תימא אשר לא
היתה פרט לארוסה שהיתה
לאיש דהויה לשון קידושין
היא:
ה"ג למה לי קרא והא אמר
ר"מ בתולה מקצת בתולים
משמע. לעיל אמר הכי
מדאיצטריך למכתב בבתוליה
לגבי כ"ג להוציא את הבוגרת
לר"מ מכלל דבתולה בוגרת נמי
משמע:
מהתם. כי ימצא איש נערה
בתולה (דברים כב):

תנו רבנן:

"אחותו ארוסה,

רבי מאיר ורבי יהודה אומרים:
מטמא לה.

רבי יוסי ורבי שמעון אומרים:
אין מטמא לה.

אנוסה ומפותה,

דברי הכל: אין מטמא לה.

ומוכת עץ,

אין מטמא לה,

דברי רבי שמעון.

שהיה רבי שמעון אומר:

ראויה לכהן גדול - מטמא לה,

שאין ראויה לכהן גדול - אין מטמא לה.

ובוגרת - מטמא לה,

דברי כל אדם".

מאי טעמא דרבי מאיר ורבי יהודה?

דדרישי הכי:

"ולאחותו הבתולה"¹⁰⁶ (ויקרא כא, ג) - פרט לאנוסה ומפותה.

יכול שאני מוציא אף מוכת עץ?

תלמוד לומר "אשר לא היתה לאיש" - מי שהנייתה על ידי איש,

יצאה זו שאין הנייתה על ידי איש.

"הקרובה" - לרבות הארוסה.

"אליו" - לרבות הבוגרת.

הא למה לי קרא?

והאמר רבי מאיר: "בתולה" - אפילו מקצת בתולה משמע!

איצטריך,

סלקא דעתך אמינא: גילף "בתולה" "בתולה" מהתם,

מה להלן נערה, אף כן נמי נערה,

קא משמע לן.

ורבי יוסי ורבי שמעון - מאי טעמייהו?

דדרישי הכי:

"ולאחותו הבתולה" - פרט לאנוסה ומפותה ומוכת עץ.

"אשר לא היתה" - פרט לארוסה.

"הקרובה" - לרבות ארוסה שנתגרשה.

"אליו" - לרבות את הבוגרת.

"הקרובה" - לרבות ארוסה שנתגרשה!?"

סב, והא אמר רבי שמעון:

"ראויה לכהן גדול - מטמא לה,

שאין ראויה לכהן גדול - אין מטמא לה!"

¹⁰⁶ ולאחותו הבתולה הקרובה אליו אשר לא היתה לאיש לה יטמא

רַבִּי

מדשבקיה לבר זוגיה. דגבי מוכת עץ לא פליג אלא ר' שמעון לחודיה ושבקיה ר' יוסי דהוה בר זוגיה בארוסה מכלל דבמוכת עץ כר' מאיר סבירא ליה לר' יוסי דמטמא לה:
מלא היתה. דדריש ליה לר' מאיר מי שהוייתה על ידי איש:
והא אפקיה. ר' יוסי להוציא את הארוסה:
חד מלא היתה. להוציא את הארוסה:
מלאיש. למישרי מוכת עץ שאין מקולקלת על ידי איש:
והא אמר ר' שמעון. לעיל בתולה שלימה משמע מדאיצטריך בתוליה למישרי בוגרת לכ"ג:

שְׂאֵנִי הֵתָם, דְּרַבִּי רַחֲמָנָא "קְרוּבָה".

אִי הָכִי, מוּפֶת עֵץ נָמִי!

רַבִּי "קְרוּבָה" - אַחַת וְלֹא שְׁתַּיִם!

וּמָה רְאִיתָ?

הָא - אֶתְעַבֵּיד בְּהָ מַעֲשָׂה.

הָא - לֹא אֶתְעַבֵּיד בְּהָ.

וְרַבִּי יוֹסִי, מִדְּשִׁבְקִיהָ לְבַר זוּגִיָּה, מִכָּלֵל דְּבִמוּכַת עֵץ כְּרַבִּי מֵאִיר סְבִירָא לִיהָ, מִנָּא לִיהָ?

מ"לא היתה לאיש".

וְהָא אֶפִיקְתִּיה!

חַד מ"לא היתה",

וְחַד מ"לאיש".

"אֵלִיד" - לְרַבּוֹת הַבּוֹגֶרֶת.

וְהָא אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: 'בְּתוּלָה' - בְּתוּלָה שְׁלִימָה מִשְׁמַע!

טַעֲמָא דִּידִיָּה נָמִי הֵתָם מִהָכָא,

דְּדָרִישׁ הָכִי: מִדְּ"אֵלִיד" - לְרַבּוֹת הַבּוֹגֶרֶת,

מִכָּלֵל דְּ'בְּתוּלָה' - בְּתוּלָה שְׁלִימָה מִשְׁמַע.

28. ט, ב

רָשׁ"י

כשרה לכהונה. לא מחזקינן לה כזונה:
אי הכי אפילו בת ג' שנים. נמי ליתכשר לרבי שמעון ובלבד שלא תהא נבעלת דהא קרא אנבעלה הוא דקא קפיד ליה וקאמר כל שאין נבעלת החיו לכס:

כדרב הונא. לא מצית אמרת דבת ג' שנים לימא קרא החיו: **דרב הונא רמי.** אשה משמע גדולה וקאמר קרא יודעת הרוגו ושאינה יודעת החיו מכלל דטף לא שגא הכי ולא שגא הכי החיו וכתב וכל הטף וגוי:

הוי אומר. מדקשו קראי אהדדי על כרחך יודעת דקרא ואשר לא ידעו לאו ידיעה ממש קאמר דאם כן לא מיתרצא דוקיא דקרא אלא בראויה ליבעל הכתוב מדבר דכל אשה הראויה לידע הרוגו והשתא משמע אשה אפילו טף בת ג' דראויה לידע ולא תידוק הא טף בין ידעי בין לא ידעי החיו דהא בראויה קא מישתעי קרא אלא החיו לכס דקאמר רחמנא בפחותה מבת שלש קאמר:

בראויה ליבעל. אע"פ שלא נבעלה:

כשהוא אומר וכל הטף אשר לא ידעו החיו. הא אשה אע"פ שלא ידעה הרוגו הוי בראויה ליבעל קמשתעי קרא:

פניה מוריקות. נס היה: **הדרוקן.** פניהן של עוברי עבירה מוריקין:

מאנשי יבש גלעד. בימי פלגש בגבעה שנהרגו כל אנשי יבש גלעד לפי שלא באו להלחם בשבט בנימין כשאר אחים והחיו כל שלא נבעלה ונתנום לנותרים משבט בנימין לנשים:

תניא:

"רבי שמעון בן יוחי אומר:

גירות פחותה מבת שלש שנים יום אחד - נשירה לכהונה, ושנאמר: "וכל הטף בנשים אשר לא ידעו משכב זכר החיו לכס" (במדבר לא, יח), והרי פנחס עמהם."

ורבנו?

לעבדים ולשפחות.

אי הכי, בת שלש שנים יום אחד נמי!

כדרב הונא,

דרב הונא רמי:

כתיב: **"וכל אשה ידעת איש למשכב זכר הרגו"** (במדבר לא, ז),

הא אינה יודעת - קיימו,

מכלל דהטף, בין ידעו בין לא ידעו - קיימו.

וכתיב: **"וכל הטף בנשים אשר לא ידעו משכב זכר החיו לכס"** (במדבר לא, יח),

הא ידעי - הרגו!

הוי אומר: בראויה ליבעל הכתוב מדבר.

תניא נמי הכי:

"וכל אשה ידעת איש" (במדבר לא, ז) - בראויה ליבעל הכתוב מדבר.

אתה אומר בראויה ליבעל, או אינו אלא נבעלה ממז?

בשהוא אומר: **"וכל הטף בנשים אשר לא ידעו משכב זכר"** (במדבר לא, יח),

הוי אומר: בראויה ליבעל הכתוב מדבר."

מנא ידעי?

אמר רב הונא בר ביזנא אומר רבי שמעון חסידא:

העבירות לפני הציץ,

כל שפניה מוריקות - בידוע שהיא ראויה ליבעל,

כל שאין פניה מוריקות - בידוע שאינה ראויה ליבעל.

אמר רב נחמן:

סימן לעבירה - הדרוקן.

כיוצא בדבר,

אתה אומר: **"וימצאו מישיבי יבש גלעד,**

ארבע מאות נערה בתולה אשר לא ידעה איש למשכב זכר" (שופטים כא, יב),

מנא ידעי?

אמר רב כהנא:

הושיבום על פי חבית של יין,

בעולה - ריחה נודף,

בתולה - אין ריחה נודף.

ונעבריהו לפני הציץ?

אמר רב כהנא בריה דרב נתן:

"לרצון להם"¹⁰⁷ (שמות כח, לח),

¹⁰⁷ והיה על מצח אהרן ונשא אהרן את עוון הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לכל מתנות קדשיהם והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני ה'

רש"י

בפירוש שמיע לך. מיניח דרבי יהושע בן לוי:
או מכללא. דשמעת מיניח מילתא דדייקת מיניח דסבירא ליה כר' שמעון:
מאי כללא. מאיזה כלל היה לו לומר:
ערער. לפסול משפחת העיר: רומנוס גרסינן:
והכשירה. הניחה תחת בעלה כהן:
ואי מכללא מאי. ואי מהאי כללא שמיע ליה לר' יעקב מאי אית ליה לרבי זירא לאותביה דקא בעי מיניח בפירוש שמיע לך או מכללא:
הכא סופה להיות זונה תחתיו. בתמיה אי סבירא ליה דפסול משום זנות סבירא ליה ואם כן לא שניא לכתחלה ולא שניא דיעבד אסירא:
וקשיא ליה. כדאקשי דלמא התם הואיל ואינסיב אינסיב: **ומשני הכי.** כדשנינן בשלמא התם סופה להיות בעולה תחתיו כו':
מפיקנא לך ר' יעקב מאונך. כלומר משמתינן לך ותפיק על כרחך:

כתיב: **"לרצון"** - ולא לפורענות.

אי הכי, במדן נמי!

אמר רב אשי:

"להם" כתיב,

"להם" - לרצון, ולא לפורענות,

ולגוים - אפילו לפורענות.

אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי יהושע בן לוי:

הלכה כרבי שמעון בן יוחאי.

אמר ליה רבי זירא לרבי יעקב בר אידי:

בפירוש שמיע לך, או מכללא שמיע לך?

מאי כללא?

דאמר רבי יהושע בן לוי:

עיר אחת היתה בארץ ישראל שקרא עליה ערער,

ושגר רבי את רבי רומנוס, ובדקה,

ומצא בה בת גזירת פחותה מבת שלש שנים ויום אחד, והכשירה רבי לכהונה.

אמר ליה:

בפירוש שמיע לי.

ואי מכללא מאי?

דלמא שאני התם: הואיל ואנסיב אנסיב.

דהא רב ורבי יוחנן דאמרי תרוניהו:

בוגרת ומוכת עץ - לא ישא,

ואם נשא - נשוי.

הכי השתא!?

בשלמא התם - סופה להיות בוגרת תחתיו, סופה להיות בעולה תחתיו.

הכא - סופה להיות זונה תחתיו!?

רב ספרא מתני לה מכללא,

וקשיא ליה,

ומשני ליה הכי.

ההוא כהנא דאנסיב גזירת פחותה מבת שלש שנים ויום אחד.

אמר ליה רב נחמן בר יצחק:

מאי האי?

אמר ליה: דאמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי יהושע בן לוי: הלכה כרבי שמעון בן יוחאי.

אמר ליה: זיל אפיק, ואי לא מפיקנא לך רבי יעקב בר אידי מאוניך.

29. ס, ב - סא, א

כָּ"י

אין מטמאין. את המאהיל עליהם: אתם קרוים אדם. וגבי טומאת אהל כתיב אדם כי ימות באהל (במדבר יט): נפש אדם. במדין כתיב: ומשני הא דקרי להו אדם משום דבעי למכתב בהמה גביהו כדכתיב וחמורים ובקר וגבי בהמה מיקרו אדם אבל אדם סתמא לא מיקרו: אנשי נינוה עובדי כוכבים היו: כל הורג נפש. במדין כתיב ומדבעו טומאת שבעה אלמא מיטמו: ממגע ומשא מי מעטינהו. וגבי מגע אשכחו נוגע בעצם או בחלל דלא כתיב אדם הלכך אע"ג דלא מיקרו אדם מטמא במגע ובמשא:

תנא:

"וכן היה רבי שמעון בן יוחאי אומר:

סא, א קברי גויים אינן מטמאין באהל,

שנאמר: "ואתן צאני צאן מדעיתי אדם אתם" (יחזקאל לד, לא),

אתם קרויין: "אדם", ואין הגויים קרויין: "אדם"¹⁰⁸.

מיתבי:

"ונפש אדם ששה עשר אלה" (במדבר לא, מ)!

משום בהמה.

"אשר יש בה הרבה משתים עשרה רבו אדם אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו ובהמה רבה" (יונה ד, יא)!

משום בהמה.

"כל הרוג נפש וכל נגע בחלל תתחטאו" (במדבר לא, יט)!

דלמא איקטיל חד מישראל.

ורבנו?

"לא נפקד ממנו איש" (במדבר לא, מט).

ורבי שמעון בן יוחאי?

"לא נפקד ממנו איש" - לעבירה.

רבינא אומר:

נהי דמעטינהו קרא מאטמויי באהל,

דכתיב: "אדם כי ימות באהל" (במדבר יט, יד),

ממגע ומשא מי מעטינהו קרא!?

רש"י

ת"ל בתולה מעמיו יקח אשה.
האי אשה לא איצטריך אלא
לדרשא:
מינהו אין. כלומר המלך מינהו
אבל אחיו הכהנים וסנהדרין לא
מנוהו:
נתמנה לא. נתמנה לא קתני
דהוי משמע דראוי היה לכך:
קטיר קחזינא הכא. קשר של
רשעים אני רואה כאן שלא היה
ראוי לכך אלא שנתן ממון
ומינוהו:

30. סא, א

משנה

אירס את האלמנה, ונתמנה להיות בהן גדול - יבנוס.
ומעשה ביהושע בן גמלא שקדש את מרתא בת ביתוס,
ומנהו המלך להיות בהן גדול, ופנסה.

שומרת יבם שנפלה לפניו בהן הדיוט, ונתמנה להיות בהן גדול,
אף על פי שעשה בה מאמר - הרי זה לא יבנוס.

גמרא

תנו רבנן:

"מניין שאם אירס את האלמנה ונתמנה להיות בהן גדול שייבנוס?
תלמוד לומר: "יקח אשה" (ויקרא כא, יד)."

אי הכי, שומרת יבם - נמי!

"אשה" - ולא יבמה.

"מעשה ביהושע בן גמלא שקדש את מרתא בת ביתוס,
ומנהו המלך להיות בהן גדול, ופנסה".

"מנהו" - אין,

נתמנה - לא.

אמר רב יוסף:

קטיר קחזינא הכא.

דאמר רב אסי:

תרכבא דדינרי עיילה ליה מרתא בת ביתוס לינאי מלקא,
עד דמוקי ליה ליהושע בן גמלא בכהני רב רבי.

.31 סא, א

רש"י

מתני'

חולץ. כהן גדול:

ולא מייבם. דאלמנה היא
ואסורה לו:

גמ'

לא תעשה ועשה. אלמנה לא
יקח בתולה יקח (ויקרא כא)
ולא בעולה:

מְשֻׁנָּה

כְּהֵן גְּדוֹל שְׁמֵת אָחִיו - חוֹלֵץ וְלֹא מֵיִבָּם.

גְּמָרָא

קא פסיק ותני,

לא שְׁנָא מִן הָאִירוֹסִין,

ולא שְׁנָא מִן הַנְּשׂוּאִין.

בשְׁלֵמָא "מִן הַנְּשׂוּאִין" - עֲשֵׂה¹⁰⁹, וְלֹא תַעֲשֶׂה¹¹⁰ הוּא, וְאִין עֲשֵׂה דוֹחָה לֹא תַעֲשֶׂה וְעֲשֵׂה.
אֶלָּא מִן הָאִירוֹסִין - יְבֵא עֲשֵׂה, וְיִדְחָה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה!

גְּזִירָה בִּיאָה רֵאשׁוֹנָה, אֲטוּ בִּיאָה שְׁנִיָּה.

109 בתולה מעמיו יקח

110 אלמנה לא יקח

32. סא, א-ב

רז"י

מתני'

אלא אם כן יש לו בנים. משום
דמצווה על פריה ורביה וה"ה
לישראל ובגמרא מפרש אמאי
נקט כהן:
שהיא זונה האמורה בתורה.
ובגמרא מפרש לה:
אלא הגירות והמשוחררת.
דביאת עכו"ם ועבד פסלה:
ושנבעלה בעילת זנות. כגון
ישראלית הנבעלת לפסול לה:

משנה

כהן הדיוס - לא ישא אילונית,
אלא אם כן יש לו אשה ובנים.
רבי יהודה אומר:
אף על פי שיש לו אשה ובנים לא ישא אילונית,
שהיא זונה האמורה בתורה.
וחכמים אומרים:
אין זונה אלא:
גירות,
ומשוחררת,
ושנבעלה בעילת זנות.

גמרא

אמר ליה ריש גלותא לרב הונא:
מאי טעמא?
משום פריה ורביה.

אפריה ורביה כהנים הוא דמפקדי, וישראל לא מפקדי!?

אמר ליה:

משום דקא בעי למיתני סיפא:

"דבי יהודה אומר:

סא, אף על פי שיש לו אשה ויש לו בנים לא ישא אילונית,
שהיא זונה האמורה בתורה".

דאזונה כהנים הוא דמפקדי וישראל לא מפקדי,
משום הכי קתני כהן.

אמר רב הונא:

מאי טעמא דרבי יהודה?

דכתיב: "אמלו ולא ישבעו הזנו ולא יפרצו" (הושע ד, י) -
כל ביאה שאין בה פירצה, אינה אלא בעילת זנות.

33. סא, ב

רש"י

גמ'

פוק עיין בה. אמאי לא ישא את הקטנה:

רבי מאיר חייש למיעוטא. כדתניא לקמן קטן שמא ימצא כו' הי"נ חייש רבי אליעזר דשמא תמצא קטנה זו אילונית:

קטן וקטנה. או קטן או קטנה: **איש כתיב.** בפרשת חליצה ואם לא יחפוץ האיש לקחת את יבמתו:

פוגעים בערוה. כיון דלאו בני הקמת שם נינהו פגע באשת אח שלא במקום מצוה דרחמנא פטריה דכתיב אשר תלד (דברים כה) פרט לאילונית:

ואינה חולצת. דאינה נפטרת לשוק בחליצתה דאין מעשה קטנה כלום אבל מתייבמת ותגדל אצלו ותתקיים מצות יבום:

כשמה. לשון טועה שטועה מתחת בעלה לאחרים דלרבי אליעזר אין זונה אלא אשת איש:

מופקרת. ואפי' פנויה מאחר שהפקירה עצמה לכל קרויה זונה אבל משום בעילה אחת לא הויא זונה הפנויה:

הלך בעלה. לבי"ד הגדול והוליקה להשקותה מי המרים שקינא לה ונסתרה ואסורה לו עד שתשתה עשאה זונה הואיל ונבעלה לפסול לה ואם מת אסורה לכהן:

אלא גיורת. דנבעלה בנכריותה לעובדי כוכבים וכן משוחררת דעובד כוכבים ועבד הואיל ולא בני קדושין נינהו פסלי:

ושנבעלה. לפסול לה כגון א' מכל העריות וכגון בת ישראל לנתין וממזר:

לכי גדלה. דקידושי קטנה לאו כלום הן והויא ליה כאנוסת עצמו ומפוטת עצמו:

מכלי לב. כמו מבלי לב: [אי דקדשה אבוה כו']. האב זכאי לקדש בתו קטנה בפ"ק דקידושין (דף ג:) את בתי נתתי לאיש הזה:

הא רבי אליעזר היא ולא רבנן. בתמיה דקתני לעיל רבי אליעזר אומר כהן לא ישא את הקטנה ומשמע דפליגי רבנן עליה וכה"ג מי פליגי רבנן:

תניא:

"רבי אליעזר אומר: בהן לא ישא את הקטנה."

אמר ליה רב חסדא לרבה:

פוק עיין בה, דלאורתא בעי לה רב הונא מינה.

נפק עיין בה:

רבי אליעזר סבר לה רבי מאיר,

וסבר לה רבי יהודה.

"סבר לה רבי מאיר" - דחייש למיעוטא.

"וסבר לה רבי יהודה" דאמר: אילונית זונה הויא.

וכרבי מאיר מי סבר לה?!

והתניא:

"קטן וקטנה לא חולצין ולא מיבמין,

דברי רבי מאיר.

אמרו לו לרבי מאיר:

יפה אמרת שאין חולצין - "איש" (דברים כה, ז, ט) **כתיב בפרשה,**

ומקשינן אשה לאיש."

אלא מאי טעמא אין מיבמין?

אמר להם:

קטן - שמא ימצא סריס,

קטנה - שמא תמצא אילונית,

ונמצאו פוגעין בערוה.

ותניא:

"קטנה - מתייבמת ואינה חולצת,

דברי רבי אליעזר!"

וכרבי יהודה מי סבר לה?!

והתניא:

"זונה" - זונה בשמה,

דברי רבי אליעזר.

רבי עקיבא אומר:

"זונה" - זו מופקרת.

רבי מתיא בן חרש אומר:

אפילו הלו בעלה להשקותה, ובא עליה בדרך עשאה זונה.

רבי יהודה אומר:

זונה זו אילונית.

וחכמים אומרים:

אין זונה אלא גיורת, ומשוחררת, ושנבעלה בעילת זנות.

רבי אלעזר אומר:

פנוי הבא על פנויה שלא לשם אישות עשאה זונה!"

אלא אמר רב אדא בר אהבה:

הכא ככהן גדול עסקינן,

לאימת קני לה? לכי גדלה בעולה היא.

אמר רבא:

מכלי לב!

אי דקדשה אבוה - מההיא שעתיא הוא דקני לה,

ואי דקדשה נפשה - הא רבי אליעזר היא ולא רבנן!

אלא אמר רבא:

רַס"י

תתפתה. ותזנה עליו לפי שאין בה דעת כלום:
רב פפא אמר בכהן גדול והאי תנא הוא. דאסר קטנה מגזירת הכתוב:
בתולה. מעמיו יקח אשה:

לְעוֹלָם בְּכֹהֵן הַדְּיוֹט,
 וְחַיִּישֵׁינָן שְׂמָא תִּתְפַתְהָ עָלֵינוּ.

אי הָכִי, יִשְׂרָאֵל נְמִי!

פְּתוּיְבֵי קִטְנָה - אוֹנָס הוּא.
 וְאוֹנָס בְּיִשְׂרָאֵל מִיִּשְׂרָאֵל שְׂרִי.

רַב פֶּפְאָ אָמַר:

בְּכֹהֵן גָּדוֹל,

וְהָאִי תִנְא הוּא דְתִנְיָא:

"בְּתוּלָה"¹¹¹ (ויקרא כא, יד) - יְכוּל קִטְנָה?

תְּלַמוּד לֹמַר: "אִשָּׁה".

אִי "אִשָּׁה" - יְכוּל בּוֹגְרָת?

תְּלַמוּד לֹמַר: "בְּתוּלָה".

הָא בִּיצֵד?

יִצְתָּה מִבְּלַל קִטְנוּת וְלִבְלַל בְּגָרוּת לֹא בְּאִתָּה."

רַב נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק אָמַר:

הָאִי תִנְא הוּא דְתִנְיָא:

"בְּתוּלָה" - אִין "בְּתוּלָה" אֶלָּא נַעֲרָה.

וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וְהַנְּעָר טַבַּת מִרְאָה מְאֹד בְּתוּלָה"¹¹² (בראשית כד, טז).

"דְּבִי אֲלַעְזָר אוֹמֵר:

פְּנוּי הָבָא עַל הַפְּנוּיָה שְׁלֹא לְשֵׁם אִישׁוֹת - עֲשָׂאָה זוֹנָה."

אָמַר רַב עֲמֶרָם:

אִין הִלְכָה כְּרַבִּי אֲלַעְזָר.

¹¹¹ בתולה מעמיו יקח אשה

¹¹² והנער טבת מראה מאד בתולה ואיש לא ידעה

34. סא, ב

כ"י

[מאשה לא בטיל]. מדקתני לא
 יבטל אדם מפריה ורביה אלא
 אייכ יש לו בנים ולא קתני לא
 יבטל אדם מאשה אלא אם כן
 יש לו בנים שמע מינה הא יש לו
 בנים מאשה לא בטיל דצריך
 לישא אשה אבל אין צריך לחזור
 אחר ראויה לבנים:
למכור ס"ת. כדי לישא בת בנים
 ואם יש לו בנים לא ימכור אלא
 ישא עקרה או זקנה:

משנה

לא יבטל אדם מפריה ורביה, אלא אם כן יש לו בנים.
בית שמאי אומרים:
 שני זכרים.
ובית הלל אומרים:
 זכר ונקבה,
שנאמר: "זכר ונקבה בראם" (בראשית ה, ב).

גמרא

הא יש לו בנים - מפריה ורביה בטיל.
 מאשה לא בטיל.

מסייעא ליה לרב נחמן אמר שמואל.
 דאמר: אף על פי שיש לו לאדם כמה בנים אסור לעמוד בלא אשה,
 שנאמר: **"לא טוב היות האדם לבדו"** (בראשית ב, יח).

ואיכא דאמרי:

הא - יש לו בנים בטיל מפריה ורביה, ובטיל נמי מאשה,
 נימא תיהוי תיובתא דרב נחמן אמר שמואל!

לא,

אין לו בנים - נושא אשה בת בנים,
 יש לו בנים - נושא אשה דלאו בת בנים.

נפקא מינה למכור ספר תורה בשביל בנים.

35. סא, ב - סב, א

רָשִׁי

ב"ש אומרים שני זכרים. אבל לא זכר ונקבה :
 ילפינן ממשה. שכיון שהיו לו שני בנים פירש מן האשה :
 מברייתו של עולם. אדם וחיה :
 משאי אפשר. דאי לא איבראי חוה לא הוה נקבה אחרייתי אבל הכא מי שיש לו שני זכרים נקבות הרבה בעולם :
 מדעתיה. משום שכינה ואסור לשאר כל אדם לעשות כן :
 הוסיף יום אחד. הקב"ה אמר לו וקדשתם היום ומחר והוא אמר היו נכונים לשלשת ימים :

**"בית שמאי אומרים :
 שני זכרים".**

מאי טעמייהו דבית שמאי?

ילפינן ממשה,
 דכתיב: **"בני משה גרשום ואליעזר"** (דברי הימים א' כג, טו).

ובית הלל?

ילפינן מברייתו של עולם.

ובית שמאי לילפי מברייתו של עולם!

סב, א אין דנין אפשר ^משאי אפשר.

ובית הלל נמי, לילפו ממשה!

אמרי לך: משה מדעתיה הוא דעבד.

דתנא:

**"שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים עָשָׂה מֹשֶׁה מִדַּעְתּוֹ, וְהִסְבִּימָה דַּעְתּוֹ לְדַעַת הַמָּקוֹם:
 פִּירַשׁ מִן הָאִשָּׁה,
 וְשִׁבַּר הַלִּוְחֹת,
 וְהוֹסִיף יוֹם אֶחָד."**

36. סב, א

כ"י

ולא קבע לי זמן. אימתי ידבר עמי שאפרוש יום אחד קודם: לאהליכם. לנשיכם: אשר. לשון יישר: עד שבתא. במסי' שבת בפרק ר"ע (דף פו.) גמרינן לה דעבוד פרישה בארבע בשבתא ופירשו חמישי וששי שלימים ובשבתא שריא שכינה והוא שלישי לימים השלמים ויום ראשון לא חשיב שלא היה לילו עמו:

[ש"לשה דברים עשה משה מדעתו, והסכימה דעתו לדעת המקום: פירש מן האשה, ושיבר הלוחות, והוסיף יום אחד].

"פירש מן האשה".

מאי דרש?

אמר: ומה ישראל, שלא דברה עמהם שכינה אלא לפי שעה, וקבע להם זמן, אמרה תורה: "אל תגשו אל אשה" (שמות יט, טו), אני, שמיוחד לדבור בכל שעה ושעה, ולא קבע לי זמן על אחת כמה וכמה. והסכימה דעתו לדעת המקום, שנאמר: "לך אמר להם שובו לכם לאהליכם. ואתה פה עמד עמדי" (דברים ה, כז-כח).

"שיבר את הלוחות".

מאי דרש?

אמר: ומה פסח, שהוא אחד משיש מאות ושלוש עשרה מצות, אמרה תורה: "כל בן נקר לא יאכל בו" (שמות יב, מג), התורה כולה, וישראל משומדים - על אחת כמה וכמה.

"והסכימה דעתו לדעת המקום".

דכתיב: "אשר שברת" ¹¹³ (שמות לד, א),

ואמר ריש לקיש:

אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: יישר כחך ששברת.

"הוסיף יום אחד מדעתו".

מאי דרש?

דכתיב: "וקדשתם היום ומחר" (שמות יט, י) - היום כמחר,

מה מחר לילו עמו,

אף היום לילו עמו,

ולילה דהאידינא נפק ליה,

שמע מינה: תרי יומי לבר מהאידינא.

והסכימה דעתו לדעת המקום דלא שריא שכינה עד שבתא.

37. טב, א

רש"י

את קין את הבל. אתין רבויין
 לומר נקבות היו עמהן :
כי שת לי זרע אחר תחת הבל.
 אלמא תשלומין בעי ולא סגיא
 בלא שני זכרים ושתי נקבות :
תרי תנאי. אליבא דר' נתן :
מ"ט דר' נתן אליבא דב"ה. או
 זכר או נקבה ולא מבריית עולם
 יליף ולא ממשה :
לא תהו בראה. לא ברא עולמו
 לתוהו אלא לשבת להיות
 עסוקים ביישובו של עולם :

תנ"א:

"דבי נתן אומר:**בית שמאי אומרים:****שני זכרים ושתי נקבות.****ובית הלל אומרים:****זכר ונקבה."**

אמר רב הונא:

מאי טעמא דרבי נתן אליבא דבית שמאי?

דכתיב: **"והטף ללדת את אחיו את הבל"** (בראשית ד, ב) - הבל ואחותו, קין ואחותו.
 וכתיב: **"כי שת לי אלהים זרע אחר תחת הבל פי הרגו קין"** (בראשית ד, כה).

ורבנן?

אודוניי הוא דקא מודית.

תנ"א איך:

"דבי נתן אומר:**בית שמאי אומרים:****זכר ונקבה.****ובית הלל אומרים:****או זכר או נקבה."**

אמר רבא:

מאי טעמא דרבי נתן אליבא דבית הלל?

שנאמר: **"לא תהו בראה לשבת יצרה"** (ישעיהו מה, יח),
 והא עבד לה **"שבת"**.

38. סב, א

רש"י

אין לו בכור לנחלה. בן בכור שילד לו משיתגייר אינו נוטל פי שנים:
 בני נח. בני פריה ורביה נינהו דכתיב ויאמר להם פרו ורבו (בראשית ט):
 בנכריותן. לאו בני דין נחלה נינהו דבת כבן ובכור כפשוט אבל ירושה נהגא בהו כדאמרינן בקדושין (דף יז): עובד כוכבים יורש אביו דבר תורה:
 בלאדן בן בלאדן. אלמא בניס מיקרו:
 חייס. מתייחסין אחרי אביהם:
 נתגירו אין להם חייס. מראשונים דכקטן שנולד דמי:

איתמר:

היו לו בנים בגויותו ונתגגיר,

רבי יוחנן אמר:

קיים פריה ורביה

וריש לקיש אמר:

לא קיים פריה ורביה.

"רבי יוחנן אמר: קיים פריה ורביה" - דהא הוה ליה.

"וריש לקיש אמר: לא קיים פריה ורביה" - גר שנתגגיר כקטן שנולד דמי.

ואזרו לטעמיהו.

דאיתמר:

היו לו בנים בגויותו ונתגגיר,

רבי יוחנן אמר:

אין לו בכור לנחלה.

דהא הוה ליה "ראשית אנו" (דברים כא, ז).

וריש לקיש אמר:

יש לו בכור לנחלה.

גר שנתגגיר כקטן שנולד דמי.

וצריכא:

דאי אשמעינן בההיא קמייטא: בההיא קאמר רבי יוחנן משום דמעיקרא נמי בני פריה ורביה נינהו, אבל לענין נחלה, דלאו בני נחלה נינהו, אימא מודי ליה לריש לקיש.

ואי איתמר בהא: בהא קאמר ריש לקיש, אבל בההיא, אימא מודה ליה לרבי יוחנן. צריכא.

איתיביה רבי יוחנן לריש לקיש:

"פעת ההיא שלח בראדה פלאדן בן בלאדן מלך בבל" (מלכים ב' כ, יב)!

אמר ליה:

בגויותן - אית להו חייס,

נתגגירו - לית להו חייס.

39. סב, א

רש"י

שבו לכם פה. אליעזר עבד
אברהם הוה:
ציבא. עבד כנעני של מפיבושת
הוה:
שאני הכא דיחסינהו בשמייהו.
שהזכיר שמו [ושמו] של אביו
בלאדן בן בלאדן אלמא בניס
איקרו אבל הכא לא הוזכרו
בשמותן:

אמר רב:

הכל מודין בעבד שאין לו חיים,
דכתיב: "שבו לכם פה עם החמור" (בראשית כב, ה) - עם הדומה לחמור.

מיתבי:

"ולציבא חמשה עשר בנים ועשרים עבדים" (שמואל ב' ט, י)!

אמר רב אחא בר יעקב:

ק"פר בן בקר".

אי הכי, הקא נמי!

שאני התם דיחסינהו בשמייהו ובשמא דאבוהון,
והקא לא מפרש.

ואיבעית אימא:

יחסינהו בדוכתא אחריתי, באבוהון ובאבא דאבוהון,

דכתיב: "וישלחם המלך אסא,

אל בן הדד בן טברמון בן חזיון מלך ארם הישב בדמשק לאמר" (מלכים א' טו, יח).

40. סב, א-ב

רש"י

משום דרב אסי. כלומר טעמא דפריה ורביה משום דרב אסי והאי כיון דנטלו על ידו מנשמות שבאותו אוצר ששמו גוף הרי קיים מצות פריה ורביה: **בני בנים הרי הן כבנים.** קס"ד שמת הזכר או הנקבה והיה לו בן שיצטרף עם אחות אביו או עם אחי אמו אין אבי האב חייב עוד בפריה ורביה וטעמא שהיה לו למת בן הא לאו הכי לא קיים דשבת בעינן וקשיא לרב הונא: **כי תניא ההיא להשלים.** כגון שלא היה לו לזקן אלא בן אחד ונשא הבן אשה והוליד בת פטור הזקן שהרי השלים זה את חובתו אבל אי הוה ליה מעיקרא זכר ונקבה ואפילו מתו בלא בנים קיים פריה ורביה:

איתמר:

היו לו בנים, ומתו.

רב הונא אמר:

קיים פריה ורביה.

רבי יוחנן אמר:

לא קיים.

"רב הונא אמר: קיים" - משום דרב אסי,

דאמר רב אסי: אין בן דוד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף,

שאמר: "כי רוח מלפני יעטוף"¹¹⁴ (ישעיהו נ, טז).

ורבי יוחנן אמר:

לא קיים פריה ורביה,

"לשבת יצרה" (ישעיהו מה, יח) בעינן, והא ליכא.

מיתיבי:

סב, ב "בני בנים - הרי הם כבנים!"

כי תניא ההיא, להשלים.

מיתיבי:

"בני בנים - הרי הם כבנים,

מת אחד מהם או שנמצא סריס - לא קיים פריה ורביה!"

תויבתא דרב הונא!

תויבתא.

רש"י

41. סב, ב

"בְּנֵי בָנִים - הָרִי הֵם בְּבָנִים".

סבר אב"י למימר:
 בָּרָא לְבָרָא, וּבְרָתָא לְבְרָתָא, וְכָל שְׂכָן בָּרָא לְבְרָתָא,
 אֲבָל בְּרָתָא לְבָרָא - לֹא.

אָמַר לִיה רַבָּא:
"לְשֵׁבֶת יִצְרָה" בְּעֵיא, וְהָא אִיכָא.

דְּכוּלֵי עֲלָמָא מִיהַת תְּרִי מַחַד - לֹא.

וְלֹא?!
 וְהָא אָמַר לִיה רַבֵּן לְרַב שֵׁשֶׁת:
 נָסִיב אֵיתָתָא וְאוּלִיד בְּנֵי,
 וְאָמַר לְהוֹ: בְּנֵי בְרָתִי - בְּנֵי נִינְהוּ!

הָתָם דְּחוּוֵי קַמְדְּחֵי לְהוֹ,
 דְּרַב שֵׁשֶׁת אִיעַקַר מִפְרָקִיה דְּרַב הוּנָא.

אָמַר לִיה רַבָּה לְרַבָּא בַר מְאָרִי:
 מָנָא הָא מִילְתָא דְאָמוּר רַבֵּן "בְּנֵי בָנִים - הָרִי הֵם בְּבָנִים"?
 אִילִימָא מִדְּכַתִּיב: **"הַבְּנוֹת בְּנֵי וְהַבְּנִים בְּנֵי"** (בראשית לא, מג) -
 אֵלָא מַעַתָּה **"וְהַצֵּאן צֵאנִי"** הֲכִי נְמִי?!

אֵלָא, דְּקַנִּית מִינָא,
 הָכָא נְמִי דְּקַנִּית מִינָא.

אֵלָא, מֵהָכָא: **"וְאַחַר בָּא חֲצִרוֹן אֶל בֵּית מִכִּיר אָבִי גִלְעָד ...
 וַתֵּלֶד לוֹ אֶת שִׁגְיָב"**¹¹⁵ (דברי הימים א' ב, כא),
 וּכְתִיב: **"מִנֵּי מִכִּיר יָרְדוּ מַחֲקָיִם"** (שופטים ה, יד),
 וּכְתִיב: **"וְהוֹדָה מַחֲקָיִם"** (תהלים ס, ט).

42. סב, ב

רש"י

דכולי עלמא. בין לאביי בין לרבא:
תרי מחז. והשני מת בלא בניס לא קיים חזקן פריה ורביה:
איעקר מפרקיה דרב הונא. שהיה מאריך בדרשיו וצריכים למי רגלים ומעמידים עצמן ונעקרים כדתינא בבכורות (דף מד):
מנא הא מילתא כו'. אבני בתו קאי דבן בנו פשיטא לך:
מני מכיר ירדו מחוקקים. ולא מצינו למימר מבני בניו אלא מבני בתו דהא כתיב קרא אחרינא יהודה מחוקקי ולא משכחת לה דליתו מתרוייהו אלא הכי דנפקו מחוקקים מחצרון מבתו של מכיר אלמא בני בתו כבניו:
מתניתין. דקתני א"כ כו' הא אם יש לו יבטל דלא כר' יהושע:
לערב. לעת זקנתו:
אי זה יכשר. איזה זרע יהא הגון וירא שמים ומתקיים:
מגבת עד אנטיפרס. [בין העיירות הללו היו כולם]:
שמש. שנסתכחה תורה:

מתניתין דלאו פרבי יהושע.

דתנא:

"רבי יהושע אומר:

נשא אדם אשה בילדותו - ישא אשה בזקנותו.

היו לו בנים בילדותו - יהיו לו בנים בזקנותו.

שנאמר: "בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך,

כי אינך יודע אי זה וכשר הזה או זה, ואם שניהם כאחד טובים" (קהלת יא, ו).

רבי עקיבא אומר:

למד תורה בילדותו ילמד תורה בזקנותו.

היו לו תלמידים בילדותו יהיו לו תלמידים בזקנותו.

שנאמר: "בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך,

כי אינך יודע אי זה וכשר הזה או זה, ואם שניהם כאחד טובים" (קהלת יא, ו).

אמר: שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס,

ובולן מתו בפרק אחד,

מפני שלא נהגו כבוד זה לזה.

והיה העולם שמים,

עד שבא רבי עקיבא אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם.

רבי מאיר,

ורבי יהודה,

ורבי יוסי,

ורבי שמעון,

ורבי אלעזר בן שמוע,

והם הם העמידו תורה אותה שעה".

תנא:

"כולם מתו מפסח ועד עצרת".

אמר רב חמא בר אבא ואיתימא רבי חייא בר אבין:

כולם מתו מיתה רעה.

מאי היא?

אמר רב נחמן:

אסכרה.

אמר רב מתנא:

הלכה פרבי יהושע.

43. סב, ב - סג, א

רפ"י

ביתך. אשה:
האם אין עזרתי בי. אשתי
 דכתיב (בראשית ב) עזר כנגדו
 מיד תושיה נדחה ממני שצריך
 לעסוק בצרכי ביתו ותלמודו
 משתכח:
וידעת כי שלום אהלך. בזמן
 שיש לך אהל ואין אהלו אלא
 אשתו שנאמר שובו לכם
 לאהליכם:
ואין פוקדה. בתשמיש בעת
 עונתה:
כי שלום אהלך. שלימה ביראת
 שמים:
בשעה שיוצא לדרך. משום
 שמתאוה לו באותה שעה יותר:
תשוקתך. תאותך:
ה"ג לא נצרכה אלא סמוך
לווסתה. [אע"ג] דאמור רבנן
 (שבועות דף יח:) חייב אדם
 לפרוש מאשתו וכו' ואפ"ה
 כשיוצא לדרך יפקדנה:
עונה. אם רגילה לראות ביום
 אסורה כל היום ואם רגילה
 לראות בלילה אסורה כל
 הלילה:
וה"מ. דחייב לפוקדה כי אזל
 לדבר הרשות אבל לדבר מצוה
 לא משום דטריד במצוה אי נמי
 מיטריד בתשמיש ויבטל
 ממצוה:
יותר מגופו. דזילותא דאיתתא
 קשה מדגברא:
והנושא בת אחותו. גיעגועי אדם
 רבין על אחותו יותר מן אחיו
 ומתוך כך נמצא מחבב את
 אשתו:
אז תקרא. לעיל מיניה כתיב כי
 תראה ערום וכסיתו היינו דוחק
 העני ומבשרך לא תתעלם היינו
 אוהב את שכניו שהן כקרוביו
 ומקרב את קרוביו ונושא בת
 אחותו:

אמר רבי תנחום אמר רבי חנילאי:
 כל אדם שאין לו אשה - שרוי בלא שמחה,
 בלא ברכה,
 בלא טובה.

"בלא שמחה" - דכתיב: **"ושמחת אתה וביתך"** (דברים יד, כו).
 "בלא ברכה" - דכתיב: **"להניח ברכה אל ביתך"** (יחזקאל מד, ל).
 "בלא טובה" - דכתיב: **"לא טוב היות האדם לבדו"** (בראשית ב, יח).

במצרכא אמרי:

בלא תורה,

בלא חומה.

"בלא תורה" - דכתיב: **"האם אין עזרתי בי ותשיה נדחה ממני"** (איוב ו, יג),

"בלא חומה" - דכתיב: **"ננקבה תסובב גבר"** (ירמיהו לא, כא).

רבא בר עולא אמר:

בלא שלום - דכתיב: **"וידעת מי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא"** (איוב ה, כד).

אמר רבי יהושע בן לוי:

כל היודע באשתו שהיא יראת שמים, ואינו פוקדה נקרא חוטא,

שנאמר: **"וידעת מי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא"** (איוב ה, כד).

ואמר רבי יהושע בן לוי:

חייב אדם לפקוד את אשתו בשעה שהוא יוצא לדרך,

שנאמר: **"וידעת מי שלום אהלך ופקדת נוך"** (איוב ה, כד).

הא, מהכא נפקא!?

מהתם נפקא: **"ואל אישה תשוקתך"** (בראשית ג, טז) -

מלמד שהאשה משתוקקת על בעלה בשעה שהוא יוצא לדרך!

אמר רב יוסף:

לא נצרכה אלא סמוך לווסתה.

וכמה?

אמר רבא:

עונה.

והני מילי לדבר הרשות,

אבל לדבר מצוה מיטרידי.

תנו רבנן:

"האוהב את אשתו כגופו,

והמכבדה יותר מגופו,

והמדריו בניו ובנותיו בדרך ישרה,

והמשיאו סמוך לפירקו,

עליו הפתוב אומר: "וידעת מי שלום אהלך" (איוב ה, כד).

האוהב את שכניו,

והמקרב את קרוביו,

והנושא את בת אחותו,

והמלוה סלע לעני בשעת דחקו,

עליו הפתוב אומר: **"אז תקרא זה יענה תשיע ויאמר הנני"** (ישעיהו נח, ט).

44. סג, א

רס"י

כנגדו. חלוקה עליו וסותרת דבריו:
מנגדו. מדלא כתיב יו"ד לשון נגדא דמלקות:
חטים כוסס. בתמיה:
זאת הפעם. מכלל דפעמים אחרים שמש ולא עלו בדעתו:
שתי ברכות. כמו מברך את הגפן (כלאים פ"ז מ"א):
רות המואביה ונעמה העמונית. יצאו מהם מלכים ונביאים נעמה אמו של רחבעם ויצא ממנה חזקיה ואסא ויהושפט דהוּ צדיקים גמורים וישעיהו הנביא דאמר מר אמוץ ואמציה אחים הוּ (מגילה דף י.):
שיעמדו על הקרקע. יניחו אומנותם לעסוק בחריש ובקציר: וירדו מאניותיהם כל תופשי משוט אל הארץ יעמדו:
וירדו. לשון ירידת עניות:
דשדי בה כרבא. זרע כרוב לישנא אחרינא כרבא חרישה כמו כרוב ותני (ב"ב דף יב.). כמה דמסיק תעלא מבי כרבא (נדה דף סה.):
לפותיא. לרוחב הערוגה:
אי תשדייה לאורכיך. כלומר אפילו תחזור ותחרשנה לא יועיל כלום לפי עסקא:
דהפוכי בעסקא טוב. להרויח יותר:

סימן: אש"ה וקרן"ע עז"ר זא"ת שת"י הברכו"ת תגר"י פחת"י.

אמר רבי אלעזר:

כל אדם שאין לו אשה - אינו אדם,

שנאמר: **"וְזָכָה וְנִקְבְּהָ בְרָאִים... וְיִקְרָא אֶת שְׁמֵם אָדָם"** (בראשית ה, ב).

ואמר רבי אלעזר:

כל אדם שאין לו קרקע - אינו אדם,

שנאמר: **"הַשָּׂמִים שְׁמִים לָהּ וְהָאָרֶץ נְתַן לַבְּנֵי אָדָם"** (תהילים קטו, טז).

ואמר רבי אלעזר:

מאי דכתיב: **"אֲעֻשֶׂה לּוֹ עֵזֶר כְּנַגְדּוֹ"** (בראשית ב, יח)?

זכה - עוזרתו,

לא זכה - כנגדו.

ואיכא דאמרי:

רבי אלעזר רמי:

כתיב: **"כְּנַגְדּוֹ"** וקרנין "כְּנִיגְדּוֹ".

זכה - כנגדו,

לא זכה - מנגדתו.

אשכחיה רבי יוסי לאליהו,

אמר ליה:

כתיב: **"אֲעֻשֶׂה לּוֹ עֵזֶר"**,

במה אשה עוזרתו לאדם?

אמר ליה:

אדם מביא חיטין - חיטין כוסס?

פשתן - פשתן לובש?

לא נמצאת מאירה עיניו ומעמידתו על רגליו!?

ואמר רבי אלעזר:

מאי דכתיב: **"זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי"** (בראשית ב, כג)?

מלמד שבא אדם על כל בהמה וחייה, ולא נתקרה דעתו,

עד שבא על חיה.

ואמר רבי אלעזר:

מאי דכתיב: **"וּנְבָרְכּוּ בָּךְ כָּל מְשֻׁפָּחַת הָאָדָמָה"** (בראשית יב, ג)?

אמר ליה: הקדש ברוך הוא לאברהם: שתי ברכות טובות יש לי להברוך בך,

רות המואביה,

ונעמה העמונית.

"כל משפחות האדמה" - אפילו משפחות הדרות באדמה, אין מתברכות אלא בשביל ישראל.

"כל גויי הארץ" (בראשית יח, יח) - אפילו ספינות הפאות מגליא לאספמאי אינן מתברכות אלא בשביל ישראל.

ואמר רבי אלעזר:

עתידים כל בעלי אומניות שיעמדו על הקרקע,

שנאמר: **"וְיָרְדוּ מֵאֲנִיּוֹתֵיהֶם כָּל תַּפְשֵׁי מְשׁוֹט מְלָחִים כָּל הַבְּלִי הַיָּם אֶל הָאָרֶץ וַעֲמָדוֹ"** (יחזקאל כז, כט).

ואמר רבי אלעזר:

אין לך אומנות פחותה מן הקרקע,

שנאמר: **"וְיָרְדוּ"**.

רבי אלעזר חזיא לההיא ארעא דשדי ביה כרבא לפותיא,

אמר ליה: אי תשדייה לאורכיך - הפוכי בעסקא טב מינה.

רַבִּי

דְּקָא נִיפָן. הרוח מנשבת זו בזו:
אִי תַנִּיפְנוּ. כמה שתרצו תנופפו אין תועלת בהן לפי פרקמטיא תניננו לשון הניפי לי במניפה (ב"מ דף פו.):
חַפּוּרָה. שחת ששכרה מועט ואוכל עשבים וחזיו במלח:
חַפּוּרָה. ירק מן התבואה עד שלא הביאה שליש:
מַגְנִיָּא לִיָּה אַרְעָא. [משכבת אותו על הארץ] לשמור כל הלילה:
[וּמְרִמָּא לִיָּה תִּגְרִי.] בשבילה מתקוטט עם בני אדם]:
זֶרַע. תבואה לאכילת ביתך:
וְלֹא תִזְבֹּן. לא תקנה תבואה מן השוק:
וְאֵעִ"ג דְּכִי הִדְדִי נִינְהוּ. אפילו חיטין בזול וקרקעך אינו חשוב ואין לך שכר לפי השעה אפי"ה הני מתברכין ברכה מצויה בדבר שאין לוקח בדמים ואין כלה מהר:
בְּרַכָּה. פלישוין {פּוֹיִשׁוּיָן}:
שַׁפְּעַ {בלע"ז}:
זָבֵן וְלֹא תִיזוּל. מכור כלי תשמישך והשתמש בדמים בפרקמטיא קודם שתבא לידי עניות:
בִּיסְתְּרָקִי. כלי הבית טאפייט {טפיי"ד: שטיח בלע"ז}:
אַבְל גְּלִימָא. שהיא להתכבד בלבשתה לא ימכור דלמא כי הדר בעי לה לא מתרמיא ליה הגונה כמותה:
טוּם. תרגום של סתום כמו סתום פלשתים (בראשית כו) טומיון פלשתאי טום ולא תשפוץ אם יש לך חור קטן בכותל רעוע סתום אותו מיד ולא תרחיב בנקב לשפץ בו טיט ולבנים הרבה ליפותו: **שַׁפּוּץ.** פלשטי"ר {פּלֶשְׁטִי"ר: לַטִּיחַ} בלע"ז. ואם בעל נפש אתה להטאות בניינך הרחב הנקב ושפציהו להיות יפה. ולא תיבני. לא תפיל את כל הכותל ותבנהו:
מִתּוֹן נְסִיב אִיתְתָּא. המתן עד שתבדוק מעשיה שלא תהא רעה וקנטרנית:
נְחִית דְּרָגָא וְנְסִיב אִיתְתָּא. לא תקח אשה חשובה ממך שמא לא תתקבל עליה:
שׁוֹשְׁבִינָא. אוהב טוב בחר לך אדם חשוב להדבק אחריו:
בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל. ליראם כדי שיחזרו בתשובה:

רַב עַל לְבִינֵי שִׁיבְלֵי, חֲזָנְהוּ דְּקָא נִיפָן, אָמַר לְהוּ: אִי נִיפְתָּ אִיתְנוּפֵי, הַפּוּכֵי בְּעִסְקָא טַב מִיְנְךָ.

אָמַר רַבָּא:

מָאָה זְוִי בְּעִסְקָא - כֹּל יוֹמָא בְּשָׂרָא וְחִמְרָא מָאָה זְוִי. בְּאַרְעָא - מִיִּלְחָא וְחַפּוּרָה. וְלֹא עוֹד אֶלָּא מַגְנִיָּא לִיָּה אַרְעָא, וּמְרִמָּא לִיָּה תִּגְרִי.

אָמַר רַב פַּפָּא:

זֶרַע - וְלֹא תִזְבֹּן, אִף עַל גַּב דְּכִי הִדְדִי נִינְהוּ, הֲנִי מְבָרְכֵן.

זָבֵן - וְלֹא תִיזוּל.

הֲנִי מִיִּלֵּי בִיסְתְּרָקִי, אֶבְל גְּלִימָא - לֹא מִיִּתְרַמֵּיָּא לִיָּה.

טוּם - וְלֹא תִשְׁפִּיץ, שַׁפּוּץ - וְלֹא תִיבְנִי, שְׁכַל הָעוֹסֵק בְּבָנִין מִתְמַסְכֵּן.

קַפּוּץ - זָבֵן אַרְעָא, מִתּוֹן - נְסִיב אִיתְתָּא, נְחִית דְּרָגָא - נְסִיב אִיתְתָּא, סָק דְּרָגָא - בְּחַר לְךָ שׁוֹשְׁבִינָא.

אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַ אֲבִינָא:

אִין פּוּרְעָנוּת בָּאָה לְעוֹלָם אֶלָּא בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל, שְׁנַאָמַר: "הַכְרַתִּי גּוֹיִם נִשְׁמָזוּ פְּנוּתָם הַהִרְבֵּיתִי חוּצוֹתָם" (צפניה ג, 1), וְכַתִּיב: "אֲמַרְתִּי אֵךְ תִּיְדָאִי אוֹתִי תִקְחֵי מוֹסֵר..." (צפניה ג, 2),

45. סג, א-ב

רָשׁ"י

חימצי. מין קטנית :
אפיך לה. היה אומר האב לבנו
 אמור לאמך לעשות עדשים
 והוא אומר לה עשי חימצי והיא
 עושה עדשים :
טעמא מלפך. פעמים שהבן
 מחכים את אביו אני היה לי
 לעשות כן :
אבל אתה. דבר שקר הוא וכתוב
 למדו לשונם דבר שקר :
כי הוה משכח מידי. דבר הראוי
 לה :
מן החטא. הרהור עבירה :
עבורי מיעברא במלה. נוחה
 לרצות ומעברת על מדותיה :
פומא. לקלל ולגדף עד זמן
 סעודה כדי לצערו :
ומהדרא ליה גבא. שלא לאכול
 עמו ומצערתו :
מתפקקין. נסתמין לשון ויפק
 כמו פוקקין הנקבים (שבת דף
 קכה :) :

רב הוה מיפטר מרבי חייא,
 אָמַר לִיה: רַחֲמֵנָא לִיצְלָךְ מִמִּידֵי קִשָּׁה מִמוֹתָא.

ומי איקא מידי דקשה ממותא?

נפק, דק ואשכח "ומוצא אני מר ממות את האשה" (קהלת ז, כו).

רב הוה קא מצערא ליה דביתהו,
 כי אמר לה "עבידי לי טלופחי" - עבדא ליה חימצי,
 "חימצי" - עבדא ליה טלופחי.
 כי גדל חייא בריה, אפיך לה.
 אָמַר לִיה: אִיעֲלִיא לָךְ אָמֶד!
 אָמַר לִיה: אֲנָא הוּא דְקָא אֶפִיכָנָא לָהּ.
 אָמַר לִיה: דִּיִּינוּ דְקָא אָמְרִי אֵינְשִׁי: דְנַפִּיק מִינָךְ, טַעֲמָא מִלְפָךְ.
 אֵת לָא תַעֲבִיד הָכִי,
 שְׁנַאֲמַר: "לְמַדּוּ לְשׁוֹנָם דְּבַר שִׁקְרָה עֲזוּה נְלָאוּ" (ירמיהו ט, ד).

רבי חייא הוה קא מצערא ליה דביתהו.
 כי הוה משכח מידי, צייר ליה בסודריה ומייתי ניהלה.
 אָמַר לִיה רַב:
 וְהָא קָא מְצַעְרָא לִיה לְמָר?

אָמַר לִיה:
 דִּיִּינוּ שְׁמַגְדְּלוֹת בְּגִינוּ,
 סג, ומצילות אותנו ^מן החטא.

מקרי ליה רב יהודה לרב יצחק בריה: "ומוצא אני מר ממות את האשה" (קהלת ז, כו).
 אָמַר לִיה: כְּגוֹן מָאן?
 כְּגוֹן אָמֶד.

וְהָא מִתְנִי לִיה רַב יְהוּדָה לְרַב יִצְחָק בְּרִיה:
 "אִין אָדָם מוֹצֵא קוֹרֵת רוּחַ אֲלָא מֵאִשְׁתּוֹ רֵאשׁוּנָה,
 שְׁנַאֲמַר: "יְהִי מְקוֹדֶדְךָ בְּרוּךְ וְשִׁמְחָה מֵאִשְׁתֵּי נְעוּרֶיךָ" (משלי ה, יח).
 וְאָמַר לִיה: כְּגוֹן מָאן?
 כְּגוֹן אָמֶד!

מתקוף תקיפא, ועבורי מיעברא במלה.

היכי דמי אשה רעה?

אָמַר אַבְיִי:
 מְקֻשָּׁטָא לִיה תְּכָא וּמְקֻשָּׁטָא לִיה פּוּמָא.

רבא אמר:
 מְקֻשָּׁטָא לִיה תְּכָא וּמְהַדְרָא לִיה גְּבָא.

אמר רבי חמא בר חנינא:
 כִּינּוּן שְׁנֵי אָדָם אִשָּׁה - עוֹנוּתִיו מִתְּפַקְקִין,
 שְׁנַאֲמַר: "מְצָא אִשָּׁה מְצָא טוֹב וַיִּפֶק רִצּוֹן מֵה" (משלי יח, כב).

במערכא כי נסיב אינש איתתא,
 אָמַר לִיה הָכִי: "מְצָא אוּ מוֹצָא?"

רש"י

צרתה בצדה. ישא אחרת אצלה :
בחברתה. מקבלת תוכחה יותר :
בסילתא. קוץ :
סגירי. יום ברד ורוח :
דלף טורד וגו' ואשת מדינים נשתנה. שוין הן :
תליון בכספו. שאין לו זריעה בקרקע דכל שעה מיצר ודואג שמא תייקר התבואה או ינעלו שערי שבר :

"מִצָּא" - דְּכָתִיב: "מִצָּא אִשָּׁה מִצָּא טוֹב",

"מוֹצָא" - דְּכָתִיב: "וּמוֹצָא אָנִי מִרַמְמוֹת אֵת הָאִשָּׁה" (קהלת ז, כו).

אָמַר רַבָּא:

אִשָּׁה רָעָה מְצוּה לְגַרְשָׁה,

דְּכָתִיב: **"גָּרַשׁ לְךָ וּצָא מִדּוֹן וְיִשְׁבַּת דִּין וְקָלוֹן"** (משלי כב, י).

וְאָמַר רַבָּא:

אִשָּׁה רָעָה וְכַתּוּבָתָה מְרוּבָה, - צָרְתָה בְּצַדָּה.

דְּאָמְרֵי אֵינְשֵׁי: בַּחֲבֵרְתָא - וְלֹא בְּסִילְתָא.

וְאָמַר רַבָּא:

קָשָׁה אִשָּׁה רָעָה כְּיוֹם סְגִירֵי,

שְׁנָאָמַר: **"דְּלָף טוֹרְד בְּיוֹם סְגִירֵי וְאִשְׁת מְדִינִים נִשְׁתַּנָּה"** (משלי כו, טו).

וְאָמַר רַבָּא:

בֹּא וּרְאֵה כַּמָּה טוֹבָה אִשָּׁה טוֹבָה,

וְכַמָּה רָעָה אִשָּׁה רָעָה.

"כַּמָּה טוֹבָה אִשָּׁה טוֹבָה" - דְּכָתִיב: "מִצָּא אִשָּׁה מִצָּא טוֹב",

אִי בְּגוּה מְשַׁתְּעֵי קְרָא:

כַּמָּה טוֹבָה אִשָּׁה טוֹבָה, שְׁהַכְּתוּב מְשַׁבְּחָה.

אִי בַּתּוֹרָה מְשַׁתְּעֵי קְרָא:

כַּמָּה טוֹבָה אִשָּׁה טוֹבָה, שְׁהַתּוֹרָה נְמַשְׁלָה בָּהּ.

"כַּמָּה רָעָה אִשָּׁה רָעָה" - דְּכָתִיב: "וּמוֹצָא אָנִי מִרַמְמוֹת אֵת הָאִשָּׁה".

אִי בְּגוּה מְשַׁתְּעֵי קְרָא:

כַּמָּה רָעָה אִשָּׁה רָעָה שְׁהַכְּתוּב מְגַנֶּה.

אִי בְּגִיּוֹנִים מְשַׁתְּעֵי קְרָא:

כַּמָּה רָעָה אִשָּׁה רָעָה, שְׁגִיּוֹנִים נְמַשְׁלָה בָּהּ.

"הֲנִי מִבֵּיא [אֲלֵיהֶם] רָעָה אֲשֶׁר לֹא יוֹכְלוּ לְצַאת מִמֶּנָּה" (ירמיהו יא, יא).

אָמַר רַב נְחֻמַּן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבִינָה:

זו אִשָּׁה רָעָה וְכַתּוּבָתָה מְרוּבָה.

"נִתְּנִי ה' בְּיָדִי לֹא אוֹכַל קוֹם" (איכה א, יד).

אָמַר רַב חֲסִידָא אָמַר מִרַמְמוֹת אֵת הָאִשָּׁה מִרַמְמוֹת אֵת הָאִשָּׁה:

זו אִשָּׁה רָעָה וְכַתּוּבָתָה מְרוּבָה.

בְּמַעֲרָבָא אָמְרוּ:

זֶה שְׁמֻזְזוּנְתֵי תְּלוּיָן בְּכִסְפוֹ.

"בְּנִיף וּבְנִיף נִתְּנִים לְעַם אַחֵר" (דברים כח, לב).

אָמַר רַב חֲנִן בַּר רַבָּא אָמַר רַב:

זו אִשְׁתָּה הָאֵב.

"בְּגוּי נָבֵל אֲכַעִיסֵם" (דברים כח, לב),

אָמַר רַב חֲנִן בַּר רַבָּא אָמַר רַב:

זו אִשָּׁה רָעָה וְכַתּוּבָתָה מְרוּבָה.

רש"י

אין אלהים. מי שאמר אין אלהים קרי נבל:
חברי. פרסיים רשעים ומבזין ואינם מכירים כבודם של ישראל:
שגא. כסף נפל מרוב צער שהיו בני הישיבה מסורים בידם:
אמרו ליה מקבלי שוחדא. לבטל גזירתא:
תריץ. יתיב ושמח:
אמרו ליה על שלשה גזרו. אמר להם מפני שלשה עבירות שהיו ביד בני בבל:
גזרו על הבשר. שלא יאכלו בשר שחוטא: אמר להם מפני עבירה שבידם שהיו גוזלים מתנות כהונה זרוע ולחיים וקיבה:
[ועל המרחצאות מפני הטבילה.] שלא היו זהירין בה:
מחטטי שכבי. מוציאים הנקברים מקבריהם]:
ששמחים ביום אידם. באה עליהם זו הגזרה להתאבל בה:
בכס ובאבותיכם. ואבותם כבר מתו ומה מכה יש בהן [אלא] חטוטי שכבי:
וכתיב ונבחר מות מחיים. בתריה דההוא קרא דהואיל ואין ניתנים לקבורה היאך יבחרו החיים למות:
א"ל. האי נבחר לא קאמר שיהו הן בוחרין מות מחיים אלא נביא הוא דקאמר להו מוטב להן לרשעים שימותו ממה שיחטאו ויחיו:
מספר ימיו כפלים. כלומר שמח בחלקו ודומה לו כאילו ימיו כפלים:

רבי אליעזר אומר:
 אלו המינים.

וכן הוא אומר: **"אמר נבל בלבבו אין אלהים וגו'"** (תהילים יד, א).

במתניתא תנא:

"אלו אנשי ברבדאי ואנשי מרטנאי, שמהלכין ערומום בשוק. שאין לה משוקק ומתועב לפני המקום יותר ממי שמהלך בשוק ערום."

רבי יוחנן אומר:
 אלו חכרים.

אמרו ליה לרבי יוחנן:
 אתו חכרי לבבל,
 שגא נפל.

אמרו ליה:
 מקבלי שוחדא, תריץ יתיב.

גזרו על שלשה.

מפני שלשה.

גזרו על הבשר - מפני המתנות.
גזרו על המרחצאות - מפני הטבילה.
קא מחטטי שכבי - מפני ששמחים ביום אידם.

שנאמר: "והיתה נד ה' בכסם ובאבותיכם" (שמואל א' יב, טו).

אמר רבה בר שמואל:
 זו חטוטי שכבי.

דאמר מר: בעון חיים מתים מתחטטין.

אמר ליה רבא לרבה בר מארי:

כתבי: "לא יאספו ולא יקברו לדמן על פני האדמה יהיו" (ירמיהו ח, ב),
וכתיב: "ונבחר מות מחיים" (ירמיהו ח, ג)!!

אמר ליה:

נבחר מות לרשעים,
שלא יחיו בעולם הזה ויחטאו, ויפלו בגיהנם.

כתוב בספר בן סירא:

"אשה טובה - מתנה טובה לבעלה" (בן סירא פרק כו).
וכתיב: "טובה בחיק ירא אלהים תנתן" (בן סירא פרק כו).

"אשה רעה - צרעת לבעלה" (בן סירא פרק כו).

מאי תקנתיה?

"יגרשנה ויתרפא מצרעתו" (בן סירא פרק כו).

"אשה יפה - אשרי בעלה, מספר ימיו כפלים" (בן סירא פרק כו).

רַשִׁי

מאשת חן. של אחרים:
רוכל. המוכר בשמים לנשים
 להתקשט בהן ומצוי בו ניאוף
 ובא בעלה ופצעו:
כניצוץ אש המבעיר גחלת. כן
 יצרו מבעירו:
ככלוב. קן עופות:
מחר מת. ואיננו בעולם ולא
 יראה אותה דאגה שהוא מיצר
 וירא ודואג עליה ונמצא
 שנצטער אתמול על עולם שאין
 שלו:

"הָעֵלָם עֵינִיד מְאִשֶׁת חַן פֶּן תִּלְכֵד בְּמִצְוֹתֶיהָ.
 אֵל תֵּט אֶצֶל בַּעֲלָהּ לְמִסֹּד עֲמוּ יִין וְשִׁכָר,
 כִּי בְתוֹאֵר אִשָּׁה יָפָה רַבִּים הוֹשְׁחָתוּ, וְעֲצוּמִים כָּל הָרוֹגְיָה" (בן סירא פרק ט).

"רַבִּים הָיוּ פִּצְעֵי רוּכָל".
 "הַמְרִגִּילִים לְדָבָר עָרוּהָ - כְּנִיצוּץ מִבְּעִיר גַּחְלָת.
 כְּכִלּוּב מְלֵא עוֹף - כֵּן בְּתֵיחֵם מְלֵאִים מִרְמָה" (בן סירא פרק יא).

"אֵל תִּצַּר צָרַת מְחָר,
 כִּי לֹא תִדְעַ מַה יִּלְד יוֹם שִׁמְא מְחָר בָּא וְאִינְנוּ,
 נִמְצָא מִצְטָעֵר עַל הָעוֹלָם שְׁאִין שְׁלוֹ" (בן סירא פרק ל).

"מִנְעַ רַבִּים מִתּוֹךְ בֵּיתְךָ,
 וְלֹא הַפֵּל תִּבְיֵא בֵּיתְךָ,
 רַבִּים יִהְיוּ דוֹרְשֵׁי שְׁלוֹמְךָ - גְּלַה סוּד לְאַחַד מְאֲלָךְ" (בן סירא פרק ה).

46. סג, ב - סד, א

רס"י

גוף. פרגוד שחוצץ בין שכינה למלאכים ושם רוחות ונשמות נתונות שנבראו מששת ימי בראשית העתידות להנתן בגופים העתידים להבראות: **שנאמר כי רוח מלפני יעטוף.** הגאולה ונשמות שאני עשיתי: **יעטוף.** לשון עכבה כדכתיב (בראשית ל) והיה העטופים ללבן ורישיה משתעי בגאולה כי לא לעולם אריב וגוי: **ואתם פרו ורבו.** בתריה דתרוייהו כתיב הלכך כמו שעשה שתייהן הוא:

אמר רבי אסי:

אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, שנאמר: **"כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי"** (ישעיה נז, טז).

תניא:

"רבי אליעזר אומר:

כל מי שאין עוסק בפריה ורביה - כאילו שופך דמים, שנאמר: **"שפך דם האדם באדם דמו ישפך"** (בראשית ט, ו), וכתיב בתריה: **"ואתם פרו ורבו"**.

רבי יעקב אומר:

כאילו ממעט הדמות, שנאמר: **"מי בצלם אלהים עשה את האדם"** (בראשית ט, ו), וכתיב בתריה: **"ואתם פרו ורבו"**.

בן עזאי אומר:

כאילו שופך דמים וממעט הדמות, שנאמר: **"ואתם פרו ורבו"**. אגרו לו לבן עזאי:

יש נאה דורש ונאה מקיים, נאה מקיים ואין נאה דורש, ואתה נאה דורש ואין נאה מקיים.

אמר להן בן עזאי:

ומה אעשה שנפשי חשקה בתורה, אפשר לעולם שיתקיים על ידי אחרים."

תניא אידך:

"רבי אליעזר אומר:

כל מי שאין עוסק בפריה ורביה כאילו שופך דמים, שנאמר: **"שפך דם האדם"**, וסמך ליה: **"ואתם פרו ורבו"**.

רבי אלעזר בן עזריה אומר:

כאילו ממעט הדמות, בן עזאי אומר: כאילו שופך דמים וממעט הדמות, שנאמר: **"ואתם פרו ורבו"**.

אגרו לו לבן עזאי:

יש נאה דורש ונאה מקיים, נאה מקיים ואין נאה דורש, ואתה נאה דורש ואין נאה מקיים.

אמר להן בן עזאי:

ומה אעשה שנפשי חשקה בתורה, אפשר לעולם שיתקיים על ידי אחרים."

תנו רבנן:

"ובנהה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל" (במדבר י, לו).

סד, א מלמד שאין השכינה שורה על פחות משני אלפים ושני רבבות מישראל.

הרי שהיו ישראל שני אלפים ושני רבבות חסר אחד, וזה לא עסק בפריה ורביה - לא נמצא זה גורם לשכינה שתסתלק מישראל!

אבא חנן אמר משום רבי אליעזר:

חייב מיתה,

שנאמר: **"ובנים לא היו להם"**¹¹⁶ (במדבר ג, ד),

הא היו להם בנים - לא מתו.

אחרים אומרים:

גורם לשכינה שתסתלק מישראל,

שנאמר: **"להיות לה לאלהים ולזרעה אחריה"** (בראשית יז, ז),

בזמן ש"זרעה אחריה" - שכינה שורה,

אין "זרעה אחריה" - על מי שורה? על העצים ועל האבנים?!"

47. סד, א-ב

רש"י

מתני'

אינו רשאי לבטל. אלא או יגרשנה או ישא אחרת עמה: **מותרת לינשא לאחר.** ולא אמרינן עקרה היא דשמא הראשון לא זכה ליבנות ממנה:

גמ'

מקץ עשר שנים. בא על הגר והאי דלא נסיב לה בהך שני קמאי עד שלא בא לארץ כנען שהיו שנים מרובות בפדן ארס ללמדך שאין ישיבת חוצה לארץ עולה לו דלמא משום עון חוצה לארץ הם עקורים:

לפיכך. הואיל וקא חזינן שאין ישיבת חוצה לארץ מן המניין דתלינן בכל דבר המונע מן ההריון חלה הוא או חלתה היא כו':

ולילף מיצחק. ששהה עשרים שנה ולא נשא אחרת:

עקור היה. ויודע שמחמת עצמו הוא ולקמן נפקא לן דעקור היה:

אברהם נמי עקור היה. כדאמרינן לקמן והיכי ילפת מיניה:

הוא מיבעי ליה כו'. כלומר יצחק עקור היה משום הכי לא נסיב אחריתי וקרא דיצחק בן ששים שנה לא יתירא הוא דתימא להכי כתביה רחמנא למיגמר מיניה שהיית עשרים שנה דההוא מיבעי ליה כו' אבל מקץ עשר שנים דאברהם אע"ג דעקור הוה ילפינן מיניה דאי לאו לדרשא למאי הלכתא קאשמעינן קרא מקץ עשר שנים:

לייחס בהן. לידע שנותיו של יעקב בן כמה שנים היה כשהלך לבית עבר וכשעמד על הבאר ובשלהי גמרא דמגילה (דף יז.) מפרש לה והאי קרא דיצחק בן ששים שנה מיייתי ליה התם דילפינן מיניה דגדול תלמוד תורה מכיבוד אב ואם שכל אותן שנים שהיה יעקב בבית עבר לא נענש עליהם:

ויעתר להם מיבעי ליה. בשלמא אי אמרת תפלת יצחק על אשתו היתה היינו דכתיב ויעתר לו כמו שהיה מתפלל עליה ותהר רבקה אשתו אלא אי אמרת על עצמו היה מתפלל ולנוכח אשתו משמע ששניהם היו צועקים זה מול זה ויעתר להם מיבעי ליה:

לפי שאינו דומה. תפלתו שהיה צדיק בן צדיק לתפלתה שהיתה צדקת בת רשע לפיכך תלה בו הכתוב: **עתר.** פל"א {פיל"א: את-חפירה, קלשון, פירוש של רחת. בלע"ז:

משנה

נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אינו רשאי לבטל. גירשה - מותרת לינשא לאחר. ורשאי השני לשהות עמה עשר שנים. ואם הפילה מונה משעה שהפילה.

גמרא

תנו רבנן:

"נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה - יוציא ויתן בתובה, שמה לא זכה להבנות ממנה.

אף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר,

"מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען"¹¹⁷ (בראשית טז, ג).

ללמדך שאין ישיבת חוץ לארץ עולה לו מן המניין.

לפיכך,

חלה הוא או שחלתה היא, או שניהם חבושים בבית האסורים - אין עולין לו מן המניין."

אמר ליה רבא לרב נחמן:

ולילף מיצחק,

דכתיב: **"וזה יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה"** (בראשית כה, כ), וכתב: **"ויצחק בן ששים שנה בלדת אתם"** (בראשית כה, נו)!

אמר ליה:

יצחק עקור היה.

אי הכי,

אברהם נמי עקור היה!

ההוא מיבעי ליה לכדרבי חייא בר אבא.

דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:

למה נמנו שנותיו של ישמעאל?

כדי לייחס בהן שנותיו של יעקב.

אמר רבי יצחק:

יצחק אבינו עקור היה,

שנאמר: **"ויעתר יצחק לה' לנכה אשתו"** (בראשית כה, כא)על אשתו' לא נאמר, אלא **"לנכה"** - מלמד ששניהם עקורים היו.אי הכי, **"ויעתר לו"?** ויעתר להם' מיבעי ליה!

לפי שאינו דומה תפלת צדיק בן צדיק, לתפלת צדיק בן רשע.

אמר רבי יצחק:

מפני מה היו אבותינו עקורים?

מפני שהקדוש ברוך הוא מתאנה לתפלתן של צדיקים.

אמר רבי יצחק:

למה נמשלה תפלתן של צדיקים כערת?

מה עתר זה מהפך התבואה ממקום למקום,

כך תפלתן של צדיקים, מהפכת מדותיו של הקדוש ברוך הוא ממדת רגנות למדת רחמנות.

¹¹⁷ ותקח שרי אשת אברם את הגר המצרית שפחתה **מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען** ותתן אותה לאברם אישה לו לאשה

רַש"י

חוצבתם. נעשה לו זכרות:
נוקרתם. נעשה לה נקבות כמו
 אני קרתי ושתימי מים (ישעיה
 לז):
אין לה ולד. קרא יתירא הוא
 דהא כתיב עקרה:
לא שנו. דשוהה עשר שנים:
שלשה עיבורים. כיון חדשים
 לימי הולד וחדש לכל עיבור
 ועיבור לימי טומאה וטהרה
 דאשה מתעברת סמוך לוסתה:
שלוש פקידות. שהקב"ה פוקד
 העקרות לשמוע תפלתן בר"ה
 וגוזר עליהן הריון:
להני כללי. דקאמר כל דורות
 של עכשיו שתי שנים ומחצה
 שהייתן:
ודלמא איהי דלא זכיא. ולא
 תטול כתובה:
כיון דלא מיפקדא אפריה
ורביה. לא איכפת לה ולא ענש
 לה קודשא בריך הוא על
 עונותיה:

אָמַר רַבִּי אָמִי:

אֲבָרְהָם וְשָׂרָה טוֹמְטְמִין הָיוּ,

סד, ב, שְׁנָאמַר: "הַבֵּיטוּ אֶל צִוּר ^ חֲצַבְתֶּם וְאֵל מְקַבֵּת בֵּר נִקְרַתֶּם" (ישעיהו נא, א),
 וּכְתִיב: "הַבֵּיטוּ אֶל אֲבָרְהָם אֲבִיכֶם וְאֶל שָׂרָה תַּחֲוֹלְלָכֶם" (ישעיהו נא, ב).

אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אַבְוֵה:

שָׂרָה אֲמַנּוּ אֵילּוּנֵית הַיְתָה,

שְׁנָאמַר: "וַתְּהִי שָׂרִי עַקְרָה אֵין לָהּ וָלֵד" (בראשית יא, ל) - אֲפִילוּ בֵּית וָלֵד אֵין לָהּ.

אָמַר רַב יְהוּדָה בְּרִיה דְּרַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילֵת מְשֻׁמִּיָּה דְּרַב:

לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּדוֹרוֹת הָרֵאשׁוֹנִים, שֶׁשְּׁנוֹתֵיהֶן מְרֻבּוֹת,

אֲבָל בְּדוֹרוֹת הָאֲחֵרוֹנִים, שֶׁשְּׁנוֹתֵיהֶן מוֹעָטוֹת שְׁתֵּי שָׁנִים וּמְחַצְּהָ,
 כִּנְגַד שְׁלֹשָׁה עֵיבוּרִים.

רַבָּה אָמַר רַב נַחְמָן:

שְׁלֹשׁ שָׁנִים,

כִּנְגַד שְׁלֹשׁ פְּקִידוֹת.

דְּאָמַר מַר:

בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה נִפְקְדוּ שָׂרָה רַחֵל וְחַנָּה.

אָמַר רַבָּה:

לִיתְנָהוּ לְהַנִּי כְּלָלִי!

מַכְדֵּי מִתְנַתִּין מֵאֵן תַּקִּין? רַבִּי, וְהָא בִּימֵי דְּוֹד אִימְעוּט שָׁנִי,

דְּכְתִיב: "יָמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בְּהֶם שְׁבַעִים שָׁנָה" (תהלים צ, ט).

וְהָא "שְׁמָא לֹא זָכָה לְהַבְנוֹת הַיַּמְנָה",

וְדִלְמָא אִיהִי דְּלֹא זְכִיא?

אִיהִי כִּיּוֹן דְּלֹא מִפְקֵדָא אַפְרִיָּה וְרַבִּיָּה, לֹא מֵיעֲנֹשָׁה.

רש"י

איני והא אמרו ליה כו'. אמתניי פריך דקתני ישא אחרת שמא לא זכה להבנות ממנה ויזכה להבנות מן השניה:
סוסכינתא. חולי מעוצר השתן ואדם נעקר הימנו:
כהוצא ירקא. ירוק ככף תמר:

48. סד, ב

[**"נְשֵׂא אִשָּׁה וְשָׂקָה עִמָּה עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא יִלְדָה אִינוּ רָשָׁא לְבַטְלִי"**].

איני?! והא אמרו ליה רבנן לרבי אבא בר זבדא:
 נסיב איתתא ואוליד בני.
 ואמר להו: אי זכאי הוו לי מקמיתא!

התם דחויי קא מדחי להו לרבנן,
 דרבי אבא בר זבדא איעקר מפרקיה דרב הונא.

רב גידל איעקר מפרקיה דרב הונא.

רבי חלבו איעקר מפרקיה דרב הונא.

רב ששת איעקר מפרקיה דרב הונא.

רב אחא בר יעקב אחדתיה סוסכינתא, תליוה בארזא דבי רב ונפק מיניה כהוצא ירקא.

אמר רב אחא בר יעקב:
 שיתין סבי הוינא וכולהו איעקור מפרקיה דרב הונא לבר מאנא,
 דקיימי בנפשאי: **"החכמה תחיה בעליה"** (קהלת ז, יב).

49. סד, ב - סה, א

רש"י

שלישי לא. דהוחזקה עקרה: **הי מינייהו אחרינתא.** איזו מהמשניות נשנית אחרונה דנסמוך עלה אמלתא דמר ודמר דכל חד וחד הדר משיטתיה קמייתא ונקט שיטתיה דחבריה ובתרייתא עיקר דהדור בהו מקמייתא:

אמר לה אל תמולי. אלמא מתניתא קמייתא אחרינתא דהאי מעשה בסוף ימיו של רשב"ג הוה מדקא מסהיד עליה ר' יוחנן שהיה אמורא וסוף התנאים והוא ראה את המעשה:

דאחיות מחזקות. דכי היכי דאשה מוחזקת בגי פעמים כך היא מוחזקת בשלש אחיותיה: **נכפין.** חולין:

איסורא וסכנתא. שאם חזקה בשני פעמים והשלישי ניתן לדחות ממנה הויה מילה שלא בזמנה ואינה דוחה את השבת: **וסכנתא.** סכנת נפשות:

סמך עלה אביי. על הא דרב יצחק דאמר משמיה דרבי יוחנן בתלת זימני הוא דהויה חזקה:

"גירשה מותרת [לינשא לאחר.
ורשאי השני לשהות עמה עשר שנים]."

"שני" - אין,
שלישי - לא.

מתניתין מני?

רבי היא.

דתנא:

"מלה ראשון ומת,

שני ומת,

שלישי - לא תמול,

דברי רבי.

רבן שמעון בן גמליאל אומר:

שלישי - תמול,

דביעי - לא תמול."

והתניא איפכא!

הי מינייהו אחריניתא?

תא שמע:

דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:

מעשה בארבע אחיות בצפורי שמלה ראשונה ומת, שניה ומת, שלישית ומת, רביעית באת לפני **רבן שמעון בן גמליאל.** אמר לה: אל תמולי.

ודלמא אי אתיא שלישית נמי הוה אמר לה!

אם כן, מאי אסדהותיה דרבי חייא בר אבא?

ודלמא הא קא משמע לן: דאחיות מחזקות.

אמר רבא: השתא דאמרת: אחיות מחזקות,

לא ישא אדם אשה לא ממשפחת נכפין,

ולא ממשפחת מצורעים.

והוא דאתחזק תלתא זימני.

מאי הוה עלה?

כי אתא רב יצחק בר יוסף,

אמר: עובדא הוה קמיה דרבי יוחנן בכנישתא דמעון ביום הכפורים שחל להיות בשבת,

ומלה ראשונה ומת, שניה ומת,

שלישית באה לפניו.

אמר לה: לכי ומולי.

אמר ליה אביי:

חזי, דקשרית איסורא וספנתא!

סמך עלה אביי,

ואזל נסבה לחומה בריתא דאיסי בריה דרב יצחק בריה דרב יהודה,

רַס"י

בנפשיה. בסכנת נפשו:
אבין דסמכא. מה שאמר אבין משום רבי יוחנן יש לסמוך עליו:
ישנו בחזרה. חוזר על תלמודו לשון אחר מצוי כל שעה לפני רבי יוחנן ואם חזר בו רבי יוחנן משום דבר שאמר תחלה שומע אבין וחוזר גם הוא בו אבל רב יצחק אינו מצוי לפניו ופעמים ששמע דבר מרבי יוחנן ולמחר חזר בו רבי יוחנן והוא אינו יודע:

דאירסה. השלישי ומת:
אי נמי. דנסבה וסלק לדיקלא ונפל ומת למייד מעין גורם לא הוחזקה זו שהרי מעיינה לא גרם לו שימות שהרי לא מת מחולי: ה"ג בעי מיניה מרב יוסף הלכה כרבי ואמר לי אין הלכה כרשב"ג ואמר לי אין אחוכי אחיד בי. שאלתי מרב יוסף אם הלכה כרבי ואמר לי הלכה ופעם אחרת שאלתיו אם הלכה כרשב"ג ואמר לי הלכה וכמדומה אני ששחק בי:
ה"ג אמר ליה סתמי הוא ופשיט לך. לא שיחק בך סתומות של משנה הן יש סתמה כרבן שמעון בן גמליאל ויש ססתמה כרבי דאיכא מילתא דמחזקינן לה בתרי זימני ואיכא מילתא דבעינן תלתא זימני ומשום הכי פשט לך כמר וכמר כסתומים:

דְּנִסְבָּה רַחֲבָה דְּפּוּמְבָדִיתָא - וְשָׂכִיב.
 רַב יִצְחָק בְּרִיהַ דְּרַבָּה בַּר בַּר חֲנָה - וְשָׂכִיב.
 וְנִסְבָּה הוּא - וְשָׂכִיב.

אָמַר רַבָּא:
 וּמִי אֵיכָא דְעָבִיד עוֹבְדָא בְּנַפְשִׁיהּ כִּי הָאִי,
 וְהָא אֵיהוּ דְאָמַר: "אָבִין - דְסַמְכָא."
 יִצְחָק סוּמְכָא - לָאו בַר סַמְכָא".
אָבִין - יִשְׁנֵנו בְּחֻזְרָה,
 יִצְחָק סוּמְכָא - אֵינֵנו בְּחֻזְרָה.
 וְעוֹד: אֵימַר דְּפִלְגִי לְעֵנָן מִלְּהָ,
 בְּנִישׁוּאִין מִי פְלִיגִי?

אִין,
וְהֵתִיב:
"נִישַׁת לְרֵאשׁוֹן וּמַת,
לְשָׁנִי וּמַת,
לְשָׁלִישִׁי - לֹא תִנְשָׂא,
דְּבַרֵּי רַבִּי.
רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר:
לְשָׁלִישִׁי - תִּנְשָׂא,
לְדַבְעֵי - לֹא תִנְשָׂא".

בְּשִׁלְמָא גְבִי מִלְּהָ:
 אֵיכָא מִשְׁפָּחָה דְרַפִּי דְמָא,
 וְאֵיכָא מִשְׁפָּחָה דְקָמִיט דְמָא,
 אֵלָא נִישׁוּאִין - מָאִי טַעְמָא?

אָמַר לִיה רַב מְרֻדְכִי לְרַב אֲשִׁי:
הֲכִי אָמַר אַבְיָמִי מֵהַגְרוּנִיָּא מִשְׁמִיָּה דְרַב הוּנָא:
מַעֲיָן גּוֹרָם.

וְרַב אֲשִׁי אָמַר:
מְזַל גּוֹרָם.

מָאִי בִּינְיָהוּ?

אֵיכָא בִּינְיָהוּ:
דְאִירְסָה וּמִית.

אִי נְמִי,
דְנַפְל מְדִיקְלָא וּמִית.

אָמַר לִיה רַב יוֹסֵף בְּרִיהַ דְרַבָּא לְרַבָּא:
בְּעֵי מִינִיָּה מַרְב יוֹסֵף: הֲלָכָה כְּרַבִּי?
וְאָמַר לִי: אִין.
הֲלָכָה כְּרַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל?
וְאָמַר לִי: אִין.
אֲחֻכֵּי אַחִיד בִּי!

אָמַר לִיה:
לֹא, סְתָמִי הִיא וּפְשִׁיט לָךְ.
נִישׁוּאִין וּמְלָקִיּוֹת - כְּרַבִּי.
וְסִתּוֹת וְשׁוֹר הַמוּעֵד - כְּרַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל.

רס"ז

נישואין הא דאמרן. דסתם לן
 תנא דידן כרבי דקתני רשאי
 השני שני אין שלישי לא:
כונסין אותו לכיפה. אם חזר
 וחטא בשלישית דמחזקינן ליה
 ברשיעא מתרי זימני שלקה:
קובעת לה וסת. לסמוך עליה
 להיות דייה שעתה דתנן (נדה דף
 ב.) כל אשה שיש לה וסת דייה
 שעתה ולא מטמאין לה למפרע
 מעת לעת ועוד דאם קובעת לה
 וסת והגיע זמן וסתה ולא בדקה
 טמאה דאורח בזמנו בא:
ואינה מטהרת מן הוסת. אפילו
 נעקרה פעמים שבדקה בבי
 וסתות ולא ראתה ושינתה
 ראייתה ליום אחר בי פעמים
 אפילו הכי מחזקינן וסתה
 לכשיגיע ואם לא בדקה טמאה
 דאורח בזמנו בא:

"נישואין" - הא דאמרן.

מלקיות - דתנן:

"מי שלקה ושנה -

בית דין בונסין אותו לכיפה,

ומאכילין אותו שעודין עד שתהא כריסו נבקעת" (סנהדרין פא:).

"וסתות" - דתנן:

סה,א "אין האשה קובעת לה וסת - עד שתקבענה שלש פעמים.

ואין מטהרת מן הוסת - עד שתעקר ממנה שלש פעמים" (נדה סג:).

"ושור המועד" - דתנן:

"אין השור נעשה מועד - עד שיעידו בו שלשה פעמים" (בבא קמא כג:).

50. סה, א

רש"י

אדעתא דהכי לא גרשתיך. אילו הייתי יודע שאת בת בנים לא גרשתיך ונמצא גט בטל למפרע: מתקיף לה רב פפא. ואי מצוי בעלה לבטולי גט בהכי כי שתק מאי הוי אןן מי שתקינן הא ודאי אדעתא דהכי לא גירשה אלא מדשתקינן ודאי לא מצוי לבטולי דאמרינן ליה מספיקא קא מגרשת לה ולא איכפת לך בה וגמרת בדעתך לגרושין: אלא. אי איכא למפטריה הכי פטרינן ליה דאמרינן ליה השתא היא דאיברית שחזרה להיות בריאה מחולייה:

תנו רבנן:

"נישאת לראשון - ולא היו לה בנים,

לשני - ולא היו לה בנים,

לשלישי - לא תנשא אלא למי שיש לו בנים.

נישאת למי שאין לו בנים - תצא בלא כתובה."

איבעיא להו:

נישאת לשלישי ולא היו לה בנים - מהו דליתבעיה הנך קמאי?

מי מצו אמרי לה: איגלאי מילתא דאת הוא דגרמת.

או דלמא מצית אמרה להו: השתא הוא דכחשי?

מסתברא מצית אמרה להו: השתא הוא דכחשי.

איבעיא להו:

נישאת לרביעי, והיו לה בנים,

מהו דליתבעיה לשלישי?

אמרינן לה: שתיקותיך יפה מדיבוריך,

דמצי אמר לה: אנא אדעתא דהכי לא גרשתיך.

מתקיף לה רב פפא:

אי איהי שתקא, אןן מי שתקינן?!

נמצא גט בטל, ובגיה ממזרין!

אלא אמרינן:

השתא הוא דברייתא.

51. סה, א-ב

רש"י

מינה. יודע אני שמחמתה הוא שאין לי בנים ולא אתן כתובה: כל שכבת זרע שאינו יורה כחץ אינה מזרעת:
הוא אמר אפלת בגו עשר. כשאנו באין לכופו להוציא הוא אומר הפילה בתוך עשר ועדיין אין זמן להוציא דתנן מונה משעה שהפילה:
והיא אמרה לא אפלית. אלא עקרה אני:
הוחזקה לנפלים. ויוציא ויתן כתובה שמא לא זכה ליבנות ממנה:
אפילה תרי. ולא אוציא:
היא מהימנא. וכופין אותו ולא שהיא תובעת גירושין אלא שעלינו לכופו לקיים פריה רביה:

הוא אמר - מינה.
 והיא אמרה - מיניה?

אמר רבי אמי:
 דברים שבינו לבינה - נאמנות.

וטעמא מאי?

היא - קיימא לה ביורה כחץ,
 הוא - לא קים ליה ביורה כחץ.

אמר איהו: איזיל אינסיב איתתא ואיבדוק נפשיאי?

רבי אמי:
 אף בזו יוציא ויתן כתובה.
 שאני אומר: כל הנושא אשה על אשתו יוציא ויתן כתובה.

רבא אמר:
 נושא אדם כמה נשים על אשתו,
 והוא דאית ליה למיזינינהי.

סה, ב הוא אמר: אפלת בגו עשר.
 והיא אמרה: לא אפלית.

אמר רבי אמי:
 אף בזו היא נאמנות.

דאם איתא דהפילה נפשה בעקרתא לא מחזקה.

הפילה, וחזרה והפילה, וחזרה והפילה - הוחזקה לנפלים. הוא,
 אמר: אפילה תרי.
 והיא אמרה: תלת.

אמר רבי יצחק בן אלעזר:
 עובדא הוה בי מדרשא,
 ואמר: היא מהימנא,
 דאם איתא דלא אפלה - נפשה בניפלי לא מחזקה.

52. סה, ב

רפ"י

מתני'
אבל לא האשה. וטעמא מפרש
בגמרא:

גמ'
לומר דבר הנשמע. דכתיב
(ויקרא יט) הוכח תוכיח להוכיח
מי שמקבל הימנו:
אביך צוה. יעקב לא צוה אלא
הם שינו מפני דרכי שלום:
איך אלך. וכתביב ויאמר ה' עגלת
בקר תקח בידך ואמרת לזבוח
וגוי הקבי"ה צוה לשנות:
ואדוני זקן. שרה אמרה לשון
בוזי וכשגלה הקבי"ה הדבר
לאברהם כתיב למה זה צחקה
שרה וגוי ואני זקנתי ושינה
הדבר מפני השלום:

משנה

האיש מצווה על פריה ורביה, אבל לא האשה.

רבי יוחנן בן ברוקה אומר:

על שניהם הוא אומר:

"ויברך אתם א-להים ויאמר להם א-להים פרו ורבו" (בראשית א, כח).

גמרא

מנא הני מילי?

אמר רבי אילעא משום רבי אלעזר ברבי שמעון:

אמר קרא: "ומלאו את הארץ וכבשה"¹¹⁸ (בראשית א, כח) -
איש דרכו לכבש ואין אשה דרכה לכבש.

אדרבה "וכבשה" תרתי משמע!

אמר רב נחמן בר יצחק:

"וכבשה" כתיב.

רב יוסף אומר:

מהכא: "אני אל שדי פרה ורבה" (בראשית לה, יא),
ולא קאמר: "פרו ורבו".

ואמר רבי אילעא משום רבי אלעזר ברבי שמעון:

כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע,

כה מצוה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע.

רבי אבא אומר:

חובה,

שנאמר: "אל תזכח לך פן ישנאך הוכח לחכם ויאבהך" (משלי ט, ח).

ואמר רבי אילעא משום רבי אלעזר ברבי שמעון:

מותר לו לאדם לשנות בדבר השלום,

שנאמר: "אביך צוה לפני מותו לאמר.

פה-תאמר ליוסף אָנָּה שָׂא נָא פִּשְׁעֵי אַחִיךָ וְחַטָּאתָם"¹¹⁹ (בראשית נ, טז-יז).

רבי נתן אומר:

מצוה,

שנאמר: "ויאמר שמואל איך אלה ושמע שאול והרגני" (שמואל א' טז, ב).

רבי ישמעאל תנא:

"גדול השלום, שאף הקדוש ברוך הוא שניה בו,

דמעיקרא בתיב: "ואדני זקן" (בראשית יח, יב),

ולבסוף, בתיב: "ואני זקנתי" (בראשית יח, יג).

¹¹⁸ פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשה

¹¹⁹ טו ויָאָרָא אַחֵי-יוֹסֵף פִּי-מַת אַבְיָהֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ: יִשְׁטַמְנוּ יוֹסֵף וְהַשֵּׁב לָשׁוּיב לָנוּ אֶת כָּל-הַרְעָה אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ אֹתוֹ. טז וַיֵּצֵא אֶל-יוֹסֵף לֵאמֹר אָבִיךָ צָוָה לְפָנַי מוֹתוֹ לֵאמֹר. יז פֶּה-תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף אָנָּה שָׂא נָא פִּשְׁעֵי אַחִיךָ וְחַטָּאתָם פִּי-רָעָה גָּמְלוּךָ וְעַתָּה שָׂא נָא לְפִשְׁעֵי עַבְדֵי אֱלֹהֵי אָבִיךָ וַיִּבֶךְ יוֹסֵף בְּדַבְרָם אֵלָיו.

53. סה, ב

רפ"י

משמיה דרבי יוחנן. הלכה כר' יוחנן בן ברוקה:
 ואהדרניהו לאפייהו. דלא אמרה רבי יוחנן מעולם וחלקו לו כבוד ולא רצו להכחישו:
 רבי אבהו קרוב למלכות הוה כדאמר בסנהדרין (דף יד.). ובכתובות (דף יז.). דמשרן אמהתא דבי קיסר רבא דעמיה מדברנא דאומתיה:
 עובדא הוה. והיא תובעתו לגרשה לפי שלא היו לה בנים:
 דאתאי לקמיה דרבי אמי. ותובעתו לגרשה:
 לא מפקדת. ואם רוצה את לצאת אין לך כתובה:
 מסיבו דילה. בזקנתה מה תהא עליה:
 חוטרא לידה. עץ שתשען עליו לעת זקנתה ואם תמות יקברנה:
 איכו ילדת לי חדא כרסא. ומי יתן שלא שתית ותלדי לי עוד כרס אחד שני בנים:
 אחי. תאומים:
 אחוותא. תאומות ובנותיו היו:

"דבי יוחנן בן ברוקה אומר [על שניהם הוא אומר:

"ויברך אתם א-להים ויאמר להם א-להים פרו ורבו"] (בראשית א, כח)."

אתמר:

רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי:

חד אמר: הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה.

וחד אמר: אין הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה.

תסתיים דרבי יוחנן הוא דאמר: אין הלכה,

דיתבי רבי אבהו וקאמר משמיה דרבי יוחנן:

הלכה, ואהדרניהו רבי אמי ורבי אסי לאפייהו.

ואיכא דאמרי:

רבי חייא בר אבא אמר ואהדרניהו רבי אמי ורבי אסי לאפייהו.

אמר רב פפא:

בשלמא למאן דאמר רבי אבהו אמרה, משום כבוד בי קיסר לא אמרו ליה ולא מידי.

אלא למאן דאמר: רבי חייא בר אבא אמרה - לימרו ליה: לא אמר רבי יוחנן הכי!

מאי הוה עלה?

תא שמע:

דאמר רבי אחא בר חנינא אמר רבי אבהו אמר רבי אסי:

עובדא הוה קמיה דרבי יוחנן בכנישתא דקיסרי,

ואמר: יוציא ויתן כתובה.

ואי סלקא דעתך - לא מפקדה - כתובה מאי עבידתה?

דלמא בפאה מחמת טענה.

כי ההיא דאתאי לקמיה דרבי אמי.

אמרה ליה: הב לי כתובה!

אמר לה: זיל, לא מיפקדת!

אמרה ליה: מסיבו דילה מאי תיהוי עלה דהך אתתא?

אמר: כי הא ודאי כפינן.

ההיא דאתאי לקמיה דרב נחמן.

אמר לה: לא מיפקדת.

אמרה ליה: לא בעיא הך אתתא חוטרא לידה ומרה לקבורה?!

אמר: כי הא ודאי כפינן.

יהודה וחזקיה תאומים היו,

אחד נגמרה צורתו לסוף תשעה,

ואחד נגמרה צורתו לתחלת שבועה.

יהודית, דביתהו דרבי חייא, הוה לה צער לידה,

שנאי מנא, ואתאי לקמיה דרבי חייא,

ואמרה: אתתא מפקדא אפריה ורביה?

אמר לה: לא.

אזלא אשתאי סמא דעקרנא.

לסוף איגלאי מילתא.

אמר לה: איכו ילדת לי חדא כרסא אחריתא

סו, א דאמר מר: יהודה וחזקיה אחי, פזי וטוי אחוותא.

ולא מיפקדי?!

והאמר רב אחא בר רב קטינא אמר רבי יצחק:

רס"י

ועשאה באישה אחת שחציה שפחה וחציה בת חורין,
 וכפו את רבה ועשאה בת חורין!
 אָמַר רַב נְחֻמָּן בַּר יִצְחָק:
 מְנַהֵג הַפֶּקֶר נִהְגוּ בָּהּ.

ועשאה בת חורין. כדי שתהא
 מותרת לינשא ומדכפינן לרבה
 אלמא מפקדא:
 מנהג הפקר נהגו בה. לפי שלא
 היתה יכולה לינשא היתה
 מפקרת עצמה וחוטאים בה
 לפיכך כפו את רבה לשחררה:

הדרן עלך הבא על יבמתו